

T.C.
MALTEPE ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
PSİKOLOJİ ANABİLİM DALI
KLİNİK PSİKOLOJİ PROGRAMI

BİR DÖNEM SOKAKTA YAŞAMIŞ ÜÇ GENCİN
YAŞAMÖYKÜSÜ: SOKAKTA YAŞAMAYA BAŞLAMA SÜRECİ
ÜZERİNDE ERKEN DÖNEM ANNE-ÇOCUK İLİŞKİSİNİN
ETKİSİ

YÜKSEK LİSANS TEZİ

BURCU KILIÇ

091106104

İstanbul 2012

T.C.
MALTEPE ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
PSİKOLOJİ ANABİLİM DALI

**BİR DÖNEM SOKAKTA YAŞAMIŞ ÜÇ GENCİN YAŞAMÖYKÜSÜ: SOKAKTA
YAŞAMAYA BAŞLAMA SÜRECİ ÜZERİNDE ERKEN DÖNEM ANNE-ÇOCUK
İLİŞKİSİNİN ETKİSİ**

YÜKSEK LİSANS TEZİ

BURCU KILIÇ

091106104

Danışman Öğretim Üyesi
Yrd. Doç. Dr. Özden Havva Bademci

İstanbul 2012

ÖZET

Bu araştırmanın temel amacı, bir dönem sokakta yaşamış üç gencin yaşamöyküsü üzerinden, sokakta yaşamaya başlama süreci üzerinde erken dönem anne-çocuk ilişkisinin etkisini Nesne İlişkileri ve Bağlanma Kuramı çerçevesinde anlamaya çalışmaktır. Bu amaç doğrultusunda, İstanbul Büyükşehir Belediyesi Darülaceze Müdürlüğü'ne bağlı hizmet veren İstanbul Gençlik Rehabilitasyon ve Meslek Edindirme Merkezi'nde kalan üç gencin görüşmeleri, nitel bir desen içinde derinlemesine görüşme tekniklerinden biri olan yaşamöyküsü analizi ile yapılmıştır. Gençlerin demografik bilgileri ise, onlara verilen sosyo-demografik bilgi formu ile öğrenilmiştir.

Yapılan görüşmelerin sonucunda, gençlerin sokakta yaşamaya başlama süreçleri üzerinde, onların erken dönem anne-çocuk ilişkilerinin etkisini ortaya koyan bulgular elde edilmiştir. Gençlerin erken dönem anne-çocuk ilişkileri, Nesne İlişkileri ve Bağlanma Kuramı çerçevesinde değerlendirilmiş, onların erken çocukluk döneminde anneleri ile sınırlı ve örseleyici ilişkilerinin olduğu ve bu ilişkilerin onların yaşamlarının ilerleyen dönemlerinde yaşadıkları yerleri terk ederek sokakta yaşamaya başlamaları üzerinde etkili olduğu görülmüştür.

Ayrıca gençlerin yaşamöykülerinden, her üç gencin de işlevsel olmayan aile yapısına sahip oldukları ve çocukluk döneminden itibaren ağır travmalara maruz kaldıkları ortaya çıkmıştır. Gençlerin ebeveynleri tarafından maruz kaldıkları örseleyici davranışların, sokakta çalıştırılmalarının ve gençler üzerindeki akran etkisinin, onların sokakta yaşamaya başlama süreçleri üzerinde etkili olduğu görülmüştür. Gençlerin maruz kaldıkları ağır travmaların, sokakta ve devlet kurumlarında yaşadıkları dönemlerde de devam ettiği ve onların aldıkları hizmet modelleri tarafından da yeterince korunmadıkları ortaya çıkmıştır.

Anahtar Kelimeler: *Sokakta Yaşayan Çocuklar, Erken Dönem Anne-Çocuk İlişkisi, Çocukluk Dönemi İstismarı.*

ABSTRACT

This study aimed to reveal the effects of early period mother-child relationship with regards to Object Relations and Attachment Theory in the process of starting to live in the streets, via three teenagers who have lived in the streets for a while. In this respect, three teenagers staying at İstanbul Youth, Rehabilitation and Vocational Training Center, a subsidiary of İstanbul Metropolitan Municipality Directorate of Almshouse, were interviewed. These interviews were held using one of the qualitative methods, which is biography analysis. The missing personal information about the three young people was gathered by the social-demographic form given at the end of the interviews.

At the end of the interviews held with each of the three teenagers, findings which reveal the importance of the relationships that they had with their early period mother on the process of the teenagers' starting to live in the streets were gathered. The teenagers' early period mother-child relationships were discussed with respect to Object Relations and Attachment Theory. It was seen that the teenagers had limited and traumatic relationships with their mothers in their early childhood period and these relationships affected their lives in a negative way. It was seen that these negative impacts had an effect on leaving the places where they had lived and starting to live in the streets.

The biographies of the teenagers also revealed the fact that none of these teenagers had functional family structures and they had been exposed to severe traumas since their childhood period. The traumatic behaviours that the teenagers were exposed to by their parents in their childhood period, their starting to work in the streets, the unhealthy peer relationship that they had built was seen to have an effect on the process of teenagers' starting to live in the streets. It was seen that the teenagers kept on having traumas also in the streets and they were not protected well enough by the service models that they were in touch through this process.

Key Words: *Street Children, Early Period Mother-Child Relationship, Childhood Age Abuse.*

ÖNSÖZ

Bu çalışmanın yaşamımda oldukça önemli bir yeri bulunmaktadır. İSMEM’de kalan gençler, benim hayata bakış açımı etkilemişlerdir. Bu nedenle, yaşamıma kattıkları büyük değer için her birine minnettarım. Onlar, yaşadıkları tüm olumsuzluklara rağmen, masumiyetleri ile dünyanın yaşanılabilir olduğunu bana hep hatırlattılar.

Tez yazmak benim için keyifli ancak oldukça zor bir süreçti. Bu süreçte yanımda olan ve benden desteğini esirgemeyen herkese ayrı ayrı teşekkür etmek istiyorum.

Öncelikle düşüncelerimi ve gözlemlerimi, bir çalışma olarak ortaya koymamamda bana yardımcı olan, umutsuz olduğum zamanlarda beni yeniden cesaretlendiren ve sokakta yaşayan çocukların sorunlarını kendisine dert edinen Sevgili Tez Danışmanım Yrd. Doç. Dr. Özden Havva Bademci’ye çok teşekkür ederim.

Lisans dönemimde kendisinden aldığım dersleriyle, sokakta yaşayan çocukların dünyalarını anlamamda bana adeta kapı aralayan, onlara olan bakış açımı değiştiren, çocukları yaşadıkları karanlıkta bırakmamak için verdiği savaşı halen sürdüren ve benden hiçbir dönemde yardımlarını esirgemeyen Değerli Hocam Prof. Dr. Gökhan Oral’a çok teşekkür ederim.

Tezimin yöntem kısmında bana yardım eden Sayın Prof. Dr. Uğur Tekin hocama, tez döneminde bana gösterdiği anlayış ile tezimin bitmesine yardımcı olan ve bana her konuda destek veren Psikolog Barış Gezginci’ye çok teşekkür ederim.

Çocuklara yardım etmek için daima uğraşan, benden desteğini hiçbir zaman esirgemeyen fedakar dostum Psikolog Nükhet Onbaşılı'ya, İSMEM'de sokakta yaşayan çocuklarla yıllarca çalışmış olan, beni her konuda cesaretlendiren ve hayatımda büyük bir yeri olan sevgili dostum Psikolog Nilay Yazıcıoğlu'na, hayatımı daima neşelendiren dostum Cem Şimşek'e, tez yazma sürecinde benim uzağımda oldukları halde hep yakınımda hissettiğim canım dostlarım Özlem Duran ve Havva Özay Hıdıroğlu'na ve çok teşekkür ederim.

Tez yazma sürecimde türlü sıkıntılarımı çekmiş olan, kötü hissettiğim zamanlarımda beni motive ederek yeniden ayaklanmamı sağlayan canım kuzenim Sevgili Dilek Karapınar'a çok teşekkür ederim. İSMEM'de birlikte çalıştığım dostlarıma ve canım dostum Sibel Koca'ya çok teşekkür ederim.

Bir annenin, insan yaşamındaki önemini bana ilk öğreten kişi olan, sevgisi ve güveni ile beni daima sarıp sarmalayan anneme, desteğini benden esirgemeyen babama ve kardeşlerime çok teşekkür ederim.

İÇİNDEKİLER

ÖZET.....	ii
ABSTRACT.....	iii
ÖNSÖZ.....	iv
İÇİNDEKİLER.....	vi
1. Giriş.....	1
1.1. “Sokak Çocuğu Olgusu”	4
1.1.1. Dünya’da ve Türkiye’de Sokak Çocukları Olgusu.....	6
1.1.2. Çocukların Sokakta Yaşama Nedenleri.....	8
1.1.2.1. Yoksulluk ve Göç.....	9
1.1.2.2. Parçalanmış Aile Yapısı.....	11
1.1.2.3. İhmal ve İstismar.....	12
1.2. Çocukluk Dönemi Örselenme Yaşantıları.....	13
1.2.1. Çocukluk Dönemi Örseleyici Yaşantılarının Tarihsel Gelişimi.....	14
1.2.2. Çocukluk Döneminde İhmal ve İstismar.....	16
1.2.2.1. İhmal.....	16
1.2.2.2. İstismar.....	17
1.2.2.2.1. Fiziksel İstismar.....	17
1.2.2.2.2. Cinsel İstismar.....	18
1.2.2.2.3. Duygusal İstismar.....	19
1.2.2.2.4. Ekonomik İstismar.....	20
1.2.3. Çocuk İhmal ve İstismarında Risk Faktörleri.....	20
1.2.4. Bir Travma Olarak Çocukluk Dönemi İhmal ve İstismarı.....	21
1.2.5. Çocukluk Dönemi İhmal ve İstismarının Sonuçları.....	22

1.2.6. Anne Tarafından Maruz Kalınan İhmal ve İstismarın Bir Sonucu: Bağlanma Sorunları.....	25
1.3. Nesne İlişkileri ve Bağlanma Kuramı Çerçevesinde Erken Dönem Anne-Çocuk İlişkisi.....	27
1.3.1. Nesne İlişkileri Kuramı.....	27
1.3.2. Bağlanma Kuramı.....	33
1.4. Araştırmanın Amacı.....	38
1.5. Araştırmanın Önemi.....	38
2. Yöntem.....	41
2.1. Nitel Araştırma.....	41
2.2. Yaşamöyküsü Analizi.....	42
2.3. Nitel Araştırmalarda Etik.....	48
2.4. Araştırma Örnekleme.....	50
2.5. Kullanılacak Veri Toplama Araçları.....	50
2.5.1. Sosyo-Demografik Bilgi Formu.....	50
2.6. İşlem.....	50
2.7. Gençlerin Kısa Yaşamöyküleri.....	54
2.7.1. Deniz'in Kısa Yaşamöyküsü.....	55
2.7.2. Uğur'un Kısa Yaşamöyküsü.....	56
2.7.3. Ömer'in Kısa Yaşamöyküsü.....	57
3. Bulgular.....	59
3.1. Gençlerin İşlevsel Olmayan Aile Yapıları.....	59
3.1.1. Gençlerin Ebeveynlerinin Birbirlerine Karşı Olan Olumsuz Tutum ve Davranışları.....	60
3.1.2. Anne ve Babanın Olumsuz Tutumlarının Çocuklar Üzerindeki Etkisi.....	62

3.1.3. Anne ve Babaların Ayrılması.....	64
3.2. Erken Dönem Anne-Çocuk İlişkisi.....	65
3.2.1. “Silik” ve “Örseleyici” Anne İmgesi.....	65
3.2.2. Anneye Hissedilen Yabancılık.....	68
3.2.3. Bağ Kuramama: “Kaçış”	70
3.3. Travmalar.....	73
3.3.1. Örseleyici Davranışlar.....	73
3.3.1.1. Babanın Örseleyici Davranışları.....	73
3.3.1.2. Amcanın Örseleyici Davranışları.....	75
3.3.2. Kayıplar.....	77
3.3.3. Yoksunluklar.....	79
3.3.3.1. Sevgi ve Güven Yoksunluğu.....	79
3.3.3.2. Maddi Yoksunluklar.....	81
3.4. Sokak Yaşamına Başlama Süreci.....	82
3.4.1. Sokakta Çalışmaya Başlama.....	82
3.4.2. Aile Tarafından Sokağa İtilme.....	84
3.4.3. Sokakta Yaşamaya Başlama Süreci Üzerinde Akran Etkisi.....	86
3.5. Devam Eden Travmalar: Sokakta Yaşam.....	88
3.5.1. Yeme, İçme, Barınma Sorunu.....	88
3.5.2. Madde Kullanma.....	90
3.5.3. Şiddet, Saldırı ve “Etiketlenme”	91
3.6. Gençlerin Diğer Sistemlerle Olan İlişkileri.....	92
3.6.1. Gençlerin Kolluk Kuvvetleriyle Olan İlişkileri.....	93
3.6.2. Okul Sistemi.....	95
3.6.3. Gençlerin Aldığı Hizmet Modeli.....	96

4. Tartışma.....	99
4.1. Gençlerin Aile İşlevlerinin Tartışılması.....	99
4.2. Erken Dönem Anne-Çocuk İlişkisinin Gençlerin Sokakta Yaşamaya Başlama Süreçleri Üzerindeki Etkisinin Tartışılması.....	102
4.3. Gençlerin Çocukluk Döneminde Maruz Kaldıkları Travmaların Onlar Üzerindeki Olumsuz Etkisinin Tartışılması.....	110
4.3.1. Gençlerin Maruz Kaldıkları Örseleyici Davranışlar.....	110
4.3.2. Gençlerin Aile Üyelerinden Birinin Ölümü.....	112
4.3.3. Gençlerin Yaşadıkları Yoksunluklar.....	113
4.4. Sokak Yaşamına Başlama Süreci Üzerinde Etkili Olan Faktörlerin Tartışılması.....	115
4.4.1. Sokakta Çalışmaya Başlaması.....	115
4.4.2. Gençlerin Aile Tarafından Sokağa İtilmeleri.....	116
4.4.3. Akran Etkisi.....	117
4.5. Gençlerin Diğer Sistemlerle Olan İlişkilerinin Onlar Üzerindeki Etkisinin Tartışılması.....	118
4.5.1. Kolluk Kuvvetlerinin Gençlere Karşı Olan Olumsuz Tutumlarının Tartışılması.....	118
4.5.2. Gençlerin Aldıkları Hizmet Modelinin Tartışılması.....	119
5. Sonuç.....	121
6. Kaynaklar.....	123
7. Ekler.....	134
Özgeçmiş.....	138

BÖLÜM 1

GİRİŞ

“Sokak çocuğu olgusu”, dünya gündeminin en üst sıralarında yer alan ve ivedilikle çözüm bekleyen toplumsal bir sorundur. Bugün tüm dünyada 200 milyon kadar çocuğun yeterli bakım, eğitim ve sağlık hizmetlerinden yoksun bir biçimde sokakta yaşadığı bilinmektedir (Güngör, 2009).

UNICEF (2009), “sokak çocuğu olgusu”nu , “zamanının büyük kısmını sokakta geçiren, herhangi bir korumadan yoksun ve/veya yetişkin desteğinden doğrudan yararlanamayan bireyler” olarak tanımlamaktadır ve bu çocukları aileleriyle olan ilişkilerine göre 3 kategoriye ayırmaktadır.

Sokakta çalışan ve yaşayan çocuklar, literatürde genellikle “*street children*” yani sokak çocuğu şeklinde ifade edilmektedir. Ancak bu ifade toptancı, yargı içeren bir ifadedir ve en önemlisi de çocukların kendileri tarafından etiketleyici bulunmaktadır. Bu nedenle, bu araştırmada “sokak çocukları” yerine, “sokakta yaşayan çocuklar” ifadesi kullanılacaktır, çünkü araştırmanın örneklem grubu, sokakta çalışan çocuklardan değil, aileleri ile bağları tamamen kopmuş ve sokakta yaşayan çocuklardan oluşmaktadır.

Türkiye’de sokakta yaşayan 18 yaş altındaki tüm çocuklar, eski adıyla Sosyal Hizmetler ve Çocuk Esirgeme Kurumu (SHÇEK) olan Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı Çocuk Hizmetleri Genel Müdürlüğü’nün 2828 sayılı Çocuk Koruma

Kanunu'na göre, korunmaya muhtaç çocuklar kategorisinde yer almaktadır. Bu sebeple SHÇEK, şimdiye kadar Türkiye'de sokakta yaşayan çocuklara hizmet veren temel kurumdur (<http://www.unicef.org.tr/tr/content/detail/45/child-protection-2.html>).

SHÇEK, sokakta yaşayan çocuklara on sekiz yaşına kadar hizmet verebilmektedir. Çocukların on sekiz yaşından sonra kalabilecekleri bir kurumun bulunmaması nedeniyle, onlar için 2006 yılında İstanbul Büyük Şehir Belediyesi Darülaceze Müdürlüğü'ne bağlı İstanbul Gençlik ve Rehabilitasyon Merkezi (İSMEM) kurulmuş ve burada 14-24 yaş aralığındaki gençlere hizmet verilmeye başlanmıştır. İSMEM, kurumda kalan gençlerin hem eğitim öğretimlerine devam etmelerini hem de onların seçtikleri meslek atölyelerinde bir meslek edinmelerini amaçlamaktadır (<http://www.ibb.gov.tr/sites/SaglikVeSosyalHizmetler/darulaceze/Pages/%C4%B0S%20MEM.aspx>).

Hem dünyada hem de Türkiye'de, çocukların sokakta yaşamaya başlamasında etkili olan faktörlerin içerisinde; göç, yoksulluk, çocuk ihmal ve istismarının olduğu bilinmektedir (Garip, 2007).

Türkiye'de 1950'lerde artmaya başlayan ve 1980'lerde artışı hız kazanan, sokak çocuğu olgusu ile ilgili 2008 yılında SHÇEK tarafından bir araştırma yapılmış ve Meclis Araştırma Komisyonu'na bu araştırmanın sonuçlarıyla ilgili bilgi verilmiştir. Yapılan bu çalışmanın sonucunda, çocukların evlerinden ayrılıp sokakta yaşamaya başlamaları üzerinde aile içi şiddetin, cinsel istismarın, sosyal destek sistemlerinin

yetersizliğinin, sevgisizlik ve ihmalin etkili olduğu ortaya konmuştur (aktaran Sayıta, 2008).

Çocuk, aile içinde ihmal ve istismara maruz kaldığında, yaşadığı bu travma nedeniyle onun ebevenleri ile olan ilişkisinin zedelediği bilinmektedir (Jordan ve Sketchley, 2009). Çocuklar, büyüme sürecinde genellikle anneleriyle, babalarından daha çok zaman geçirmektedir. Bu süreçte birçok anne, çocuğuna fiziksel ya da duygusal istismar uygulayabilmekte ve onu ihmal edebilmektedir (Güler, Uzun, Boztaş ve Aydoğan, 2002). Uslu (2005)'nin yaptığı araştırma, bir çocuğun özellikle annesinin koruma ve sevgisinden mahrum olmasının, onun sokakta yaşamaya başlama süreci üzerinde oldukça etkili olduğunu belirtmektedir. Dolayısıyla bu araştırma, çocukların sokakta yaşamaya başlamaları üzerinde özellikle anne figürünün ve onların anneleriyle kurdukları ilişkilerin önemini açıkça ortaya koymaktadır. Çünkü anne, çocuğun büyüme süreci üzerinde büyük bir bir etkiye sahiptir. Özellikle çocuğun yaşamın ilk iki yılı anne-çocuk ilişkisinin temelini oluşturmaktadır (Yavuzer, 2003).

Bireyin yaşamının ilk iki yılına denk gelen erken dönem anne-çocuk ilişkisiyle ilgili Klein ve Bowlby gibi teorisyenler, önemli çalışmalar yapmış ve onların görüşleri kendilerinden sonra gelen araştırmacılara temel oluşturmuştur (Karen, 1990). Klein (1998)'a göre, bireyin yaşamının ilk yıllarında, annesinin ona karşı sevgi ve anlayıştan yoksun olması, annesi tarafından örseleyici yaşantılara maruz kalması, onun yaşamının ileriki dönemlerinde, insanlara sevgi ve güven duygusu besleme, umut dolu bir tutum geliştirme yetisini zarara uğratmaktadır. Bu nedenle erken dönem anne-çocuk ilişkisinin niteliği, çocuğun ruhsal, fiziksel, duygusal gelişimi ve

çocukta oluşan anne figürü üzerinde oldukça etkilidir (Soysal, Bodur, İşeri ve Şenol, 2005).

Yukarıda bulunan araştırma sonuçları ve açıklamalar dikkate alındığında, bireylerin hem davranışlarının şekillenmesi hem de kişilerarası ilişkileri üzerinde, ilk çocukluk yıllarında annesi ile kurduğu ilişkinin oldukça önemli olduğu görülmektedir. Bu çalışmayı yapan araştırmacı, çocukluk dönemlerinde bir süre sokakta yaşamış olan çocukların kaldığı İSMEM’de bir dönem çalışmıştır. Araştırmacı, çalıştığı bu dönemde, kurumda kalan gençlerin anneleri ile olan ilişkilerinin ve annelerine yönelik algılarının genellikle olumsuz olduğunu gözlemlemiştir. Bu araştırmanın konusu belirlenirken, araştırmacının Türkiye’de sokakta yaşayan çocuklar ile çalışan uzmanlarla yaptığı görüşmelerde, çocukların anneleri ile olan ilişkilerinin, onlar üzerinde oldukça önemli bir etkisinin olduğu bilgisine ulaşılmıştır (Başpınar, 2008; Uslu, 2005). İSMEM’de bir dönem gençlere danışmanlık hizmeti vermiş olan ve psikolog olarak çalışan araştırmacının, gençlere dair gözlemleri ve yaptığı literatür taraması sonucunda, bu çalışmada araştırılmak istenen; bir dönem sokakta yaşamış olan üç gencin yaşam öyküsü üzerinden, sokakta yaşamaya başlama süreci üzerinde erken dönem anne-çocuk ilişkilerinin etkisini, Nesne İlişkileri ve Bağlanma Kuramı çerçevesinde anlamaya çalışmaktır.

1.1. “Sokak Çocuğu Olgusu”

BM Çocuk Hakları Sözleşmesi’ne göre on sekiz yaş altı herkes çocuk kabul edilmektedir. Sözleşmenin on sekiz yaşı üst sınır olarak belirlemesi, Taraf

Devletlerin bu sınıra kadar olan tüm çocuklara özel koruma sağlama yükümlülüğünden kaynaklanmaktadır (Gölan, Şirin ve Şirin, 2011).

Sokakta yaşan çocuklar, genel olarak yetersiz ve düzensiz aile desteğine sahip olan, aileleriyle olan ilişkileri seyrek de olsa devam eden ancak sokağı evleri olarak gören çocuklar olarak tanımlanmaktadır. Çocuklar genellikle fiziksel ihtiyaçlarını sokakta kazandıkları para ile giderirken, psiko-sosyal ihtiyaçlarını sokakta bulunan arkadaşlarıyla gidermeye çalışırlar. Bu çocukların bir kısmı ucuucu madde kullanmakta ve işlevsel aile desteğinden yoksun olarak yaşamaktadırlar (Wargan ve Dershem, 2009).

Sokak çocuğı olgusu günümüzde üç gruba ayrılmaktadır;

I. grup, sokakta çalışan çocuklardır. Bu gruptaki çocukların aileleri ile bağları devam etmektedir. Çocuklar, gün içerisinde sokakta çalışırlar ve çalıştıkları yerlerde genellikle işverenlerinin, sokakta çalışıyorlarsa da ailelerinin gözetiminde olurlar. Çoğunlukla gece evlerine gider ve aileleriyle yaşamaya devam ederler.

II. gruptaki çocuklar, gün içindeki zamanlarını ve bazen de gecelerini, sokak ya da kamu alanlarına açık yerlerde geçirirler. Ebeveynleri onları terk etmemiştir ancak çocuklar, yaşadıkları yoksulluk, ihmal ve istismar gibi nedenlerle evlerinden ayrılmak zorunda kalmışlardır.

III. gruptakiler ise, aileleri ile bağları tamamen kopmuş olan çocuklardır ve bu çocuklar günlerinin tamamını sokakta geçirirler. Çocukların büyük bir kısmı

uyuşturucu madde kullanmaktadır ve onların geçmiş yaşamlarında ağır travmatik deneyimler bulunmaktadır (Behuraka ve Mohanty, 2005; Ray, Davey ve Nolan, 2011;).

Cinsiyet olarak bakıldığında, sokakta yaşayan çocukların çoğunluğunu erkekler oluşturmaktadır. Bu durumun nedenlerinden biri, kız çocuklarının genellikle aileleri ve kültürleri tarafından daha baskıcı yetiştirilmeleridir. Aileleri ile daha az çatışma yaşama, onların evlerinde yaşamalarına devam etmeleri üzerinde etkilidir (www.who.int/whr/en/). Ancak bir kız çocuğu evden kaçtığında genellikle sokakta yaşamaz. Çünkü kızlar çoğunlukla cinsel sömürü olarak kullanılmakta ve fuhuş yaptırılmaya zorlanmaktadır. Bu nedenle sokakta kız çocukları yerine erkek çocukları daha çoğunlukta bulunmaktadır (Wolak, Finkelhor, Mitchell ve Ybarra, 2008).

1.1.1. Dünya’da ve Türkiye’de Sokak ocukları Olgusu

“Sokak çocuğu olgusu”, tüm dünyada uzun yıllardan beri var olan toplumsal bir yaradır (Boakye-Boaten, 2008). Eğitim, beslenme, öz bakım gibi birçok temel gereksinimden yoksun olan, üstelik sokağı her türlü istismara açık ve korumasız bir Şekilde suç işlemeye eğilimli kişilerle paylaşmak zorunda kalan bu çocuklar, çoğu zaman yaşam savaşı vermektedir (Tuncel, 2003).

Ortaçağda sokakta yaşayan çocuklar ile ilgili 1200’l yıllarda mücadele edilmeye başlanmış, 1500’l yıllarda Amerika’da kölelik sisteminin devam etmesi nedeniyle ebeveynler çocuklarından ayrılmak zorunda kalmışlardır (Filho ve Neder, 2001). 18.

yüzyıla gelindiğinde, ilk olarak Victor Hugo, Fransız İhtilali sırasında sokakta yaşayan çocukları betimlemek için “gamin” yani “sokak” kelimesini kullanmıştır. Günümüzde halen sokakta yaşayan çocuklar için kullanılan “*street children*” kavramı ise, 19. yüzyılın sonlarında ilk kez Henry Mayhew tarafından kullanılmıştır (Bayraktar, 2007).

20. yüzyılda Rus Devrimi'nin gerçekleştiği dönemde, yoksulluk ve iç savaşlar neticesinde, 6 ile 10 milyon arasında çocuk, yaşamını sokakta devam ettirmeye çalışmıştır (Orhan, 2003). 21. yüzyılda ise dünyada yaklaşık 200 milyon çocuğun (Güngör, 2009) aile içi istismar, sevgi ve güven yoksunluğu, düşük sosyo-ekonomik koşullara sahip olma nedenleriyle sokakta yaşadığı bilinmektedir (Başpınar, 2008).

Türkiye’de ise, güç koşullarda yaşayan çocuklar için 15 Haziran 1921’de “Türkiye Büyük Millet Meclisi Sosyal Yardım Komisyonu” oluşturulmuş ve 30 Haziran 1921’de “Türkiye Çocuk Esirgeme Kurumu” kurulmuştur (Tuncel, 2003).

1940’lı yıllarda özellikle İstanbul’da “köprü altı çocukları” adı verilen ve o dönemde kamuoyunun dikkatini şuan olduğu kadar çekmeyen çocuklar, 1950’li yıllardan sonra (Sayita, 2008) sanayileşme ve kentleşme hareketinin bir sonucu olarak yavaş yavaş artmaya başlamış, bu artış 1980’lerden sonra büyük bir hız kazanmıştır (Öztürk ve Altuntepe, 2008).

UNICEF’in (1998) Türkiye için hazırladığı “Türkiye’de Çocukların ve Kadınların Durumu” adlı raporda, kırsal kesimden büyük kentlere doğru gerçekleşen göç sebebiyle, sokakta yaşayan çocuk sayısının önceki yıllara göre arttığı ortaya

çıkmiştir. Aynı yıl Ankara’da yapılan bir çalışmada, araştırmacı 15 yaşından küçük 233 çocuk ile görüşmüştür. Görüşülen çocukların %22’sinin ailesinin 5 yıldan kısa bir süre önce Ankara’ya göç ettikleri öğrenilmiştir (aktaran Beritan, 2006).

Türkiye de, her ülkede olduğu gibi kendi ülkesinde bulunan ve sokakta yaşayan çocuklarını resmi olarak tanımış ve tanımlamıştır. Sokakta yaşayan çocuklar 1990’lu yıllara kadar içinde buldukları durum itibariyle “korunmaya muhtaç çocuklar” yasal kavramı ile ifade edilmekteyken, 13 Nisan 2001 tarihinde yürürlüğe giren Emniyet Genel Müdürlüğü’ne bağlı Çocuk Şube Müdürlüğü /Büro Amirliği Kuruluş, Görev ve Çalışma Yönetmeliği’nde “sokak çocuğu olgusu” diğer korunmaya muhtaç çocuklardan ayırt edilmiştir. Halen Türkiye’nin büyük metropollerinden olan İstanbul’da yaklaşık 1500-2000 çocuğun sokakta zor koşullarda yaşadığı ve bu koşullar nedeniyle çocukların adeta yaşam savaşı verdikleri bildirmektedirler (Doğru, Celkan ve Demir, 2007),

1.1.2. Çocukların Sokakta Yaşama Nedenleri

“Sokak çocuğu olgusu”, bugün az gelişmiş ya da gelişmekte olan ülkelerde olduğu kadar, bütün dünyada kendini hissettiren, sadece boyutlar açısından farklılık gösteren bir sorundur. Bu sorun, hem çocukların hem de onların içinde buldukları toplumun fiziksel, biyolojik, psikolojik ve sosyo-ekonomik şartları ile iç içe geçmiş durumdadır (Tuncel, 2003).

Sokakta yaşayan çocukların çoğu, uzun süreli olarak zor yaşam koşullarına maruz kalmışlardır. Yoksulluk ve göç, parçalanmış aile yapısı ve ihmal-istismar gibi

nedenler, Türkiye’de sokakta yaşayan çocukların evden ayrılma nedenleri olarak gösterilmektedir. Bu nedenlerin, dünyanın diğer ülkelerindekilerle benzerliklerinin bulunduğu görülmüştür (Bayraktar, 2007).

1.1.2.1. Yoksulluk ve Göç

Yoksulluk ve göç gibi sosyo-ekonomik faktörlerin, çocukların sokakta yaşama nedenleri üzerinde etkili olduğu bilinmektedir (Bayraktar, 2007).

Yoksulluk kavramı, tanımlanması ve sınırlarının belirlenmesi açısından güç bir kavramdır (Öztürk ve Göktolga, 2010). Başbakanlık Kadın Statüsü Genel Müdürlüğü (2008), yoksulluğu gelir sağlamaya yetecek kaynaklardan yoksun olma; açlık; yetersiz beslenme; sağlıklı olamama; eğitim ve diğer temel hizmetlere ulaşmadaki zorluklar; hastalık ve ölümlerde artış; sosyal, ekonomik ve kültürel katılımdan yoksun olma olarak tanımlamaktadır (http://www.kadininstatusu.gov.tr/upload/mce/eski_site/Pdf/yoksulluk.pdf).

21. yüzyılda bazı ülkelerin neden yoksulluk yaşadığını anlamak için özellikle 18. yüzyılda dünyada yaşanan değişimlere bakılması gerekmektedir (Gürses, 2007). 18. yüzyılda Avrupa’da başlayan ve tüm dünya ülkelerini etkileyerek önemli toplumsal değişimlere neden olan sanayi devrimi, İngiltere’deki teknolojik ve ekonomik alandaki yeniliklerden sonra Fransa’da gerçekleşen politik bir devrimin ürünüdür (Avşar, 2006). Sanayi devriminden sonra tüm dünya ülkelerinde meydana gelen kırsal kesimden kentlere yönelik “kontROLSÜZ” göç, dolayısıyla kentleşme ve hızlı

toplumsal değişim olgusu, sokakta yaşıayan çocukların bugünkü sayısının artmasındaki en önemli etmenlerden biridir (Okumuş, 2007).

Sanayi devriminden sonra tarımda makineleşmeye gidilmiş, işsiz kalan ve iş bulma umuduyla kentlere göç eden aileler, kent yaşamına uyum sağlamakta zorlanmış ve ekonomik sıkıntılar yaşamışlardır. Göçle birlikte gelen yoksulluğun ve kentleşme sorunlarının bir sonucu olarak çoğu aile, çocuklarını işgücü olarak kullanmaya, onlara verdikleri bakımı ve gözetimi ihmal etmeye başlamıştır (Ali, Shahab, Ushijima ve Muynck, 2004).

Dünya'da 18. yüzyılda başlayan sanayi devrimi, Türkiye'de ancak 1950'li yıllarda etkisini göstermiştir. 1960 ile 1980 yılları arasında sanayi toplumu olma yolunda büyük bir ilerleme kaydedemeyen Türkiye, kentsel alanlara hızla akan kırsal nüfusu aynı hızla emme gücüne sahip olamamıştır. Kentsel alanlara gelen nüfusu barındıracak konut oluşumunun sağlanamaması, gecekondulaşmaya sebep olmuştur (Öztürk ve Altuntepe, 2008). Göç eden ailelerin buralarda yaşadıkları uyum problemleri ve içinde buldukları olumsuz ekonomik koşullar nedeniyle, aile ilişkilerinde bir zayıflama yaşanmıştır. Kırsal kesimden büyük kentlerin varoş kısmına yerleşen aileler ve çocukları, kendilerini arzuladıkları kent yaşamının dışına itilmiş hissetmişlerdir (Işık, 2007). Bu yıllardan itibaren, kırdan kente doğru oluşan yoğun göç ve ekonomik sıkıntılardan dolayı, birçok aile çocuklarını sokakta çalıştırmaya başlamıştır (Orhan, 2003). Çocukların sokağa çıkması ve çalışması, zamanla onların sokaktaki zorluklarla baş etmelerinde ve sokakta yaşamaya başlama süreçleri üzerinde etkili olmuştur (Fındıkçioğlu, 2006). Küçük yaşlarda sokaklarda çalışmaya başlamak, çocukların hızlı para kazanması ve sokağın göreceli

özgürlüğünü tanımaları, onları sokak yaşamına aday kişiler yapmıştır (Tuncel, 2003). Bu nedenle, hem dünyada hem de Türkiye’de göç unsuruyla ivme kazanan büyük ekonomik değişimlerden ve bunların olumsuz sonuçlarından en çok çocukların zarar gördüğü, yoksulluğun da çocukların sokakta yaşamaya başlaması üzerinde önemli bir faktör olduğu görülmektedir (Işık, 2007).

Türkiye’de göç eden ailelerin çok çocuklu aile yapısına sahip olmaları, göç eden nüfusun yarından fazlasını çocukların oluşturmasına neden olmuştur. Bu sebeple, göçten en olumsuz etkilenen ve en ağır hasarı alanların çocuklar olduğu bilinmektedir (Orhan, 2003). Türkiye’de halen en çok göç alan ve sokakta yaşayan çocukların en fazla görüldüğü kentler ise, İstanbul, Diyarbakır, Ankara, İzmir, Bursa ve Gaziantep gibi büyük yerleşim yerleridir (Beritan, 2006).

1.1.2.2. Parçalanmış Aile Yapısı

Sağlıklı bir aile yapısına sahip olmak, çocuğun fiziksel, bilişsel ve psikolojik gelişimi için koruyucu bir unsurdur. Ebeveynlerin ölmesi, evlerini terk etmeleri ve boşanmaları gibi nedenler, aile bütünlüğünün bozulmasına neden olmaktadır. Bu durum, ailenin çocuk üzerindeki koruyucu etkisini yitirmesi üzerinde etkilidir (Epstein ve ark., 1983). Örneğin, sokakta yaşayan çocukların büyük bir çoğunluğunun aile bütünlüğünün bozulmuş olduğu, üvey anne ve babalarının onları reddetmeleri nedeniyle evlerini terk etmek zorunda kaldıkları görülmektedir (Tuncel, 2003).

Namibya’da sokakta yaşayan 515 çocuk ile yapılan bir çalışmada, çocukların yarısına yakınının tek ebeveynli bir aileden geldiği görülmüştür (aktaran Polat, 2007). Wargan ve Dershem tarafından (2009) Amerika’da yapılan bir çalışmada, araştırmaya katılan çocuklar, sokakta yaşamaya başlama nedenlerini ebeveynlerinden birinin ölmesi ya da kendilerini terk etmeleri, anne ve babalarının boşanmış olması, üvey anne ya da babaları ile ilişkilerinin kötü olması, ailede alkol probleminin bulunması ve yoksullukla açıklamışlardır. Türkiye’de yapılan bir araştırmada ise, eşlerini kaybeden annelerin çocuklarına daha sık fiziksel istismar uyguladıkları görülmüştür. Bu durum, aile içinde yaşanan parçalanmanın çocuğun yaşadığı istismarı artırdığını açıkça ortaya koymaktadır (Tuna, 2010). İstismara uğrayan çocuk da, maruz kaldığı bu ağır travma nedeniyle evini terk ederek sokakta yaşamaya başlamaktadır (Sayıta, 2008).

1.1.2.3. İhmal ve İstismar

Polat (2001), çocuk ihmal ve istismarını, çocuğun bakımından sorumlu erişkin kişi tarafından, çocuğa fiziksel, gelişimsel, psiko-sosyal açıdan zarar verici her türlü tutum ve davranış olarak tanımlamaktadır. Çocuklukta maruz kalınan şiddet, istismar ve ihmal, kişide derin izler bırakmakta, akıl ve ruh sağlığını olumsuz olarak etkilemektedir (UNICEF, 2010).

Çocukların sokakta yaşama nedenleri ile ilgili Türkiye’de yapılan araştırmaların sonuçları, aile içi ihmal ve istismara vurgu yapmaktadır (Başpınar, 2008). Çocuklar, şiddet, sevgisizlik ve bozuk aile ilişkileri nedeniyle evlerini terk etmektedirler. Sokakta yaşayan çocuklar, temel işlevlerini yerine getiremeyen ailelerde büyümekte,

çocukların ailelerindeki temel eksikliklerin ise duygusal yoksunluk ve aile üyelerinin sorumluluklarını yerine getirmemeleri olduğu görülmektedir (aktaran Sayita, 2008).

UNICEF (2006), çocukların sokakta yaşama nedenlerini aile içi güvensizlik ve çatışmalara bağlarken, Hindistan'da yapılan bir çalışma, çocukların evden ayrılma süreçleri üzerinde aile içi ilişkilerin önemini ortaya koymuştur. Bu çalışmada, çocuklara, sokakta yaşama nedenleri sorulmuş; çocukların %62'si, ebeveynleri tarafından maruz kaldıkları fiziksel ve duygusal istismar, yoksulluk, üvey anne ve babayı reddetme gibi nedenlerden dolayı evden ayrıldıklarını belirtmişlerdir. %13'ü ise, ebeveynlerinin ayrılmaları ve akademik başarılarının düşük olmaları nedeniyle evden ayrıldıklarını ifade etmişlerdir (Kombarakaran, 2004). Afrika'da yapılan bir araştırmada da, ebeveyn tarafından maruz kalınan cinsel ve fiziksel istismar nedeniyle, çocukların evlerini terk ettiklerini ortaya çıkmıştır (Boakye-Boaten, 2006).

Aile içinde reddedilmek veya ihmal ve istismara maruz kalmak, çocukları aile çevresinden uzaklaştırarak evlerini terk etmeye zorlamaktadır (aktaran Fındıkçioğlu, 2006). Araştırmalarla desteklenen bu unsurlar, çocukların sokakta yaşamaya başlama süreçleri üzerinde ebeveynleri tarafından maruz kaldıkları ihmal ve istismarın büyük etkisi olduğunu ortaya koymaktadır.

1.2. Çocukluk Dönemi Örselenme Yaşantıları

Çocukluk dönemi örselenme yaşantıları ihmal ve istismar olarak ikiye ayrılmaktadır. (Öztürk, 2007). Çocuk ihmal ve istismarının genellikle çocuğun en yakını olan kişiler

tarafından yapılıyor olması ve yinelenebilirliği sebebiyle ihmal ve istismar, çocuğun tüm hayatını etkileyen, tanımlanması ve tedavi edilmesi en zor travma türüdür (aktaran Yılmaz, İşiten, Ertan, Öner, 2003).

1.2.1. Çocukluk Dönemi Örseleyici Yaşantılarının Tarihsel Gelişimi

İnsanlık tarihinin en eski zamanlarından beri, çocuk ihmal ve istismarının var olduğu bilinmektedir (Bensel, Rheinberger, Radbill, 1984). Tarihsel süreçte aile içerisinde anne-babanın, diğer aile üyelerinin ve çocuğun hayatında yer alan diğer kişilerin yararları, çocuğun yararlarından önce gelmiş; hatta çocuğun yararları hiç dikkate alınmamıştır (Öztürk, 2007).

Tüm toplumların geçmişlerinde, çocuğa kötü davranma unsuru yer almaktadır. Tarihte istenmeyen ya da gayri meşru olan çocukların tereddüt edilmeksizin öldürüldüğü veya ölüme terk edildiği görülmektedir. Örneğin Roma döneminde, sadece sağlıklı çocuklara yaşama hakkı verildiği bilinmektedir (Polat, 2001).

Ortaçağa gelindiğinde, çocuğa yönelik örseleyici davranışların devam ettiği görülmektedir. O dönemde, insanların günahkar olarak doğduğuna; anne, baba ve yetişkinlerin görevinin çocuktaki şeytani eğilimleri bastırmak olduğuna inanılmaktaydı. Yetişkinler, çocukların kendine özgü dünyasını anlayamadıkları için, günümüzde kimsenin uygun bulmayacağı yöntemlerle çocuklarını denetlemeye çalışmaktaydılar. Çocuklar sık sık korkutulur, ceza için dövülür hatta öldürülürlerdi (Gander ve Gardiner, 2010).

17. yüzyılda Avrupa’da eğitimin eskiye nazaran daha önemli hale gelmesi ve çocuğun potansiyel kapasitesinin ebeveynler tarafından fark edilmesi, ebeveynlerin çocuklarının ihtiyaçlarına karşı daha dikkatli davranmalarını sağlamıştır. Bu nedenle ebeveynlerin, çocukların bilişsel kapasitelerine yönelik beklentileri artmaya başlamıştır. Ebeveynler çocuklarını daha olumlu algılamalarına rağmen, yine de birçok ebeveyn, çocuğu uysal davranmadığında onu istismar etmeye devam etmiştir (Bensel ve ark., 1984).

18. yüzyılın ortalarına doğru Caffey tarafından, çocuk ihmal ve istismarı ile ilgili çağdaş anlamda ilk bilimsel makale yayımlanmıştır. 1960 yılında, Fransa’da bir bilim adamı olarak çalışan Tardieu, çocuk otopsilerinde fiziksel istismar ile ilgili bulgulara rastlamış, 1962 yılında ise Kempe ve arkadaşları tarafından “Hırpalanmış Çocuk Sendromu Kavramı” ortaya atılmıştır (aktaran Karadeniz, 2008).

1989 yılında Birleşmiş Milletlerce kabul edilmiş Çocuk Hakları Sözleşmesi’nin 19 maddesine göre, çocuğun kendisinin bakımından sorumlu olan kişilerden gelecek her türlü kötü muameleye karşı korunması kararı alınmıştır (Atılğan ve Atılğan, 2009). Ülkemizde ise dayak olgusunun istismar kapsamına alınması 1985 yılında gerçekleşmiş, 1986 yılında Ankara’da Çocuk İstismarını Önleme Derneği kurulmuştur (Polat, 2001).

21. yüzyılda çocuk ihmal ve istismarı ile ilgili çalışmalar, sivil toplum kuruluşlarının yanı sıra, Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı’nın bünyesinde bulunan Çocuk Hizmetleri Genel Müdürlüğü’nde ve Türkiye’de yeni bir oluşum olarak, üniversite

hastaneleri bünyesinde kurulan Çocuk Koruma Birim'lerinde verilen hizmetlerle önlenmeye çalışılmaktadır.

1.2.2. Çocukluk Döneminde İhmal ve İstismar

1.2.2.1. İhmal

İhmal, çocuğun beslenme, güvenlik, eğitim, tıbbi bakım gibi fiziksel ihtiyaçlarının ya da sevgi, ilgi, duygusallık, bağlanma gibi duygusal ihtiyaçlarının karşılanmamasıdır (Bekçi, 2006). Çocuk ihmalini istismarın tersine, çocuğun ihtiyaçlarının karşılanmaması, eylemsizlik durumu olarak tanımlayan Langone ve Glickman'a (2003) göre, beş çeşit ihmal durumu bulunmaktadır. Bunlar, fiziksel, duygusal, tıbbi, ruh sağlığı ve eğitim ihmalidir. İhmal çeşitlerinden biri olan fiziksel ihmal, çocuğun yiyecek, giyecek, barınak gibi fiziksel ihtiyaçlarının karşılanmamasıdır. Çocuğun duygusal ihtiyaçlarını sağlamadaki başarısızlık duygusal ihmal olarak tanımlanır. Yoğun olarak duygusal ihmale uğrayan çocuklarda fiziksel anormallikler, boyun uzamaması gibi rahatsızlıklar gözlenmektedir. Tıbbi ihmal, çocuğun aşılama, ilaç kullanma gibi tıbbi tedavilerinin yaptırılmamasıdır. Ruh sağlığı ihmalinin tanımı çok yaygın olmamakla birlikte, çocuğun duygusal ya da davranışsal bozuklukları karşısında ihtiyaç duyduğu tedavinin yaptırılmamasıdır. Eğitim ihmalisi ise, çocuğun okuluna devam etmesine engel olmak olarak tanımlanabilir.

1.2.2.2. İstismar

Siyez'e (2003) göre istismar, anne, baba, bakıcı veya diğer yetişkinler tarafından, çocuğa bilinçli olarak fiziksel zarar vermek, çocuğun kötü beslenmesine yol açmak, onu cinsel amaçlı kullanmak, bundan da öte çocuğun normal fiziksel ve zihinsel gelişimini kısıtlamak gibi her türlü eylemi içerir. Dünya Sağlık Örgütü (2006) çocuk istismarını, daha kapsamlı değerlendirmiş, istismarı bir yetişkin tarafından bilerek veya bilmeyerek yapılan, çocuğun fiziksel ve psiko-sosyal gelişimini olumsuz yönde etkileyen davranışlar olarak tanımlamıştır. İstismar fiziksel, cinsel, duygusal ve ekonomik olarak dört başlık altında incelenmektedir (Öztürk, 2007).

1.2.2.2.1. Fiziksel İstismar

Fiziksel istismar, çocuğun fiziksel olarak zarar görmesi amacıyla, çocuğa uygulanan zarar verici eylemler olarak tanımlanır (Krug, Dahlberg, Mercy, Zwi ve Lozano, 2002). Bu eylemler, çocuğa elle ya da bir nesneyle vurularak, itilerek, sarsılarak, yakılarak ya da ısırılarak oluşabilmektedir (Bekçi, 2006). Dayak, yakma, ısırma, haşlama, itme, sarsma, sallama ile kaza sonucu olmayan her türlü yaralanma ya da ölüm vb. gibi eylemler fiziksel istismara girmektedir (Kuşgözoğlu, Maeth ve Şahin, 2010).

Çocuğa yönelik fiziksel istismar uygulama aletli ve aletsiz olarak iki şekilde görülmektedir. Aletsiz saldırılar, bir alet kullanılmadan çocukta lezyonlar meydana getiren istismar tipidir. Bunlar; tokat atma, yumruk atma, itip-kakma, tekmeleme, sarsma, ısırma ve çimdikleme gibi olaylardır. Aletsiz saldırılar ise, alet kullanılarak

çocukta çeşitli lezyonların oluşturulduğu istismar çeşididir. Bu aletler genellikle kemer, herhangi bir ev eşyası (tava, telefon vb.), hortum, sigara, ütü, sıcak su ve sıcak yiyeceklerdir (Kocaer, 2006).

1.2.2.2.2. Cinsel İstismar

Çocuğa yönelik olan cinsel istismar, en geniş anlamıyla, çocuğa uygunsuz şekilde dokunma, ona pornografik filmler izletme, fuhuş yaptırma gibi davranışları kapsar (Crosson-Tower, 2005). Cinsel istismar, çocuğu pornografi ya da fuhuş malzemesi yapmaktan; ensest, tecavüz, teşhircilik, pornografik film seyrettirme, cinsel organları okşama ve oral sekse kadar geniş bir spektrumu içerir (Akşit ve Koç, 2008). Çocuk ile erişkin arasındaki temas ve ilişki, o erişkinin veya başka birinin seksüel stimülasyonu için kullanılmışsa, çocuğun cinsel istismara uğradığı kabul edilir (Tıraşçı ve Gören, 2007).

Çocuğa yönelik cinsel istismar çoğunlukla aile üyeleri ya da aile tarafından tanınan kişiler tarafından gerçekleştirilmektedir. Yaşanan istismar eğer aile içinden bir yetişkin tarafından gerçekleştirildiyse, çocuğun bu travmadan zarar görme olasılığının arttığı bilinmektedir (Crosson-Tower, 2005). Cinsel istismar çocuklarda uzun süreli davranışsal ve duygusal etkilere, korku, depresyon, kişilik bozuklukları gibi birçok rahatsızlıklara neden olabilmektedir (Ovayolu, Uçan ve Serindağ, 2007).

1.2.2.2.3. Duygusal İstismar

Duygusal istismar, bir çocuğun kendisini etkileyen tutum ve davranışlara maruz kalarak ya da onu gereksinim duyduğu ilgi, sevgi ve bakımdan mahrum bırakarak, toplumsal ve bilimsel standartlara göre psikolojik hasara uğratılmasıdır (Karal, Biçer ve Gökalp, 2004). Duygusal istismar, çocuğun görünüşüyle, fikirleriyle, becerileriyle, korkularıyla alay etme, herhangi bir neden yokken çocuğu suçlama ya da yanlış giden herhangi bir şeyden dolayı çocuğu sorumlu tutma, arkadaşları ya da tanıdıklarının yanında çocuğu utandırma, aşağılayıcı sözler söyleme gibi davranışları içerir (aktaran Polat, 2001). Bu davranışlar genellikle çocukların yakın çevresinde bulunan kişiler tarafından gerçekleştirilir (Karal, Biçer ve Gökalp, 2004).

Langone ve Glickman'a (2003) göre duygusal istismar, çocuğun duygusal, sosyal, psikolojik ve entelektüel durumunu olumsuz bir şekilde etkiler. Her çocuk kabul edilmeye, sevgiye, ilgiye, tutarlılığa ve cesaretlendirilmeye ihtiyaç duyar. Duygusal olarak istismara uğramış çocuk bir anlamda eksik olarak büyür. Bu istismar çeşiti, çocuğun çaresizlik, ümitsizlik duygularını hissetmesine neden olur.

Duygusal istismar tek başına görülebildiği gibi fiziksel ve cinsel istismarla birlikte de görülebilmektedir. Duygusal istismara uğramış çocuklarda, dikkat dağınıklığı, öğrenme güçlüğü, özgüven düşüklüğü ve antisosyal davranışlar görülebilmektedir (Öztürk, 2007). Ayrıca duygusal istismara maruz kalan çocuklarda, aileden uzaklaşma, gergin olma, bağımlı kişilik veya değersizlik duyguları geliştirme ve uyumsuz davranışlar sergilemeye sık rastlanabilmektedir (Karal ve ark., 2004).

1.2.2.2.4. Ekonomik İstismar

Ekonomik istismar, çocuğun gelişimini engelleyici, haklarını ihlal edici işlerde düşük ücretle işgücü olarak çalıştırılmasıdır. Çocukların küçük yaşlarda, uzun süre çalışmaları onların gelişimini olumsuz yönde etkilemekte, çocukların sağlık sorunları yaşamalarına sebep olmaktadır (Bahar, Bahar ve Savaş, 2009).

Dünyada çocuk işçiliğinin en kötü kapsamında ifade edilen çok sayıda iş alanı bulunmaktadır. Bunlar kısaca; tehlikeli işlerde çalıştırılma, fuhuş veya cinsel sömürü, kölelik gibi işlerdir. Türkiye’de çocuklar en çok sokakta (mendil satma, ayakkabı boyama gibi), tarım işçiliğinde ve ev işlerinde çalıştırılmaktadır (Kızmaz ve Bilgin, 2010).

1.2.3. Çocuk İhmal ve İstismarında Risk Faktörleri

Çocuğa yönelik ihmal ve istismar davranışlarındaki risk faktörleri, literatürde genellikle çocuk ve aile çerçevesinde incelenmektedir. Çocuk çerçevesinde incelenen risk faktörlerine bakıldığında; yaşları iki yaşından küçük olan, üvey veya istenmeyen (Akşit ve Koç, 2008), prematüre, ikiz, mental reterde ve kronik hastalığı olan çocukların ihmal ve istismar açısından daha fazla risk altında olduğu görülmüştür. Ayrıca kız çocuklarının erkek çocuklarından daha yüksek oranda cinsel istismara uğradığı bilinmektedir (Tuna, 2010).

Çocuklarına ihmal ve istismar uygulama riski yüksek olan ailelerin üyeleri genellikle birbirinden uzak ve kopuktur; üyeler arasında rol karmaşası, zayıf ve çarpıtılmış

iletişim örüntüsünün vardır ve bu ailelerdeki ebeveynler çoğunlukla geçmişte ihmal ve istismara maruz kalmışlardır (Tuna, 2010). Ayrıca geniş aile yapısına ve düşük sosyo-ekonomik düzeye sahip olan, toplumsal desteği yetersiz olan ve anne-babada alkol ve uyuşturucu kullanımı bulunan aileler, çocuklarını daha fazla ihmal ve istismara uğratmaktadırlar. Ebeveyn ve çocuk arasında sağlıklı bir bağın bulunmaması da, çocuğa yönelik ihmal ve istismar yaşantısı için bir risk oluşurmaktadır (Bee ve Boyd, 2009).

1.2.4. Bir Travma Olarak Çocukluk Dönemi İhmal ve İstismarı

Yunancada travma “yaralanma” anlamına gelmektedir. Travma, kişinin yaşamını tehdit eden olaydır ve kişiyi zihinsel, fiziksel ve psikolojik olarak tehdit eder (Muller, Kraftcheck ve McLewin, 2004). Travmatik olaylar, savaşlar, ölümcül hastalıklar ya da istismar gibi kişiyi sarsan yaşantılardan oluşur (Rogers ve Leydesdorff, 2004). Travma, kişinin gerçek bir ölüm ya da ölüm tehdidi içerecek biçimde ağır yaralanması, kendisinin ya da başkalarının fizik bütünlüğüne tehdit oluşturan bir olaya maruz kalması ya da tanık olması olarak tanımlanmaktadır (DSM IV-TR, 2007).

Travmatik olaylar bireyin kişiliğinin temel bütünlüğüne zarar vermekte; kişinin benlik duygusunda kapsamlı değişimlere yol açmaktadır (Yalom, 2008). Ayrıca bu travmatik olaylar, bireylerin anılarını etkileyerek, bunların tutarsız ve dağınık olmasına, parçalanmasına, bazen de kişinin bu anılarının büyük bir kısmını unutmasına neden olmaktadır (Rogers ve Leydesdorff, 2004).

Bartholet'e (1999) göre travmatik yaşantıların en ağırlarından biri olan çocuk ihmal ve istismarı, çocuklarda kalıcı duygusal ve bilişsel hasarlara neden olmaktadır. İstismardan ölen çocukların yarısından fazlası ihmale de uğramaktadır. 2010 yılında UNICEF ve SHÇEK tarafından Türkiye'deki altı ilde yapılan niteliksel bir araştırmanın sonucunda, çocukları en çok istismar eden kişilerin anne, baba ve öğretmenler olduğu bulunmuştur.

Bir çocuğun özellikle ebeveynleri tarafından ihmal ve istismar edilme durumu, anne-baba arasındaki şiddete tanık olma, parçalanmış aileden gelme veya çeşitli aile sorunlarının çocukta yarattığı duygular, çocuğun yaşam biçimini ve ilişkilerini önemli ölçüde etkileyebilmektedir. Bu etkinin bir sonucu olarak çocuk, yaşamının ilerleyen dönemlerinde başka çocuklara ihmal ve istismar davranışları uygulayabilmektedir (aktaran Bahar ve ark., 2009).

1.2.5. Çocukluk Dönemi İhmal ve İstismarının Sonuçları

Çocukların yaşamlarının özellikle ilk yıllarında bakıma ihtiyaç duymaları sebebiyle ihmal ve istismara uğrama oranları oldukça fazladır. İstismarın travmatik bir yaşantı olması, kişinin duygusal, davranışsal ve sosyal alanlarını olumsuz etkilemesine neden olmaktadır (Hawley, 2000). Erken dönem anne-çocuk ilişkisi ile ilgili yapılan boylamsal bir çalışmada da, annelerin bebeklerine uyguladıkları istismarın ilk iki yaşta artış içinde olduğu, üç yaş ve sonrasında ise istikrarlı şekilde devam ettiği ortaya konmuştur. Bu durumun sebebinin, çocuğun anneye olan ihtiyacının ilk üç yaştan sonra azalmasından kaynaklandığı düşünülmektedir (Kimal, Pearsb, Fisherb, Connellyd ve Landsverkd, 2010).

İstismar gibi travmatik deneyimler kişinin duygusal alandaki becerilerinin düşük olmasına yol açmaktadır. Örneğin çocukta empati becerisinin gelişmemesi gibi eksiklikler, çocuğun yaşamının ilk yıllarında annesinden aldığı yetersiz bakımın, çocuğun kişilik gelişimi üzerindeki etkisinden kaynaklanmaktadır (Kim ve Cicchetti, 2010).

Rogers ve Leydefdorff'a (2004) göre travma ve istismar basit bir şekilde tanımlanamaz ve kişi bu olumsuz deneyimlerini bir başkasına rahatlıkla anlatamaz. Çünkü travma, kişinin anılarını da olumsuz şekilde etkilemektedir. Amerikada araştırmalar yürüten ve aynı zamanda bir psikanalist olan Dori Laub, travma kurbanlarının hafızalarının iyi olmadığını ve bu kişilerin kendi yaşamlarını anlatırken, bunları hatırlamakta ve anlatmakta zorlandıklarını belirtmektedir (aktaran, Rogers ve Leydesdorff, 2004). Çok ağır olarak yaşamı tehdit eden travmalara uğrayan kişilerin, travmatik olaylar ile bağlantılı olmayan anılarını bile unuttukları görülmektedir (Yalom, 2008).

Örseleyici yaşantılara maruz kalma, çocukların gelişimlerinin tüm alanlarında gecikmelere yol açmaktadır (Bee ve Bond, 2009). Çocukluk döneminde yaşanan örselenmeler, kişinin tüm yaşamı boyunca kronik yorgunluk, hipertansiyon, obezite, depresyon, anksiyete, intihar gibi fiziksel ve ruhsal sağlık sorunlara yol açabilmektedir (Wang ve Holton, 2007). Ayrıca Langone ve Glickman'ın (2003) yaptığı bir araştırmada cinsel istismar yaşayan çocukların yaklaşık %50'sinin Travma Sonrası Stres Bozukluğu geliştirdiği görülmüştür. Kişinin anne babası tarafından örseleyici davranışlara maruz kalması, onun kendi çocukları olan

ilişkilerini de olumsuz olarak etkilemektedir (Hill, Stein, Kenan ve Wakschlag, 2010).

İhmal ve istismar, çocuğun ergenlik döneminde çok sayıda cinsel partnerle birlikte olma, genç gebelik, alkol ve madde bağımlılığı gibi kendisi için riskli davranışlar geliştirmesine, hem çocukluk hem de yetişkinlikte adli suç işleme ve şiddet içeren davranışlar gibi davranış sorunları geliştirmesine yol açmaktadır (Wang ve Holton, 2007).

Çocukluk döneminde çocuğa birincil bakım veren kişi olan anne figürü, çocuk üzerinde oldukça önemlidir. Bir çocuğun annesinin onunla oyun oynaması, çocuğun duygusal dünyasının olumlu gelişmesi açısından etkilidir. Eğer çocuk kendisi için oldukça önemli bir kişi olan anne tarafından ihmal ve istismara maruz kalmışsa, dünya onun için öngörülemeyen ve korkutucu bir hale dönüşmektedir (Kim ve Cicchetti, 2009).

Çocuklarını istismar eden annelerle ilgili yapılan çalışmalarda, annenin ruh sağlığı ne kadar bozursa, çocuğuna uyguladığı ihmal ve istismarın da o oranda yüksek olduğu bulunmuştur (Tuna, 2010; Windham ve ark., 2004). Ayrıca çocuklarına örseleyici davranışları bulunan annelerin, genellikle sosyal olarak izolasyon yaşadıkları, empatik becerilerinin, dürtü kontrollerinin ve sözel iletişim becerilerinin düşük olduğu görülmektedir (aktaran Kim ve Cicchetti, 2009).

Türkiye’de yapılan bir araştırmada eşi tarafından fiziksel istismara uğrayan annelerin, çocuklarına daha sık fiziksel istismar uyguladıkları, onlara örnek olma

becerilerinin daha düşük olduğu ve çocuklarının gelişimlerine daha az destek oldukları bulunmuştur (Cicchetti, 2009; Tuna, 2010).

Krason'un (2005), çocuklarına istismar uygulayan annelerle yaptığı araştırmada, çocuğunu istismar eden annelerin çoğunluğunun yaşlarının genç olduğu ve bu annelerin çocuklarına bakım verirken onları genellikle ihmal ettikleri görölmektedir. (aktaran Windham ve ark., 2004).

Kutlu ve arkadaşlarının 2007 yılında yaptıkları bir çalışmada, çocuklarına istismar uygulayan kadınların yaşlarının %34'ünün 26-33 yaşları arasında olduğu, bu kadınların %26.5'inin ilkokul mezunu olduğu ve %60.5'inin herhangi bir işte çalışmadığı saptanmıştır.

1.2.6. Anne Tarafından Maruz Kalınan İhmal ve İstismarın Bir Sonucu: Bağlanma Sorunları

Çocuğun kendisine bakım veren bağlanma figürü tarafından ihmal ve istismara uğraması, bu örseleyici yaşantının daha travmatik olarak yaşanmasına neden olmaktadır. Ruhsal ve bedensel bütünlüğünü tehdit eden davranışlara maruz kalan çocukların, bağlanma figürleri ile olan ilişkileri de oldukça sağlıksızdır (Yalom, 2008).

İhmal ve istismar, çocuğun kendisine bakım verenle güvensiz bağlanma biçimi geliştirmesine; bu sebeple yaşamının ileriki dönemlerinde akranlarıyla ve yetişkinlerle güvene dayalı ilişki kurmakta güçlükler yaşamasına yol açmaktadır.

Ayrıca istismar, çocuğun dikkat ve soyut düşünme alanlarında bilişsel işlev sorunları yaşamasına neden olmaktadır (Wang ve Holton, 2007).

Güvensiz bağlanan çocukların çoğu istismara uğramış çocuklardır. Çocuk travmaya cevap olarak, yaşadığı korkutucu ve zorlu yaşantılar nedeniyle duygusal donukluk ve içe çekilme, bağımlılık, regresif ya da agresif davranışlar gibi “umutsuz stratejiler” geliştirebilir (Muller ve ark., 2004). Yaşadığı travmatik davranışlardan kurtulamayacağını anlayan çocuk, benliğini korumaya çalışmakta ve füğ (kaçış) durumu yaşayabilmektedir. Ayrıca örseleyici yaşantılar, çocuğun kendine ya da çevresine yabancılaşma, yaşadığı olayları unutma ya da kötü anne-iyi anne gibi idealizasyon mekanizmaları geliştirmesine yol açmaktadır (Yalom, 2008).

Çocukluk dönemindeki istismar yaşantısının ergenlik ve yetişkinlik üzerinde kalıcı bir etkisinin olduğu bilinmektedir. Bir çocuk istismara uğramışsa, birçok gelişim alanında zorluk yaşayabilmektedir. Ayrıca travma, çocuğun sosyal gelişim, kendilik gelişimi, otonomi ve bağlanmayı içeren belirgin gelişimsel alanlarının başarılı bir şekilde üstesinden gelmesinde zorluk oluşturabilmektedir (Muller ve ark., 2004) İstismar sonucu erken dönemde yaşanan bağlanma problemleri, kişinin birçok psikopatoloji geliştirmesine yol açmaktadır (aktaran, Muller ve ark., 2004).

İnsanların çocukluk dönemlerindeki bağlanma biçimleri ile bu döneme ilişkin anıları arasında doğrusal bir bağlantı bulunmaktadır. Kendisine birincil bakım verenlere güvenli bağlanma geliştiren bireylerin çocukluk dönemine ilişkin anılarını daha kolay hatırladıkları ve bu kişilerin esnek bir bilişsel yapıya hakim oldukları bulunmuştur (aktaran Şengül, 2006). Türkiye'de yapılan bir araştırmada, güvenli

olmayan bağlanma biçimine sahip bireylerin, çocukluk dönemi ile ilgili olumsuz anılarını güvenli bağlanan bireylere göre daha fazla hatırladıkları görülmüştür (Şengül, 2006).

1.3. Nesne İlişkileri ve Bağlanma Kuramı Çerçevesinde Erken Dönem Anne-Çocuk İlişkisi

Erken dönem anne-çocuk ilişkisi ile ve Psikanalitik teori ile ilgilenmiş olan Klein ve Bowlby'nin önemli görüşleri olmuştur. Klein geliştirdiği Nesne İlişkileri Kuramı, Bowlby'nin ise Bağlanma Kuramı, insanın doğumundan itibaren yaşamının ilk yıllarında annesi ile kurduğu ilişkinin, tüm yaşamı üzerinde etkili olduğunu vurgulamışlardır (Bowlby, 1982; Klein, 2008). Aşağıda, erken dönem anne-çocuk ilişkisine dair Nesne İlişkileri ve Bağlanma Kuramı'nın önemli görüşleri yer almaktadır.

1.3.1. Nesne İlişkileri Kuramı

Nesne ilişkileri kuramı 18. yüzyılın başlarında Klein tarafından geliştirilmiştir. Klein, 1914 yılında Freud'un "Düş Üzerine" adlı metnini okuması ile psikanalize merak salmış ve ardından uzun dönem psikanalizden geçmeye karar vermiştir. Bu analiz deneyimi Klein'ın, çocukların iç dünyasına olan ilgisini körukleyerek, psikanaliz ilkelerinin çocuklar üzerinde de geçerli olabileceğini savunmasına ve erken yaşta çocukları analize almanın ileriye dönük koruyucu işlevinin olduğunu ileri sürmesine yol açmıştır (Klein, 2008).

Klein (1998), oluşturduğu Nesne İlişkileri Kuramı'nda, erken dönemde anne-çocuk ilişkisinin önemini vurgulamıştır. O'na göre bebek, içgüdüsel olarak kendisini bekleyen annesinden haberdar olarak dünyaya gelmekte ve yaşamının ilk iki veya üç ayında bebekteki nesne dünyası oluşmaya başlamaktadır. Çocuğun ilk nesnesi annesinin memesi ve kurduğu ilk ilişki ise annesi ile kurduğu ilişkidir.

Psikanalizde “nesne” genellikle kişi anlamına gelir. Kuramda “Nesne İlişkileri” teriminin kullanılmasının iki nedeni vardır; İlki Freud'un içgüdülerle ilgili açıklamalarıyla ilişkilidir. İkincisi de, bazen bir birey için önemli olan “nesne”nin bir kişiye bağlanma yerine, cansız bir nesneye bağlanma içinde bulunması (örneğin; bir yurtseverin bağlandığı ulusal bayrak; bir ayakkabı fetişistinin bağlandığı ayakkabı) veya önemli “nesne”nin, kişinin bedeninin bir kısmı olmasıdır (annenin göğsü, babanın gülümsemesi, kız kardeşin sesi, vb.) (McWilliams, 2010).

Klien'a göre, bebek daha en baştan içsel olarak yıkıcı bir itkinin varlığını hisseder ve bu yıkıcılığı yok olma endişesi olarak deneyimler. Hissettiği bu yıkıcılığı ise, nesnesine yani annesinin memesine bağlar. Klein bu yıkıcılığı Frued'un ölüm içgüdüğü kavramından konumlandırmaktadır (aktaran Kohut, Basch, Miller, Siegel ve Yavuz, 2004).

Klein'a (1998) göre, anne memesi bebeğin “ben” çekirdeğini oluşturan nesnedir. Meme, bebek için sadece fiziksel bir nesnenin ötesinde olup, onun bütün içgüdüsel arzuları ve bilinçdışı fantezilerinin de sağlandığı, gerçek fiziksel beslenmenin çok

ötesinde bir nesnedir. Aynı zamanda meme, tükenmez sabırın, cömertliğin ve bebeğin yaratıcılığının ilk örneğidir.

Bebek, en başta beslenme ihtiyaçlarını giderdiği, açlık hissini yatıştırdığı ve memeyi emerken ağzının uyarılması ile ona duyuşsal bir haz verdiğı için anne memesini sever. Bu doyum, çocuğun cinselliğinin temel parçası ve ilk ifadesidir. Ama eğer bebek açsa, arzuları tatmin edilmiyorsa, fiziksel olarak acı çekiyorsa durum aniden değışir. Nefret ve saldırganlık duyguları ortaya çıkar. Bu sebeple bebek, bütün arzularının nesnesi olan ve zihninde deneyimlediğı –iyi ve kötü- olan bu kişiyi (anneyi) yok etme arzusu duyar. Nefret ve saldırganlık hisleri, bebekte tıkanma, nefessiz kalma gibi acı verici durumlara sebep olur. Bebek bunları bedenine zarar vereceğini düşündüğü için, bebeğin yaşadığı saldırganlık, mutsuzluk ve korkuları tekrar artar (Klein, 2008). Bu sebeple bebek, annesini iyi yani “haz veren” ve kötü yani “hayal kırıklığına uğratan” şeklinde ikiye ayırır yani annesine dair bölme mekanizması (split) geliştirir. Klein, bu genel içsel durumları ise, paranoid-şizoid konum olarak tanımlamıştır (Kernberg, 1998).

Paranoid-şizoid konum, her bebeğin yaşadığı bir durumdur. Annenin “iyi” ve “kötü” şeklinde ayrılmasına rağmen, sağlıklı bir bebeğin bir süre sonra anneyi daha gerçekçi şekilde algılaması, annenin yani memenin kusurlarını görebilmesi ve memeyi bu şekilde sevmesi gerekir. Bunun için, bebeğin anne ile güvenli bir bağ geliştirmesi gerekmektedir. Eğer paranoid şizoid konumda, bebeğin perseküsyonu yani kendisinin zarara uğrayacağı ile ilgili korkuları çok kuvvetliyse, bebek paranoid-şizoid konumda ilerleyemez. Bu başarısızlık, bebeğin yaşadığı korkuların

pekişmesine ve onda bir gerileme oluşmasına neden olur. Bu durum ise, kişinin ileriki dönemlerinde patoloji geliştirmesine yol açar (Klein, 2004).

Erken dönemde anneye dair yaşanan bölme ile bağlantılı olan “iyi nesne” ile “kötü nesne”nin diğer boyutu, “idealleştirilmiş nesne” ile “çok kötü nesne”dir. Bölme ile bağlantılı olan idealizasyon, memenin gerçekçi olmayacak şekilde iyi yönlerinin abartılmasıdır (Klein, 2004).

İdealleştirilmiş nesnenin benle bütünleşmesi, iyi nesneninkinden çok daha zayıftır. Anne-çocuk ilişkilerinde geriye dönük bir idealleştirmeye en çok başvuranların, geçmişte bu ilişkide yeterince mutlu olamamış kişiler olduğu görülmektedir. Eğer bebek, ilksel iyi nesne ile görece güvenli bir biçimde bağ kurabilmişse, nesnenin kusurlarını görse de onu sevebilir. Bunu yapamamış olanlar ise, ileri dönemdeki aşk ve arkadaşlık ilişkilerinde sürekli bir idealleştirme yaşar (Klein, 1998).

Sevilen nesnenin indirgendiği parçaların yüceltilmesi (idealizasyon) ve onları bir araya getirme çabası (onarma) insan için oldukça önemlidir. Onarma, sevilen nesneyi kurtarmadır ve bu durum, benlik gelişimi için önemli bir unsurdur. Klein (2008), hoşlanmama ya da nefret yüzünden annelerinden uzak duran ya da onlardan kaçınmak için başka mekanizmalar kullanan bazı kişilerin zihinlerinde, yine de annesinin güzel bir imgesinin, ama gerçeğinin değil yalnızca imgesinin var olduğunu keşfettiğini belirtir. Gerçek nesne, onlar için cazibesiz, gerçekten yaralı, iyileştirilemez ve bu sebeple korkulan bir kişi olarak algılanmaktadır. Klein’a göre, güzel imge gerçek nesneden ayrılmıştır, ancak ondan asla vazgeçilmemiştir; bu imge kişinin kendine özgü yüceltmelerinin oluşumunda önemli bir rol oynamaktadır.

Çocuktaki nesne dünyası, gerçek dünyanın ya düşmanca ve cezalandırıcı ya da haz verici bir dünyanın parçası olarak algılanır. Annesini “iyi” ya da “kötü” olarak bölmesine rağmen, çok geçmeden çocuk, annesini daha bütünsel bir biçimde algılamaya başlar. Bu daha gerçekçi algı, çocuğun annenin ötesindeki tüm dünyasına uzanır. Annesini bütün bir kişi olarak algılayan bebekteki hem yıkım hem de sevgi içerikli duygular, tek ve aynı nesneye yönelir, bu da çocuğun zihninde derin ve rahatsız edici çatışmalara sebep olur (Klein, 2008). Klein (2004), bu dönemi depresif dönem olarak tanımlar. Depresif konuma geçebilmek için, bir önceki dönem olan paranoid- şizoid konumda ilerlemiş olmak gerekir.

Memeyle kurulan ilk ilişkide dışsal etkenlerin çok önemli rolü vardır. Bebeğin doğumu zor geçmişse, memeyle ilk ilişkisi elverişsiz koşullarda başlar. Ayrıca çocuğun yeterli bakım görüp görmediği, annenin çocuğa gerçekten bakmaktan hoşlanıp hoşlanmadığı ya da kendisinin de kaygılı olup olmadığı ve çocuğu besleme konusunda bazı ruhsal güçlükler yaşatıp yaşatmadığı gibi etkenler, çocuğun sütü zevkle kabullenmesini ve iyi memeyi içselleştirme yeteneğini etkiler (Klein, 1998).

Anne ve babaların sevgi ve anlayıştan yoksun olmaları durumunda, bebeğin yaşadığı bütün zorluklar artabilir. Yıkıcı itki ve düşlemler, korku ve şüphe küçük çocuklarda en iyi koşullarda bile etkindir. Bu duygular, çocuğun içinde bulunduğu olumsuz koşullar ve tatsız deneyimlerle daha fazla artar. Üstelik çocuk ilk zamanlar yeterince mutlu edilmese- bu çok önemlidir- çocuğun insanlara sevgi ve güven duygusu besleme, onlara karşı umut dolu bir tutum geliştirme yetisi zarar görecektir (Klein, 1998).

Hiçbir çocuğun zihni, korku ve şüpheden arınmış değildir. Ancak anne-babayla kurulan ilişkiler güven ve sevgi üzerine oluştuysa, anne ve baba, bebeğe yol gösteren, yardımcı figürler olarak zihne yerleşir. Kurulan bu ilişkiler, insan hayatının sonraki dönemlerinde bütün dostça ilişkilerdeki ilk örnek olur, huzur ve uyumun kaynağı haline gelir. Erken dönemde özellikle anne ile kurulan ilk bağ, daha sonraki bütün sevgi ve aşk ilişkilerinin de temelini oluşturur (Klein, 2008).

Nesne ilişkileri teorisine önemli katkıları olan kişilerden biri de W. Bion'dur. Bion, Klein'ın görüşlerine getirdiği revizyon ile, Klein'ın teorisinde kullandığı bazı kavramları (yansıtmalı özdeşim gibi) intrapsişik bir kavram olmaktan çıkarıp, bunları kişilerarası alanda kullanan bir kavram haline dönüştürmüştür. Böylece, terapilerde daha geri planda duran analisti, analitik sürecin temel katılımcılarından biri haline getirmiştir (aktaran Kohut ve ark., 2004)

Bion'a göre nesne (anne memesi), bebeğin düşünme kapasitesinin ayrılmaz bir parçasıdır. Bion, annenin bebek ile arasındaki ilişkisini –Bion buna alfa görevi der tanımlayarak, çevresel ortamın bebek üzerindeki önemine vurgu yapar. Bebek için ilk kapsayıcı nesne, anne ya da anne rolünü üstlenen kişidir. Bion'a göre annenin, bebeğe karşı gösterdiği muhafazada ve ona verdiği bakımda meydana gelen başarısızlık, bebeğin zihinsel gelişimi üzerinde oldukça ciddi zararlara neden olabilmektedir (aktaran Fleming, 2008).

Şimdiye kadar anlatılanlar, hem Klein hem de Bion'un görüşlerinin, erken çocukluk döneminde annenin çocuk ile kurduğu ilişkinin, annenin çocuğa verdiği bakımın ve

ona karşı olan tutumunun çocuğun tüm yaşamı üzerindeki büyük etkisine vurgu yaptıklarını ortaya koymaktadır.

1.3.2. Bağlanma Kuramı

Günümüzde aileler, eskisine göre daha kolay parçalanmakta ve anneler çocuklarıyla daha az zaman geçirmektedir. Çocuklara verilen günlük bakımda, onlar için nelerin avantaj nelerin dezavantaj olduğunun cevabı ise zorlaşmaktadır. Çocukların doğumlarından itibaren nasıl bir bakıma ihtiyaç duydukları, kendilerine bakım veren kişiler ile ilişkilerinin onlar üzerindeki etkilerinin nasıl olduğunu anlamak için, bu konulara Bağlanma Kuramı'nın teorisyenleri cevap bulmuştur (Karen, 1990).

Başlanma Kuramı'nın kurucusu olan Bowlby, Klein'dan süpervizyon aldıktan sonra erken dönem anne-çocuk ilişkisi ile ilgili önemli çalışmalar yapmış ve bu çalışmalar sonucunda 1920'li yılların sonunda kendi teorisini oluşturmuştur. Bowlby, teorisini oluştururken Freud'un psikanalitik teorisinden etkilenmiştir. Bowlby, gelişim psikolojisi ile ilgilendiği dönemde iki çocukla yaptığı görüşmeler sonucunda, bu çocuklarda sabit bir anne figürünün bulunmadığını gözlemlemiş ve onun bu değerli gözlemleri, erken dönemde bebekler ile onlara bakım verenler arasındaki ilişkilere yönelmesinde neden olmuştur (aktaran Bretherton, 1992).

Bowlby'e göre yaşamın ilk döneminde bebek, kendisine bakım veren kişiye başlanır. Erken dönemde bebeğe birincil bakım veren kişi ise, genellikle bebeğin annesidir. İlk kez 1958 yılında başlanma terimini kullanan Bowlby, başlanmayı bebekle bakım verenin kurduğu ilişki olarak tanımlamaktadır. Başlanma, bebeğin kendisine bakım

verene yönelmesi, onu araması, bağlanılan kişinin varlığının duyumsanmasına eş zamanlı olarak rahatlama duygusunu hissetmesi gibi duygu ve davranış örüntülerinin tümünü kapsamaktadır (Bowlby, 1982). Bebeğe bakım veren kişinin ise genellikle bebeğin annesi olduğu bilinmektedir (Salter, Ainsworth, Blehar, Waters ve Wall, 1978).

Bowlby'e göre annenin bebeğe dokunması, onu kucağına alması, onun sesi ve görüntüsü bebek için çok önemlidir. Bir bebek, annesinin bakımına, desteğine ve ilgisine ihtiyaç duymaktadır ve bu evrensel bir gereksinimdir. Eğer bebeğin bağlandığı figürle ilişkisi iyi ise, bebek kendini mutlu ve güvende hisseder. Bebeğin bağlandığı figürle ilişkisi bozulmuş veya parçalanmışsa, bebekte kayıp ve mutsuzluk duygusu oluşmaktadır (Bowlby, 1988).

Bebeklik döneminde gelişen bağlanma, aşamalar halinde gözlenmektedir. Doğumdan hemen sonra insan yavrusunun doğası gereğince oluşan bağlanma; meme arama, başı döndürme, emme, yutma, yakalama, anneye yönelme, beslenme saatlerini sezinleme ve hazırlanma şeklinde kendisini göstermektedir. Sekizinci haftayla birlikte bebek bakıcısına yönelmeye başlamaktadır (aktaran, Soysal ve ark., 2005). Bebek, bu dönemden itibaren bakıcısına gülümsemekte, onunla uzun süreli göz ilişkisi kurmakta ve diğer insanlara göre ona daha fazla ses çıkartmaktadır. Onun yanında kendisini daha rahat hissetmektedir (Bowlby, 1988).

Bowlby, bebeğin bakım verene bağlanmasını üç aşamada açıklamıştır;

1. *Aşama: Odaklanmamış Yönelme ve İşaret:* Bowlby, bebeğin hayata, onu diğer insanlara yönelten ve gereksinimlerini göstermesini sağlayan bir dizi doğuştan gelen örüntüyle başladığına inanır. Yeni doğanların dağarcığında bulunan bu tip davranışlar arasında, ağlamak, göz teması kurma, tutunma gibi davranışlar bulunmaktadır.
2. *Aşama: Bir ya da daha fazla figüre odaklanma:* İki aylık olan bebek, bağlanma davranışlarının kapsamını biraz daha sınırlandırmaya başlar. Bebek, “yakınlık kurucu” davranışlarını birkaç kişiye sergiler ve henüz hiç kimse “güvenli üs” olmamıştır.
3. *Aşama: Güvenli Üs Davranışı:* Bowlby’e göre bebekte gerçek bağlanma ancak 6 aylık olduğunda oluşur. Bebek, ilk kez çevresindeki dünyayı keşfe çıkarken onun için “en önemli” insanı, güvenli üs olarak kullanmaya başlar (aktaran Bee ve Boyd, 2009).

Bowlby'nin 1944 yılında hırsızlık yapmış 44 çocukla yaptığı araştırma, bu çocukların hayatlarının ilk yıllarında tamamen veya uzun süreli anne yoksunluğu yaşadıklarını ve bu durumun çocuklarda duygusal gelişim bozukluğuna, uyumsuzluğa ve norm dışı davranışlara yol açtığını ortaya koymuştur. Bowlby'nin yaptığı bu araştırmaya göre, bir kişinin çocukluk döneminde annesinden erken yaşta ayrılması, onun yetişkinlik dönemindeki davranışları üzerinde etkili olmaktadır (aktaran Avcı, 2006).

Bowlby'e göre anne yoksunluğu, annelerinden uzun süre (3 ay'ın üzeri) ayrı kalan veya bakımevine verilen, 2 yaş altındaki bazı çocuklarda gözlenmektedir. Anne yoksunluğunda, ilk dönemde bebek annesinden ayrıldığı için ağlamakta, ayrılığa karşı protesto göstermektedir. Bu sebeple ilk döneme protesto dönemi denmektedir. İkinci dönem olan çaresizlik döneminde, bebek annenin döneceği konusunda ümitsizlik yaşamaktadır. Son dönemde ise bebek, hem anneyi istemekte hem de kendisini terk ettiği için ona öfkelenmektedir. Bebek annesi geri döndüğünde, kendisini terk ettiğinden dolayı ona öfkelenmekte ve annesinin bu davranışı tekrar edeceğini düşünerek korku duymaktadır. Bowlby, böyle erken dönemde yaşanan anne yoksunluğunun, bireylerin ileriki yaşlarında uyum bozukluğuna neden olacağını belirtmiştir (aktaran Soysal ve ark., 2005).

Bowlby'nin yanı sıra Bağlanma Teorisi'ndeki önemli isimlerden biri de Ainsworth'dür. O ve arkadaşları, yaptıkları bir çalışma sonucunda bebeklerin annelerine güvenli veya güvensiz bağlanma biçimi geliştirdiklerini, güvensiz bağlanma biçiminin de, kendi içinde korkulu/kaygılı ve kaçınan bağlanma biçimi olarak ikiye ayrıldığını ileri sürmüşlerdir. Güvenli bağlanma biçimine sahip bebekler, doğumlarından sonraki gelişim döneminde annelerini bir güven üssü olarak algılamakta, onları takip etmekte ve onlara tepki vermektedirler. Güvensiz bağlanma biçiminden kaçınan bağlanma biçimine sahip bebekler, annelerine karşı mesafelidirler. Bu bebekler, bakıcıları ile birlikteyken araştırmacı davranışlara devam edip, duygularını bakıcılarıyla paylaşmazlar. Ancak, bakıcıları herhangi bir şekilde ortamdaki ayrılıp geri döndüğünde, hiçbir değişiklik olmamış gibi meşgul oldukları işe dikkatlerini yöneltirler. Diğer güvensiz bağlanma biçimi olan kaygılı/kararsız bağlanma biçimine sahip bebekler ise, annelerinden ayrı kalmaya tahammül

edemezler. Çok kısa süreli ayrılıklara bile dayanamazlar (aktaran Morsünbül, 2005). Teoriye daha sonra başka bir güvensiz bağlanma biçimi olan dezorganize tip eklenmiştir. Bu bağlanma stiline sahip bebekler ise, yabancı durum testinde asimetrik ve zamansız hareketlerin varlığı, donup kalma ya da hareketlerde yavaşlama gibi davranışlar gösterirler. Bu bebekler genellikle organize davranış biçimi sergileyemezler (Kesebir, Kavzoğlu ve Üstündağ, 2011).

Anne-çocuk ilişkisinin sürekliliği, çocuğun sonraki yaşantısının temelini oluşturmaktadır (Soysal ve ark., 2005). Annenin çocuğun ihtiyaçlarına karşı hassasiyet gösterme, onun gelişimini uyarma, çocuğa olumlu yaklaşma gibi olumlu bakım verme tutum ve davranışları, anne ile çocuk arasında olumlu bir bağ oluşmasını sağlamakta, bu durum çocuğun bilişsel, duygusal ve fiziksel gelişimini etkilemektedir (aktaran Özdemir, Sefer ve Türkdogan, 2008).

Bakıcının, çocuğun tepkilerine karşı gösterdiği duyarlılığının düşük olması, çocuğunu istismar etmesi ya da bakıcının erken ölümü, çocuğun travma yaşamasına ve güvensiz bağlanma biçimlerinden birini geliştirmesine neden olabilmektedir. Eğer anne, çocuğuna tutarsız ve güven verici olmayan şekilde davranıyorsa veya depresyondaysa, çocuk annesine güvenli olmayan bir şekilde bağlanmaktadır (Bee ve Boyd, 2009).

1.4. Araştırmanın Amacı

Bu araştırmanın amacı, bir dönem sokakta yaşamış olan üç gencin yaşam öyküsü üzerinden, sokakta yaşamaya başlama sürecinde erken dönem anne-çocuk ilişkisinin etkisini Nesne İlişkileri ve Bağlanma Kuramı çerçevesinde anlamaya çalışmaktır.

1.5. Araştırmanın Önemi

şimdiye kadar yapılan birçok araştırmada, çocukların sokakta yaşamaya başlama nedenleri genellikle yoksulluk, ihmal-istismar ve göç olgusu ile açıklanmıştır. Yinede göç etmiş ya da ailesinin ekonomik düzeyi düşük olan her çocuk sokakta yaşamamaktadır (Başpınar, 2008). Bu durum, çocukları sokağa iten nedenler arasında aile içi ilişkilerin, özellikle de anne figürünün çocukların hayatında önemli bir rolü olduğunu ortaya koymaktadır (Uslu, 2005). Yapılan literatür çalışmasında, erken dönem anne-çocuk ilişkisinin, çocuğun sokakta yaşamaya başlama süreci üzerindeki etkisini inceleyen doğrudan yapılmış bir araştırmaya rastlanmamış olması, bu araştırmanın bundan sonra yapılacak çalışmalara rehber olması ve literatüre sağlayacağı katkı açısından oldukça önemli olduğu düşünölmektedir.

Sokakta yaşayan veya yaşamış çocuklara ilişkin araştırmalar çok sınırlı olmakla birlikte, bu özel grubun durumunu tam ve doğru olarak ortaya koymak zordur (Arnas, 2004). Sokak yaşayan çocuklar ile ilgili sokakta araştırma yapmanın, araştırmacı için bir takım zorlukları (çocukların uyuşturucu madde almış olma riski ya da araştırmacı ile çocuk arasında güven ilişkisinin bulunmuyor olması sebebiyle çocuğun araştırmaya katılma konusunda isteksiz olması gibi) bulunmaktadır.

Dolayısıyla sokakta yapılan araştırmalarda, çocuklarla grup tartışmaları yapmak, onları boylamsal olarak incelemek ya da onlarla ilgili derinlemesine gürüşmeler yapmak çok kolay değildir (Polat, 2007). Bu faktörler göz önüne alınarak, bu araştırmanın sokak alanı yerine İSMEM'de yapılması, çocuklarla yapılacak gürüşmelerin hem daha kolay ve detaylı olması hem de araştırmacının yaşayabileceği riskleri azaltıyor olması açısından önemlidir.

UNICEF'e (1998) göre çocuklarla çalışmak için her yerde geçerli olan iki temel kural bulunmaktadır. Birincisi; çalışmadaki temel tutumlar, ikincisi ise; temel kaynağın çocuklar olduğunu bilmektir. Sokakta yaşayan çocuklarla yapılan çalışmalarda, "bu çocuklarla araştırma yaparken anket yapılmalı, onlara test uygulamalı" şeklindeki önyargılardan kurtulmak gerekmektedir. Çünkü herhangi bir şeyi saymaya başlamadan önce ona iyi bakmak ve onu iyi dinlemek çok önemlidir. Bu sebeple sokakta yaşayan çocuklarla yapılan derin gürüşmeler, geniş bir zamana yayılmalıdır. Bu araştırmada da, sokakta yaşayan çocukları ve onların yaşamlarını daha iyi anlayabilmek için onlarla niteliksel gürüşme biçimlerinden derinlemesine gürüşme tekniği olan yaşamöyküsü analizi seçilmiş ve böylece araştırmanın temel kaynağının çocukların kendisi olması amaçlanmıştır.

Gençlerin erken dönem anneleri ile ilişkilerinin (Merriam, 2002) niteliksel bir yöntem olan yaşamöyküsü analizi ile ayrıntılı olarak araştırılıyor olması da, çalışmanın bir başka önemli yönüdür. Çünkü sokakta yaşayan çocukların yaşamlarında ihmal ve istismar, sokak yaşantısı gibi birçok travmalar bulunmaktadır (Bayer, 2006) ve yaşamöyküsü analizi tekniği, özellikle travmatik yaşantıları bulunan kişilerin hayatlarını anlamak için oldukça uygun bir yöntemdir (Rogers,

Leydesdorff ve Dawson, 1999). Bu araştırmada olduğu gibi, çocukların yaşadıkları ihmal ve istismar gibi örseleyici yaşantıların kendi ağızlarından dinlenmiş olması, onları anlayabilmek adına oldukça önemlidir (Boakye-Boaten, 2006).

şimdiye kadar anlatılanlar göz önüne alınarak, bu araştırmanın kısa vadedeki önemi, bir dönem sokakta yaşamış olan gençlerin yaşamlarını ve özellikle de erken dönem anneleri ile olan ilişkilerinin, onların sokakta yaşamaya başlama süreçleri üzerindeki etkisini anlamaya çalışmak ve bunu sokakta yaşayan çocuklar ile çalışın ve bu konuda araştırma yapan insanlara sunmaktır. Araştırmanın uzun vadedeki önemi ise, hem maddi ve manevi desteğe ihtiyaç duyan aileler ve özellikle anneler için hem de sokakta yaşayan, ihmal ve istismara uğrayan çocuklar için devlet politikasında yapılacak olan yeni düzenlemelere ve iyileştirmelere katkı sağlamaya çalışmaktır.

BÖLÜM 2

YÖNTEM

2.1. Nitel Araştırma

Sosyal bilimler alanında, nicel araştırma geleneğinden nitel araştırma geleneğine geçiş, pozitivist paradigmadan alternatif paradigmalara doğru yaşanan bir dönüşüm içinde değerlendirilebilir. Bu paradigmatik değişim sürecinden geç de olsa, psikoloji disiplini de etkilenmiştir. Psikoloji alanında yaşanan bu değişimin kabul görmesiyle, yeni bir metodoloji olan niteliksel yöntem, araştırmalara yön vermeye başlamıştır (Kuş, 2007).

Denzin'e (1989) göre her insan, kendisi ve kültürü hakkında bir bilince sahip olarak büyür. Kişinin bu bilinçliliği, onun yaşadığı olaylar ile ilgili duygularını ve düşüncelerini etkilemekte ve kendi yaşantısı içinde adeta bir yönetmen rolü oynamasını sağlamaktadır.

Wittgenstein'a göre bir bireyin davranışını anlamak için onun eylemi hakkında bilgi veren anlamı kavramak gerekir. Bu anlamı ise, bize kişinin bulunduğu ortamda kullandığı dilin yapısı aktarabilmektedir. Niteliksel araştırmalar bize insanların eylemlerini anlamamıza olanak tanır (aktaran Arkonaç, 1999).

Nitel araştırmaların amacı, anlamak, araştırma faaliyetinin sonucundaki gerçekliği olduğu gibi tanımlamaktır. Bu sebeple nitel araştırmalar, özellikle "ne" ve "nasıl" sorularına odaklanmaktadır. Nitel yöntemler, sosyal gerçekliği derinlemesine

kavramak ister ve sosyal dünyayı oluşturan bireylerin profilini vermeye çalışır. Nitel bir araştırmayı oluşturma süreci, hem bireylerce, hem araştırmacının kendisince bir yorumlama ve anlamlandırma faaliyetidir. Niteliksel yöntemle çalışan araştırmacılar, mikro birimlerin sosyal hayatlarına dair sorular sorar ve buradan hareketle araştırma planını oluşturur (Kümbetoğlu, 2008).

Niteliksel görüşmelerle yapılan bir araştırmanın sonucuna ulaşmak için, tümdengelim ve tümevarım yöntemleri kullanılmaktadır. Tümevarım yöntemi, bir araştırmada toplanan ayrıntılı ve tanımlayıcı verilerden hareketle, incelenen ölçütlere ilişkin ana temaları ortaya çıkarmak olarak tanımlanabilir (Glaser ve Strauss, 1967). Bu yöntem, bir konuyla ilgili gözlemlerle başlar ve o konudan genel örnekler oluşturmaya yönelir. Nicel araştırmaların tersine, nitel araştırmalarda araştırma problemi, genellikle verilerin toplanması ve birleştirilmesi aşamasında oluşturulur (aktaran Uçak, 2000). Bu araştırmada da, niteliksel araştırma yöntemlerinden derinlemesine görüşmeye dayalı yaşamöyküsü analizi yöntemi kullanılmış ve araştırmada tümevarımcı bir yaklaşımın izlenmiştir.

2.2. Yaşamöyküsü Analizi

Yaşamöyküsü analizi 1920 li yıllarda Amerika'da bulunan Chicago okulunda William Isaac Thomas ve Florian Znanicki adlı iki sosyolog tarafından geliştirilmiştir. İlk zamanlarda sosyolojik araştırmalarda kullanılan bu analiz, 1930'lu yıllarda sistematize edilmiş ve 1970'li yıllarda Avrupa'da özellikle de Almanya'da kullanılmaya başlanmıştır (Apitzsch ve Siouti, 2007).

Terminolojide kesin bir kabul olmamakla birlikte, yaşamöyküsü çalışmaları bireysel yaşamöyküsü (individual biography), özyaşamöyküsü (autobiography), yaşam tarihi (life history) ve sözlü tarih (oral history) gibi biçimlerle çeşitlilik gösterir (Ataman, 1999). Bu araştırmada “Bireysel Yaşamöyküsü Analizi” kullanılmıştır ve bu yöntemin literatürde kullanılan diğer adı “Biyografik Analiz”dir.

Yaşamöyküsü, bir kişinin kendi yaşamöyküsünde, doğumundan itibaren hatırladığı deneyimlerinin, yaşadığı önemli olayların ve duygularının tamamını bir başka kişiye dürüstçe anlatmasıdır (Atkinson, 1998). Bu yöntem, görüşülen kişilerin yaşam hikayelerini konu alan özel bir yöntemdir ve bu görüşmelerde araştırmacı, görüştüğü kişiden detaylı şekilde yaşam öyküsünü anlatmasını talep etmektedir. Denzin'e (1989) göre bir kişinin yaşam öyküsü iki seviyeden oluşmaktadır. Birincisi yüzeysel ikincisi ise derin olarak adlandırılır. Yüzeysel olanda kişinin günlük rutinleri ve yaptığı her şey, derinde olanda ise kişinin duyguları, inançları yer almaktadır. (Holley ve Oliver, 2010).

Bir kişinin kendi yaşamını anlatması, yaşamında derin izleri olan planlarını, anılarını, hırslarını ve hayallerini mantıklı şekilde ve bir akış içinde aktarmasıdır. Kişiye “Bana hikayeni anlatır mısın?” dendiğinde, bunun anlamı o kişinin kendi çocukluğundan şu ana kadar hatırladığı anılardır ve anlatılan bu hikayeler gereksiz kurgular değildir. Hikayeler, yaşadığımız olayların anlamlarını bize yeniden vererek onları organize etmemize yardımcı olur. Çünkü anlattığımız hikayelerle, deneyimlerimizi, arzularımızı, inançlarımızı yeniden inşa ederiz (Tavris ve Wade, 2001).

Bir kiři yaşamını başka birine anlattığında, deneyimleri, dūřünceleri, duyguları, ve tüm bunların kiři üzerindeki etkisi ile ilgili farkındalığı artmaktadır. İnsanların hikayelerini dinlemek, dinlenen kişinin psikolojik yapısını anlamak adına hem hikayeyi anlatan kiři hem de araştırmacı için bir işlevi bulunmaktadır. İnsanlar kendi hikayelerini anlatırken kendileri için önemli olan kişisel sınırlarını da paylaşmış olmaktadır. Bir hikayeyi anlatmak ya da dinlemek oldukça önemli bir deneyimdir. Bir kişinin hayatını dinlemek aslında karşımızdaki kişinin hayatını yeniden tanımlama fırsatını sağlamaktadır (Atkinson, 1998).

Yaşamöyküsü analizi bir kişinin yaşamını öznel olarak işler. Bireyin aktif bir özne olarak onun bireysel özelliklerine, sosyo-kültürel ortamına, diğer kişi ve kurumlarla olan ilişkilerine bakar (Denzin,1989; Roer, 2009). Yaşamöyküsü analizi, özellikle bir sürecin anlaşılması için oldukça uygun bir yöntemdir (Apitzsch ve Siouti, 2007)

Bir kişinin yaşamında travmatik deneyimler bulunuyorsa, o kişiye yaşamöyküsünü anlattırmak onu daha iyi anlayabilmek için oldukça doğru bir yöntemdir. Travmatik olaylar zaman zaman kişinin duygu ve dūřüncelerinde çelişkiler yaratabilir. Kiřinin travmasını anlayabilmek için ona uzatılan bir anket ya da soru formu, onu cevaplardan birini tercih etme zorunluluğuna sebep olur. Oysa yaşamöyküsü metodu, kişinin travması ile ilgili duygu ve dūřüncelerinde bulunan çelişkileri, karmaşıklıkları da dile getirebilmesini sağlar. Çünkü travmalar Rosental'e göre, her kiři için özel ve kişisel bir deneyimdir. Yařamöyküsü tekniği, kişinin yaşadığı olaylarda hissettiği utanç, suçluluk gibi en mahrem duygularını, samimi bir şekilde paylaşmasına olanak tanır. Kiřinin hissettiği bu duyguları başka türlü ifade etmek kolay değildir (aktaran Rogers ve ark., 1999).

Yaşamöyküsü analizi, kişinin yaşamında bir olay listesi gibi değil, deneyimlerini değişip yeniden inşa etmesine olanak tanıyan bir tekniktir. Ayrıca kişinin yaşamındaki travmatik deneyimlerinde onun için değişen anlamların ortaya çıkmasına ve kişinin bunu farketmesini de sağlar. Ayrıca bu metod, araştırmacıya, kişinin sözlü ve sözsüz iletişimini takip ederek, yaşadığı travmanın etkisini anlama olanağı sunar (Rogers ve ark.,1999).

Travmatik olaylar, kişinin yaşadığı toplumsal bağlam ile ilişkilidir. Çok sayıda olmasa bile birçok kişi yaşadığı travmayı toplumun değer yargıları sebebiyle anlatmaz ve içinde sessizce tutmayı tercih eder. Bu durum, kişinin yaşadığı toplumun değerlerinin onun üzerindeki etkisini ortaya koymaktadır. Çok az araştırmacı travmalarla çalışırken yaşamöyküsü tekniğini kullanmıştır. Dan BarOn (1994) and Dwork (1991) soykırımdan kurtulan kişilerin yaşamöykülerini araştırmış, Rosenthal (1991) and Bar-On (1989) Alman halkının çeşitli kuşaklarının hayat hikayelerini incelemiştir. Lomsky-Feder (1995) savaşa katılan İsraili genç erkeklerin yaşamöykülerini, Leiblich (1994) cinsel işkenceye maruz kalan mülteci kadınların yaşamöykülerini incelemiştir (aktaran Rogers ve ark., 1999).

Yaşamöyküsü analizi yöntemi, araştırmacıya araştırdığı konu hakkında rehberlik eder. Araştırmacının, bir kişinin hayatındaki hem spesifik olayları (aile ilişkileri, çocukluk yılları, kayıplar, mutluluklar) hem de onun ekonomik, politik, sosyal durumları hakkında bilgi edinmesini sağlar. Bu yöntem özellikle küçük gruplarda derinlemesine çalışma yapmak için oldukça uygundur (Erben, 1998).

Rosental, yaşamöyküsü analizinde görüşmelerin iki bölümden oluştuğunu belirtir. Ona göre araştırmacı, görüşmenin birinci kısımda görüşülen kişinin yaşam öyküsünü anlatmasını tek bir soruyla talep etmeli ve görüşülen kişiyi bölmeden empatik şekilde dinlemelidir. Kişinin hikayesini anlatması tamamen bittiğinde, ikinci kısma geçilmesi gerektiğini ve bu kısmın, görüşülen kişinin anlattığı hikaye üzerinden sorular sorulacak kısım olduğunu belirtmektedir (aktaran Apitzsch ve Siouti, 2007).

Rosental'e göre yaşaöyküsü analizi, bu yöntem ile yapılan görüşmenin önerdiği modelin ne olduğunu bulmaya çalışır. Yani yaşamöyküsü analizi "Anlatılan bir yaşamın sonucunda elde edilen çıkarım, sonuç nedir" sorusunun cevabı bulunmaya çalışır. Böylece araştırmacının sonucunda, bu analiz yöntemi ile anlaşılacak istenene yani araştırmacının sonucunda oluşacak tümevarıma ulaşılmış olunur (aktaran Wengraf, 2001).

Vajda'ya (2007) göre insanları anlama ve tedavi etmede çok önemli bir teknik olan psikanalitik terapi ile yaşamöyküsü analizi arasında bazı benzerlikler bulunmaktadır. O'na göre hem psikanalitik terapide hem de yaşamöyküsü analizinde, kişinin kendi hikayesini anlatması istenmektedir. Ancak terapideki kişi, görüşmeye kendi isteği ile gelirken, yaşamöyküsü tekniğinde görüşülecek kişiye araştırmacı gitmekte ve onun kendi öyküsünü anlatmasını istemektedir. Ayrıca yaşamöyküsü analizi de psikanalitik terapideki bir oturum gibi, kişinin kendi yaşamını anlatıyor olması nedeniyle onun rahatlamasını sağlamakta ve bu durum onun ruhsal yapısı üzerinde terapötik bir etki oluşturmaktadır. Bunların yanında araştırmacı görüşmeyi hiç kesmeden dinleyerek idare etmeyi başarır, görüşmeci kendini daha çok açabilir ve öyküsünü daha çok terapötik bir oturumda gibi anlatabilir. Ancak burada

vurgulanması gereken şey; yaşamöyküsü analizindeki görüşmeler bazen terapötik bir oturum gibi olsa da, görüşmeyi yapan kişi görüşmeciye herhangi bir terapötik müdahaleden kaçınmalıdır. Bunun sebebi, bu tekniğin tedavi edici bir teknik değil, bir araştırma tekniği olmasından kaynaklanmaktadır.

Yaşamöyküsü analizi son zamanlarda birçok akademik çalışmada kabul edilmiş ve sosyal bilimlere yeni bir bakış açısı kazandırmıştır. Psikologlar insanların gelişimini ve kişiliğini anlamak için yaşamöykülerinin çok değerli olduğunu görmüşlerdir. Antropologlar yaşam hikayelerini kültürlerdeki benzerlik ve farklılıkları görmek için, sosyologlar ise bir gruptaki üyelerin iletişimlerini tanımlamak ve anlamak için kullanmaktadır (Atkinson, 1998). Ayrıca bu yöntem özellikle tıp, sağlık, ilahiyat, toplumsal cinsiyet çalışmaları ve göç araştırmalarında sık sık kullanılmaktadır (Apitzsch ve Siouti, 2007).

Aptekar'a (1994) göre, yaşamlarında birçok travma bulunan sokakta yaşayan çocuklar ile araştırma yaparken, bu çocukların geçmiş yaşamlarını ve aileleri ile ilişkilerini dinlemek, araştırma için oldukça faydalıdır. Bir dönem sokakta yaşamış olan gençlerin erken dönem anne ilişkilerini anlamaya çalışan bu araştırmada da, özellikle yaşamlarında travmatik deneyimleri olan kişilerle araştırma yapmak için uygun bir yöntem olan yaşamöyküsü analizi yöntemi kullanılmıştır. Bunun için yaşamöyküsü ile ilgili çalışmalarına Almanya'da hala devam eden Rosental'ın kullandığı yaşamöyküsü analizi yöntemi dikkate alınmıştır.

2.3. Nitel Araştırmalarda Etik

Etik konular, insanları anlamaya çalışan her çalışmada var olmakta ve araştırmacılara yaptıkları çalışma ile ilgili de önemli bir farkındalık kazandırmaktadır (aktaran Orb, Eisenhauer ve Wynaden, 2000). Örnekleme grubuna karşı hassas davranan bir araştırmacının bile, zaman zaman hem katılımcılara hem de araştırmaya zarar verebildiği bilinmektedir. Çünkü her araştırmacının, olumsuzluktan kaınsa bile zaman zaman profesyonellikten uzaklaşıldığı zamanlar olabilmektedir. Bu sebeple Amerika'da bulunan etik kurullar, etik ikilemler karşısında herkes için ortak bir bakış açısı sağlamaya çalışmaktadır. Ancak yapılan bu çalışmalar çoğunlukla yetersiz kalmaktadır. Bu sebeple sosyal bilim araştırmacılarının adeta ayağının altında bulunan zemin zaman zaman sallanmaktadır (Crowder-Tisdale, 2005).

Niteliksel araştırmaların doğasındaki zorluklar köklü etik ilkeleri, özellikle özerklik, iyi niyetli olma, adalet bilinci ile kontrol altına alınabilir (Orb ve ark., 2000). Araştırmacılar, etik konularla ilgili olarak tartışmalar yapmalı ve hem yaptıkları işe hem de kendilerine bu konuda zor sorular sormalıdırlar. Bazen araştırmacılar, sözgelimi ezilmiş ve mağdur bir grup ile ilgili araştırma yaparken, grubun yaşadığı sıkıntılara üzülerek, o insanların adeta avukatlarıymış gibi davranabilmekte ve onlara zarar veren kişilerin düşmanı haline gelebilmektedir. Burada, araştırmacının kendi rolünü ve sınırını hatırlaması ve bunları unutmaması gerekmektedir. Bazen de katılımcılar zor ve savunmasız bir durumda olmasına rağmen, araştırmacılar yaptıkları çalışmayı devam ettirmek isteyebilmektedir. Bu durumda araştırmacılar, katılımcıların her zaman gönüllülük esasına dayanarak araştırmaya katılması gerektiğini hatırlamalıdırlar (Crowder-Tisdale, 2005). Etik konuların önemi nedeniyle

bu araştırmadaki her üç genç de, gönüllülük esasına göre araştırmaya katılmış, her bir gence görüşme öncesinde çalışma ile ilgili bilgi onamı okutularak imzalatılmıştır.

Niteliksel çalışmalardaki etik konulardan biri de klinik psikologların araştırma yapması durumunda ortaya çıkabilmektedir. Klinisyenler genellikle danışmanlık ve terapilerde danışanlarını dinleyerek onlara müdahale etme durumundadırlar. Ancak bir araştırmacı, yalnızca araştırma yaparken çoğu zaman sessiz kalması gerekmektedir. Araştırmaya katılan birinin herhangi bir yardıma ihtiyacı varsa, klinisyenin araştırma esnasında pasif kalması, kendisini rahatsız edebilmektedir. Ancak eğer araştırmacı klinisyen ise bu durum bir avantaj da olabilmektedir. Örneğin araştırma yapan bir klinisyen, katılımcının ihtiyaçlarını daha kolay anlayabilmektedir. Bu sebeple araştırmanın süresini karşısındaki insanı anlamak için de uzatabilmekte, bazen de kişinin ihtiyacına göre kısaltabilmektedir (Orb ve 2000).

Bu çalışma da, bir dönem sokakta yaşamış olan gençlerin yaşamöykülerinin bir klinik psikolog adayı olan araştırmacı tarafından yapılması, gençlerin travmatik deneyimleriyle ilgili konuşurken onları tekrar travmatize etmemeye dikkat etmesi ve onlarla bir güven ilişkisine dayalı ilişki kurmaya çalışmasının önemini bilmesi açasından oldukça önemlidir. Ayrıca bu araştırmada, gençlerin ve onların kaldıkları kurumların ve kurum çalışanlarının isimleri, deşifreye engel olmak amacı ile değiştirilmiştir. Bu da, araştırmanın etik kurallara verdiği önemi ortaya koymaktadır.

2.4. Araştırma rneklemi

Bu araştırma, bir dönem sokakta yaşamış ancak şu anda İstanbul Büyükşehir Belediyesi'ne bağlı İstanbul Gençlik Rehabilitasyon ve Meslek Edindirme Merkezi'nde (İSMEM) kalan 14-24 yaş arası 3 erkek genç ile yapılmıştır. Araştırmanın rnekleme grubu, İSMEM'de kalan ve bir dönem sokak yaşantısı olan gençlerin bilgilerinin bulunduğu kurum listesinden seçilerek belirlenmiştir. Listedeki gençlerle yapılan görüşmelerde, araştırmayı kabul eden ilk üç genç, araştırmanın örnek grubunu oluşturmuştur.

2.5. Kullanılacak Veri Toplama Araçları

2.5.1. Sosyo-Demografik Bilgi Formu

Araştırmada yapılan grşmelerin sonunda, görüşmelerde eksik olan kısımlar bulunduğu koşulda gençlere, cinsiyet, yaş, eğitim, İSMEM'de kalma süresi gibi bilgileri içeren ve araştırmacı tarafından geliştirilmiş olan Sosyo-Demografik Bilgi Formu uygulanmıştır (EK B).

2.6. İşlem

Araştırmanın işlem aşamasında, bu çalışmayı yapan araştırmacının İSMEM'de bir dönem psikolog olarak çalışmasına rağmen, burada kalan gençlerin büyük bir kısmını tanımadığı grlmştir. Çünkü İSMEM'de, kurumda kalan gençler açısından büyük bir sirkülasyon yaşanmakta ve burada kalan gençler genellikle kısa

bir süre içinde kurumdan ayrılmaktadır. Bu nedenle araştırmacı, bir süre İSMEM'in planladığı etkinliklere katılarak gençlerle ilişki kurmaya çalışmıştır. Bu etkinler, gençlerle birlikte gidilen hayvanat bahçesi gezisi, kurumun verdiği iftar yemeğine katılım ve gençlerin uygun oldukları zamanlarda onlarla sohbet etme gibi faaliyetlerdir. Böylece, gençlerin araştırmacıyla bir güven ilişkisi kurmaları hedeflenmiştir. Daha sonra araştırmacı, sosyal servisin hazırladığı ve içerisinde gençlerin genel bilgilerinin bulunduğu listedeki her bir genç ile teker teker görüşerek onlara, yapılması planlanan araştırmanın amacı ile ilgili kısa bir bilgi vermiş ve araştırmaya katılımın gönüllülük esasına dayandığını ifade etmiştir. Bu görüşmelerde yalnızca bir genç, araştırmaya katılımı reddetmiştir. Bu genç dışında, listedeki sıraya göre belirlenen gençlerin c de araştırmaya katılmayı kabul etmiş ve bu gençlere araştırmanın amacı ile ilgili bilgilerin yer aldığı Bilgilendirme Onam Formu (Ek A) okutularak imzalatılmıştır. Yine aynı gün, yaşamöyküsü görüşmeleri yapılmıştır. Her bir görüşme yaklaşık 1-1,5 saat sürmüştür. Her görüşmenin başında, görüşülen gence açık uçlu tek bir soru yneltiymiş ve görüşme esnasında araştırmacı, gencin yaşamöyküsünde anlattıkları ile ilgili notlar almıştır. Gencin yaşamöyküsünü anlatması tamamen bittiğinde, araştırmacı aldığı notlarla ilgili sorular sormuş, gençten anlattıkları hakkında daha detaylı bilgi ve örnekler vermesini istemiştir. Gencin yaşamöyküsünde bahsetmediği konular olduğunda, gençten bu konuyu aması talep edilmiştir.

Tüm grşmeler, gençlerin izniyle ses kayıt cihazına kaydedilmiştir. Ancak kayıt başlamadan önce, görüşülen gence, görüşmenin her aşamasında ayrılabilme özgürlüğü tanınmış ve bu konuda kendisini hiçbir şekilde rahatsız hissetmemesi gerektiği ifade edilmiştir. Her görüşmenin sonunda, gençle ilgili cevaplanmayan

noktalar kaldığında, ona Sosyo-Demografik Bilgi Formu vererek, bu formu doldurması istenmiştir.

Yaşamöyküsü görüşmeleri esnasında, araştırmacıların dikkat etmesi gereken önemli noktalardan biri de, araştırmacının görüştüğü kişiye müdahale etmeden onu dinlemesi ve onu tüm hikayesini anlatması için teşvik etmesidir (Apitzsch ve Siouti, 2007). Bu araştırmada da araştırmacı, görüşme esnasında gencin hikayesini anlatması için onu teşvik etmiş, onun görüşme ortamında rahat olmasını sağlamaya çalışmıştır. UNICEF'e (1998) göre bir çocukla görüşme yaparken, yetişkinin gücünü hatırlatabilecek tüm olası şeylerin ortadan kaldırılması oldukça önemlidir. Bu sebeple araştırmacı, bir masanın arkasında ya da çocuktan daha yüksek bir yerde oturmamalıdır. Bu araştırmada da görüşmeler, gençlerin araştırmacıyı bir otorite olarak algılamasına ve bu sebeple kendisini yeterince açamamasına engel olmak amacıyla ile eşit yükseklikteki koltuklarda karşılıklı oturarak yapılmıştır. Görüşme koltuklarının birbirine olan uzaklığının çok yakın veya genci duyamayacak kadar çok uzakta olmamasına dikkat edilmiştir. Görüşmelerin hepsi İSMEM'de görüşme odası olarak kullanılan mekanda gerçekleştirilmiştir.

Görüşme başlamadan önce araştırmacı, gençlerin görüşme esnasında ağlama, susama gibi ihtiyaçlarını göz önüne alarak görüşme odasına peçete, kolonya ve su koyarak, onların kendilerini rahat hissetmelerini sağlamaya çalışmıştır.

Gençlerle yapılan görüşmelerde, yaşamöyküsü analizinde olduğu gibi araştırmacı görüştüğü kişiye tek bir soru sormuş (Holley ve Oliver, 2010) ve ondan yaşamöyküsünü anlatmasını talep etmiştir. Sorunun öncesinde araştırmacı gence

görüşme esnasında not alacağını ve hikayesini anlatması için uzun bir zamana sahip olduğunu eklemiştir (aktaran Seale, Gobo, Gubrium ve Silverman, 2004). Bu noktalar göz önüne alınarak bu çalışmayı yapan araştırmacının, gence yönlendirdiği “Lütfen bana yaşamında aklına gelen ilk anından başlayarak yaşamöykünü anlatır mısın? Anlatacağın bu hikayede seninle ilgili her şey yer alabilir. Bunları anlatman için yaklaşık 1-1.5 saat zamanın olacak. Seni dinlerken bazı notlar almak ve hikayeni anlatmayı tamamen bitirdiğinde, aldığım notlarla ilgili bazı sorular sormak istiyorum. Bu sorular için eğer bugün zamanımız yetmezse, sana ikinci bir görüşme yapmayı teklif edeceğim ” şeklindeki soru ve açıklamaları ile görüşme başlamıştır. UNICEF’e (1998) göre bir çocukla görüşme yaparken araştırmacının mümkün olduğunca az soru sorması ve çocuk konuşmaya başladığında sözünün kesilmemesi gerekmektedir. Araştırmacının kendi düşünce ve deneyimlerini anlatmaya çalışmamasını; çocuğun söylediği şeyler üzerine yorum yapmaması gerektiğini belirtir. Eğer (araştırmacıya göre) çocuk, konudan uzaklaşmaya başlarsa, yine de onu dinlemeye devam edilmesi gerektiğini, böylece çocuktan beklenen bilgilerden çok daha fazlasını duyabilmenin mümkün olduğunu vurgular. Bu çalışmada da, araştırmacı, gençlerin yaşamöykülerini anlattıkları esnada, onlar ile göz teması kurmuş ve onların anlattıklarını başıyla onaylayıp, sözel olarak “hı hı” ifadesini kullanarak, gençleri etkin bir şekilde dinlemeye çalışmıştır.

Her bir görüşmede yer alan gencin yaşamöyküsünü anlatıp tamamlanmasının ardından araştırmacı, yine gencin anlattıklarından yola çıkarak, onu sokakta yaşamaya iten nedenleri ve erken dönemde annesi ile olan ilişkileri hakkında anlattığı anılarını detaylandırmasını talep etmiştir. Araştırmacı, görüşme esnasında gencin yaşamında var olabilecek geçmiş travmalarını tekrar yaşamasını engellemek amacı ile ona yönlendirici sorular sormaktan kaçınmıştır. Genç, yaşamöyküsünde

varolan olumsuz deneyimlerini anlatırken kendisini rahatsız ve kötü hissettiğinde görüşmeye ara verilerek, onun rahatlası için çalışılmıştır. Görüşme tamamen bittiğinde genç ile görüşme odasından çıkarak sohbet edilmiş, görüşmeyle ilgili düşüncelerini geri bildirim şeklinde anlatması istenmiştir. Görüşmeye katılan her üç genç de, yapılan görüşmenin kendilerini rahatlattıklarını ifade etmişlerdir. Bu durumun, özellikle travmatik deneyimleri bulunan kişilerle araştırma yaparken yaşamöyküsü analizi tekniği kullanmanın, kişinin yaşamındaki olumsuz yaşantılarını anlatmasını sağladığını göstermektedir. Travmatik yaşantıları anlatma sonucunda yaşanan boşalma, gençlerin rahatlama duygusunu hissetmelerine yol açmıştır.

Araştırma sırasında kaydedilen görüşmeler, aynı akşam deşifre edilerek her gence ait görüşme raporu hazırlanmış ve ayrıca her gencin kısa yaşamöyküsü yazılmıştır. Ardından görüşme raporları tekrar tekrar okunarak, görüşme raporlarından gençlerin yaşamöykülerine yönelik ortak temalar ve kategoriler oluşturulmuştur. Deşifrelerdeki ortak kavramlar, temalar ve çeşitleri, içerik analizi ile araştırmacı ve onun tez danışmanı tarafından incelenmiştir. Deşifrelerde kullanılan işaretler ve anlamları ise şöyledir; (_) kelimedeki vurgulama, (↓) kelimenin alçak sesle, (↑) yüksek sesle söylenmesi, (.) anlık duraksama, (.rakam varsa) o saniye kadar duraksama, () ise anlaşılmayan kelimenin varlığıdır.

2.7. Gençlerin Kısa Yaşamöyküleri

Gençlerin yaşamöykülerinden ortaya çıkan ortak kavram ve temaların sunulduğu bulgular bölümünden önce, aşağıda onların kısa yaşamöykülerine yer verilecektir.

2.7.1. Deniz'in Kısa Yaşamöyküsü

Deniz 19 yaşındadır. Babası marangozdur, annesi ise bir pastanede işçi olarak çalışmıştır.

Gencin anne ve babası, onun çocukluk döneminde boşanmışlardır. Anne ve babasının ayrılığının ardından Deniz, ikiz kardeşi, abisi ve annesi ile İstanbul'da yaşamaya devam etmiş, ancak bir süre sonra annesi trafik kazası geçirerek ölmüştür. Bu olayın ardından baba, üç çocuğunu da yanına alarak, onları Tokat'ta yaşadığı evine götürmüştür.

Gencin babası, eşinden ayrıldıktan bir süre sonra yeniden evlenmiş ve bu evlilikten bir çocuk dünyaya gelmiştir. Bu nedenle Deniz, Tokat'ta öz kardeşleri, babası, üvey annesi ve üvey kardeşi ile birlikte yaşamaya başlamıştır. Tokat'ta yaşadığı dönemde babası ve amcası ile ilişkilerinin kötü olduğunu belirten genç, sık sık babası tarafından ağır fiziksel ve duygusal istismara maruz kalmış ve ihmal edilmiştir.

Deniz, on iki yaşında otobüslerde muavinlik işinde çalışmış ve sık sık evden sokağa kaçmaya başlamıştır. Bu dönemde eski adıyla SHÇEK uzmanları tarafından kendisi ve ailesi ile ilgili yapılan bir inceleme sonucunda genç, Tokat'ta bulunan bir devlet yurduna yerleştirilmiştir. Ancak kaldığı yurttan İstanbul'a kaçan Deniz, burada sokakta yaşamaya başlamıştır. Sokaktan kolluk kuvvetleri tarafından alınarak İstanbul'da bir devlet yurduna yerleştirilmiş, ancak kaldığı bu yurttan da sokağa kaçmaya devam etmiş ve uyuşturucu madde kullanmaya başlamıştır. Yaklaşık dört

yıl, zaman zaman sokakta zaman zaman da yurtlarda kalan Deniz'in, İstanbul'da bulunan birçok devlet yurdunda aralıklı olarak kaldığı anlaşılmaktadır.

Deniz ile yapılan görüşmenin öncesinde, gencin kaygılı ve heyecanlı olduğu, bu kaygıyı bastırmak için sürekli olarak güldüğü gözlemlenmiştir. Görüşme sırasında özellikle annesinin ölümü ve babasının kendisine uyguladığı şiddet ile ilgili anılarından bahsederken, sık sık başını ellerinin arasına alarak ovuşturmuş, oldukça çökkün ve üzüntülü olduğu gözlemlenmiştir. Görüşmenin bitiminde ise, birine hayatını anlattığı için, kendini iyi ve rahatlamış hissettiğini ifade etmiştir.

2.7.2. Uğur'un Kısa Yaşamöyküsü

Uğur on sekiz yaşındadır. İstanbul'da doğmuş ve büyümüştür. Kendisinden büyük iki tane ablası bulunmaktadır.

Uğur beş yaşındayken, babası bir saldırıya uğramış ve ölmüştür. Bu olaydan bir yıl sonra gencin annesi, üç çocuğunu kendi annesine bırakarak, evli bir adam ile yaşamaya başlamıştır. Ancak Uğur'un anneannesi, genç dokuz yaşındayken vefat etmiş, bu olaydan kısa bir süre sonra Uğur ve kardeşleri, annesinin yanına yerleşmişlerdir. Genç, bu dönemden itibaren üvey babası tarafından ağır istismara uğramış ve yaşadığı olumsuzluklar sebebiyle evden kaçmaya başlamıştır. Yaklaşık dört yıl sokakta yaşayan ve bu dönemde adli bir suça karışan Uğur, polisler tarafından devlete bağlı bir yurda yerleştirilmiştir. Ancak genç, kaldığı bu yurttan bir süre sonra sokağa kaçmıştır. Bu döngü gencin yaşamında birkaç kez tekrarlanmış ve Uğur, devlete bağlı birçok farklı kurumda kalmıştır.

Uğur on yedi yaşındayken, babası gibi annesini de, bir saldırı sonucu kaybetmiştir. Hem annenin hem de babanın saldırı ile öldürülmesi, onun için oldukça travmatik yaşantılardır ve Uğur, bu yaşantılarını aktarırken kendisini oldukça kötü hissetmiştir. Gencin görüşme esnasında tekrar travmatize olmaması için, görüşmeye bir süre ara verilmiş ve yürüyüşe çıkılmıştır. Kendisini daha iyi hissettiğini ifade ettiğinde, görüşmeye kalındığı yerden devam edilmiştir.

Genç, görüşmede mekanik bir ses tonu ile konuşmuş, duygularını yansıtmamaya çalışmıştır. Görüşmenin bitiminde ise, yaşamöyküsünü anlatması sebebiyle kendisini oldukça iyi ve rahatlamış hissettiğini ve bu anılarını yakın bir arkadaşı dışında yalnızca araştırmacı ile paylaştığını ifade etmiştir.

2.7.3. Ömer'in Kısa Yaşamöyküsü

Ömer 18 yaşındadır ve İstanbul doğup, büyümüştür. Babası tornacıdır, annesinin ise herhangi bir mesleği bulunmamaktadır. Gencin kendisi dışında yedi kardeşi bulunmaktadır. Kardeşlerinden biri de, onun çocukluk döneminde ölmüştür.

Ömer'in yaşamöyküsünden, gencin yedi yaşındayken ailesi tarafından sokakta çalıştırıldığı, bir süre sokaklarda simit sattığı görülmektedir. Bu dönemde aile içerisinde yaşanan olumsuzluklar, anne ve babanın boşanmasına ve aile üyelerinin dağılmasına yol açmıştır. Boşanmanın ardından Ömer, anne ve babası tarafından iki kardeşi ile birlikte, devlete bağlı bir çocuk yuvasına, gencin diğer kardeşleri farklı çocuk yuvalarına yerleştirilmiştir.

Ardından anne, İstanbul'dan ayrılarak İzmir'e yerleşmiş, Ömer'in kendisi ile aynı yuvada kalan iki kardeşi dışında, tüm aile üyeleri ile olan ilişkisi kopmuştur.

Yaklaşık on yaşlarındayken, Ömer'in kaldığı yuvadan sokağa kaçmaya başladığı görülmektedir. Gencin sokakta yaklaşık dört yıl yaşadığı, bu dönemde kolluk kuvvetleri tarafından sık sık kaldığı yurtlara teslim edildiği anlaşılmaktadır. Ancak genç, kaldığı yuva ve yurtlara uyum sağlayamamış ve buralardan sık sık sokağa kaçmaya devam etmiştir. Gencin sokakta yaşadığı dönemde madde kullanmaya başladığı ve uzun süre kullanmaya devam ettiği görülmektedir.

Ömer'in çocukluk döneminde, birçok kişi tarafından örseleyici davranışlara maruz kaldığı öğrenilmiştir. Bu kişiler, onun annesi, babası, amcası ve hizmet aldığı kurumlarda çalışan bazı personellerdir.

Ömer, annesini ve kardeşlerini, iki yıl önce kendi çabası ile bulmuştur. Bu tarihten itibaren genç ile annesi ile çok nadir olarak görüşmeye başlamıştır. Ömer, halen kardeşleri ile görüşmeye devam etmekte ancak babası ile görüşmemektedir.

Yapılan görüşmede, gencin yaşamöyküsünü mekanik bir ses tonu ile anlattığı gözlemlenmiştir. Yaşadığı olumsuz anılarını paylaşırken, zaman zaman gözleri dolmuş, yaşamöyküsünü anlatmasını tamamen bitirdiğinde, bu anılarını araştırmacı ile paylaştığı için rahatladığını ifade etmiştir.

BÖLÜM 3

BULGULAR

Araştırmada gençlerin yaşamöykülerinin içerik analizi ile incelenmesinin sonucunda altı ana tema ortaya çıkmıştır. Bunlar, gençlerin işlevsel olmayan aile yapıları, erken dönem anne-çocuk ilişkileri, yaşadıkları travmalar, sokak yaşamına başlama süreçleri üzerinde etkili olan faktörler, sokakta yaşadıkları dönemde devam eden travmaları ve onların diğer sistemlerle olan ilişkileridir. Bulgular bölümünde, ortaya çıkmış olan bu altı ana tema ve bu temaların altında ortaya çıkan alt temalar ele alınacaktır.

3.1. Gençlerin İşlevsel Olmayan Aile Yapıları

Bütün toplumlarda aile birey için hayat merkezi, bireyin içinde bulunduğu en önemli ve asli sosyal grup, üyeleri arasındaki ilişkilerden ve ilişkilerin yapılaşmasından doğan bir kurumdur (Işıloğlu, 2006). Aileler, işlevsel olan yani sağlıklı işleyen ve işlevsel olmayan yani sağlıklı işlemeyen aileler olarak ikiye ayrılmaktadır. Sağlıksız ailelerin temelinde, birbirleri ile anlaşamayan, aralarında iyi iletişim ve etkileşim kuramamış olan eşlerin bulunması söz konusudur. Bu doyumsuzlukların gerek eşler, gerekse çocukların duygusal yapıları üzerinde olumsuz etkileri bulunmaktadır. Aile üyelerinin ilişkileri sürekli değildir, birbirleri ile az konuşur, birbirlerine gerçek bir yakınlık duymazlar ve olumlu duygular beslemezler (aktaran Işıloğlu, 2006).

Bu araştırmaya katılan her üç gencin aile işlevine bakıldığında, gençlerin ebeveynlerinin birbirleri arasında şiddetli geçimsizlik olduğu ve birbirlerine karşı olumsuz tutumlar sergiledikleri görülmüştür. Her üç genç de, anne ve babalarının

birbirlerine karşı olan olumsuz tutumlarına tanık olmuş ve bu olumsuzluklardan etkilenmişlerdir. Ayrıca her üç gencin anne ve babaları, onların çocukluk döneminde ayrılmışlardır. Aşağıda, gençlerin aile işlevlerinde sağlıklı işleyen dinamikler yer almaktadır.

3.1.1. Gençlerin Ebeveynlerinin Birbirlerine Karşı Olan Olumsuz Tutum ve Davranışları: “Her ikisi de birbirini sevmezdi”

Her üç gencin yaşamöyküsünde, gençlerin ebeveynlerinin birbirlerine karşı olumsuz tutum ve davranışlarının olduğu görülmektedir. Ebeveynler arasında yaşanan bu olumsuzlukların onların birbirlerinden ayrılmalarından önce yaşanmaya başladığı, ayrılmalarından sonra da devam ettiği görüşmüştür. Sözelimi Deniz’in aşağıdaki ifadeleri, gencin ebeveynleri arasında yaşanan olumsuzlukları açıkça ortaya koymaktadır;

“Ya annem babamı sevmezdi çünkü. Hee babam işte neyse ikisi de aynı sevmezdi birbirini ben↓ nası↓ ikisini↓ de↓ sevmişsem↓ nası dicem size şimdi babam annemi sevmezdi zaten bi kere ayrıldılar onlara şey yapmış ona nası desem uyuz olmuş, ben sevmiyorum felan derdi”

Deniz’in bu ifadeleri, gencin ebeveynlerinin birbirlerine karşı olan olumsuz tutumlarını, birbirlerine hissettikleri nefret duygusunu açıkça ortaya koymaktadır. Gencin anne ve babası arasındaki bu olumsuz tutum ve duygular, onlar arasındaki şiddetli geçimsizliği de göstermektedir.

Gençlerin aileleri içerisinde yaşanan olumsuz yaşantılar karşısında, ebeveynlerin karşılıklı olarak birbirlerini suçladıkları görülmektedir. Sözgelimi Ömer'in aşağıda bulunan ifadeleri, gencin anne ve babası arasında yaşanan karşılıklı suçlamaları ortaya koymaktadır;

“Ondan sonra işte ablam ölüyo ne bilim evin içinde şiddet daha fazla artmaya başladı bu sefer senin yüzünden oldu yok sen böyle yapmasaydın bunlar olmıcaktı gibi tartışmalar oluyo işte bazen yarın mesela eve gitcem mesela bazen babam evde oluyo yok diyo annen böyle amcan böyle akrabalarımız böyle filan işte falan yeni yeni şeyler öğrenmeye çalıştırıyorlar. Kulağımla duymadığım şeyler gözümle görmediğim şeyler oluyo sonra gidip de soruyosun böyle böyle mi o onu soğutuyo öbürü onu soğutuyo işte falan yani gittiğimde eve bir huzur ortamı olmuyo”

Ömer'in ablasının ölümünün ardından, aile üyelerinin hissettikleri yas duygusu uzun süre devam etmiştir. Gencin ebeveynleri, çocuklarından birinin ölümü nedeniyle birbirlerini suçlamışlar ve çocuklarının yanında birbirlerini kötülemişlerdir. Yaşanan bu olumsuz olay, aile içindeki var olan şiddetin de artmasına neden olmuştur. Bu durum, Ömer'in ailesi içerisinde yaşanan olumsuz bir olayın, aile içi dinamikleri de olumsuz şekilde etkilediğini göstermektedir.

Her üç gencin de ebeveynlerinin birbirlerine karşı olan olumsuz tutum ve davranışlarına, öfke, nefret gibi duyguların eşlik ettiği görülmektedir. Gençlerin

ebeveynlerinin birbirlerine karşı olan olumsuz tutum ve duygularının, onlar arasında yaşanan şiddetli geçimsizlikten ve iletişim bozukluğundan kaynaklandığı anlaşılmaktadır. Gençlerin ebeveynlerinin yaşadıkları problemlerin, aile içindeki dinamikleri olumsuz bir şekilde etkilediği görülmektedir. Bu durum, gençlerin anne ve babalarının problem çözme becerilerinin de oldukça düşük olduğunu açıkça ortaya koymaktadır.

3.1.2. Anne ve Babanın Olumsuz Tutumlarının Çocuklar Üzerindeki Etkisi:

“Babam dışarıdan bağıryordu işte madem eve almıyorsunuz bırakın çocuklarımı görüm, bizi göstermiyolardı”

Gençlerin yaşamöykülerinden, her üç gencin ebeveynlerinin birbirlerine karşı olan olumsuz tutum, davranış ve duygularını çocuklarına yansıttıkları görülmektedir. Örneğin Uğur’un aşağıda yer alan ifadeleri, onun anne ve babasının birbirlerine karşı olan olumsuz tutumlarının, genç üzerindeki etkisini açıkça ortaya koymaktadır;

“Babamın vefat ettiği dönemde hala evlilerdi ama eve almıyolardı babamı babam dışardan bağırıyordu işte madem eve almıyosunuz bırakın çocuklarımı görüm biz de işte kapıyı kitliyolardı işte kapıyı içerden kitliyolardı dışarı çıkamıyoduk yani babamızın yanına girmek istiyoduk bizi çıkarmıyolardı tutuyolardı kapıdan geri itiyolardı bu sefer camlara sarılıyoduk görebilmek için bu sefer camlardan geriye atıyolardı göstermiyolardı hiç babamızın yanına gitmek istememize rağmen göstermiyolardı bize göstermiyolardı kapıları filan kitliyolardı camları kitliyolardı”

Uğur’un annesi, eşine karşı hissettiği büyük öfke nedeniyle, eşinin çocukları görmesine engel olmuştur. Gencin annesi, eşini eve almamakla ve ona çocuklarını göstermemekle, bir anlamda eşini cezalandırmak istemiş; çocuklarının babalarını görmelerine engel olarak, çocuklarını da bu cezaya dahil etmiştir. Bu durum, gencin ebeveynlerinin birbirlerine karşı olan olumsuz tutumlarını çocuklarına yansıtıklarını göstermektedir.

Gençlerin ebeveynlerinin, birbirlerine karşı olan öfke ve nefret duygularını çocuklarının üzerinden yaşadıkları görölmektedir. Çocuklar, ebeveynleri arasında bulunan şiddetli geçimsizliğin tanığı ve mağdurları haline dönuşmüştür.

3.1.3. Anne ve Babaların Ayrılması:

“Babam annemi sevmeydi zaten bi kere ayrıldılar onlara şeyapmış ona nası desem uyuz olmuş, ben sevmiyorum felan derdi”

Her üç gencin ebeveyni de, onların çocukluk döneminde ayrılmışlardır. Gençlerden Ömer ve Deniz’in ebeveynleri yasal yolla ayrılmış, Uğur’un anne ve babası ise, gencin babasının ölümünden önce ayrı yaşamaya başlamıştır. Onların ayrılmaları, her üç gencin de yaşamında olumsuz değişikliklere neden olmuştur. Sözgelimi araştırmanın katılımcılarından Ömer’in aşağıda yer alan ifadeleri, ebeveynlerinin ayrılması nedeni ile, onun hayatında meydana gelen olumsuz değişiklikleri açıkça ortaya koymaktadır;

“İşte ailemin dağılması >oluyo< işte kardeşlerim yuvaya veriliyo Bahçelievlere ondan sonra İstanbul’dan ayrılıyolar Edirneye gidiyolar Ondan sonra annem İzmire gidiyo”

Ömer’in anne ve babasının ayrılması, tüm aile üyelerinin dağılmalarına, birbirlerinden uzaklaşmalarına neden olmuştur.

Gençlerin ebeveynlerinin ayrılığı, gençlerin hem yaşadıkları yerden hem de anne babalarından fiziksel ve duygusal olarak uzaklaşmalarına neden olmuş ve bu sebeple gençler, ebeveyn denetiminden tamamen yoksun kalmışlardır. Boşanmanın ardından her üç genç de, ebeveynlerinden ya biriyle ya da her ikisiyle de neredeyse hiç görüşmemeye başlamışlardır. Bu durum, gençlerin ebeveynlerinin boşanmasının, onlarla zaten zayıf olan ilişkilerini tamamen kopardığını göstermektedir. Gençlerin yaşamında meydana gelen bu değişiklikler, anne ve babalarının boşanmalarının, gençlerin hayatı üzerindeki olumsuz etkisini açıkça ortaya koymaktadır.

3.2. Erken Dönem Anne- Çocuk İlişkisi:

3.2.1. “Silik” ve “Örseleyici” Anne İmgesi:

“Güzel yüzünü hatırlıyorum başka da hiç bişey hatırlamıyorum”

Yaşamöykülerinden, gençlerin çocukluk döneminde anneleri ile ilgili anılarının neredeyse hiç olmadığı anlaşılmaktadır. Sözelimi Deniz, erken çocukluk döneminde annesinin yalnızca simasını ve onunla birlikte gittikleri pastaneyi hatırladığını ifade etmiştir;

“Annemin güzel yüzünü hatırlıyorum annemin çok güzel yüzünü hatırlıyorum başka da hiç bişey hatırlamıyorum. Bi de işte dediğim gibi pastaneye giderdik (.) O anıyı hiç unutmam ya hala var ya insan çocukken aklında bişey kalır yerleştirdiği zaman var ya unutamiyo zaten artık. Ben de iyice yerleştirmişim zaten gittiğimizde Kürşat abi felan vardı

orda çalışan. O zaten beni gördüğü zaman hemen pastanenin başına geçirirdi derdi seç lan hangisini seçiyosan böyle ben gider hemen tavşanlısını seçerdim”

Deniz, annesiyle ilgili sadece bir anısını aktarabilmiştir. Aktarılan bu anıda bir ilişki değil, annenin yalnızca içinde yer aldığı bir yaşantı anlatılmıştır. Genç, bu anısında yalnızca annesinin iş arkadaşı “Kürşat abi”sinden bahsetmiştir. Bu durum gencin annesinin simasından başka, onunla ilgili herhangi bir anısını hatırlamadığını göstermektedir. Deniz’in annesinin siması dışında onunla ilgili herhangi bir anı hatırlıyor olması, genç ile annesi ile arasındaki ilişkisinin ne kadar sınırlı olduğunu ve gencin annesine dair “silik” bir imgesinin bulunduğunu ortaya koymaktadır.

Ömer ise çocukluk döneminde annesi ile ilgili olarak yalnızca olumsuz bir anı hatırlamıştır. Bu anı Ömer’in altı yaşındayken, annesinin ona uyguladığı fiziksel istismar ile ilgilidir;

“Ya ondan önce altı yaşında mı ne böyle bayramdı yanılmıyosam işte kardeşim filan vardı elinde kibrit vardı işte bi anda yandı işte göbeği filan yandı işte. İşte annem beni dövdü işte şeydi nası anlatım sinirli bi kişiydi O zaman da şeydi kaçmak istedim cama doğru yöneldi birden Allah’tan birinci kattı ordan düştüm böle. İşte böle tek onu hatırlıyorum hani daha şiddetli bi olay olduğu için belki aklımda kalmıştır ama”

Ömer'in çocukluk döneminde, annesinin ona uyguladığı şiddet, genç için oldukça travmatik bir deneyimdir. Genç, annesini sınırlı bir kişi olarak hatırlamaktadır. Annesinin agresyonu, Ömer'in camdan düşmesine neden olacak kadar yoğundur. Ömer'in annesi ile ilgili hatırladığı bu travmatik yaşantı, onun annesine dair "örseleyici" bir imgesinin bulunduğunu göstermektedir. Uğur da yaşamöyküsünde tıpkı Ömer gibi, erken çocukluk döneminde annesi ile ilgili yalnızca olumsuz bir yaşantısını aktarabilmiştir;

"Arada sırada geliyodu bizi görmeye ben ama evden çıkıyodum yani o geldiği zaman ben evden vurup çıkıyodum dışarı gidiyodum dışarı o gittiği zaman ben giriyodum eve her geldiğinde öle yapıyodum girdiği zaman kaçıyodum ben evden o adamla kaçtığı için görmek istemiyodum o geldiğinde ben gidiyodum"

Uğur'un babasının vefatından sonra, annesinin başka biri ile yaşamak için çocuklarını kendi annesine terk etmesi, genç için oldukça örseleyici bir durumdur. Gencin babasının ölümünün ardından annesi tarafından da terk edilmiş olması, onun defalarca travmatik yaşantılara maruz kaldığını açıkça göstermektedir. Genç, annesinin bu örseleyici davranışına tepki olarak, onunla ilişki kurmaktan adeta kaçmıştır. Bu durum, Uğur'un da Ömer gibi, annesine dair "örseleyici" bir imgesinin olduğunu göstermektedir.

Gençlerin erken çocukluk döneminde anneleri ile ilgili anılarının ya hiç olmadığı ya da anıları varsa, bu anıların travmatik anılar olduğu görülmektedir. Bu durum,

gençlerin, erken çocukluk döneminde annelerine dair ya “silik” ya da “örseleyici” bir imgeye sahip olduğunu açıkça ortaya koymaktadır.

3.2.2. Anneye Hissedilen Yabancılık: “Annem bana yabancı”

Uğur ve Ömer yaşamöykülerinde, annelerini kendilerine “yabancı” gibi hissettiklerini ifade etmişlerdir. Araştırmacı, katılımcılardan Ömer’e, çocukluk döneminde annesi ile ilgili hatırladığı anların neler olduğu sorulmuştur. Bu soruya cevap olarak gencin aşağıda yer alan ifadeleri, onun annesine karşı hissettiği “yabancılık” duygusunu açıkça ortaya koymaktadır;

“ Küçükken yok şimdi de yok yani görüşüyoruz ama böyle hani çok da akıllarda kalacak bişey değil ne bilim sizinle muhabbet ediyorum mesela nasıl selam veriyosam o şekilde yani aramızda bir sevgi bağı yok mesela bana yabancıymış gibime geliyo sohbet etmişliğimiz fazla yok”

Ömer ile annesi, yıllar sonra gencin çabalarıyla görüşmeye başlamışlar, bu görüşmelerde Ömer, annesini kendisine karşı yabancı hissetmiştir. Gencin bu duygusu, onun annesi ile arasındaki sevgiden yoksun bir ilişkiyi açıkça göstermektedir. Çünkü yabancılık, kendini karşısındaki kişiye yakın hissetmemeyi ifade eder ve derin bir kopmuşluk duygusu ile ilgilidir (Yaşar, 2007). Ömer’in annesiyle ilgili hem çocukluk hem de yetişkinlik döneminde hatırladığı anların yok denecek kadar az ve örseleyici olması da, onun annesiyle olan uzak ve kopuk ilişkisinin bir kanıtıdır. Uğur da çocukluk döneminde annesini kendisine “yabancı

gibi” hissettiğini ifade etmiştir. Gençlerin her ikisinin de annelerine karşı hissettikleri yabancılaşma duygusunun, onların anneleri ile olan olumsuz ilişkilerinden, temelde ise anneleri ile aralarında güvenli ve mutlu bir bağın bulunmamasından kaynaklanmaktadır. Gençlerin annelerine karşı hissettikleri yabancılaşma duygusu, adeta gençler ile anneleri arasındaki “bağımsızlık”ın bir sonucudur.

Deniz’in yaşamöyküsünde ise, gencin annesine karşı hissettiği bir yabancılaşma ifadesine rastlanmamıştır. Genç, annesinin ölümünün ardından, yaşantısının onunla yaşadığı dönem kadar “güzel olmadığını”, annesiyle geçirdiği yılların bir anlamda yaşamındaki “en mutlu yıllar” olduğunu düşünmektedir. Bu sebeple, Deniz’in annesinin ölümü, onun yaşamında bir dönüm noktasıdır. Bu durum, Deniz’in annesini “idealize” ettiği yani yücelttiğini göstermektedir. Gencin aşağıdaki ifadeleri, bu “idealizasyonu” açıkça ortaya koymaktadır;

“Çok iyiydi annem ama işte insan annesiz olmuyo vallahi yani o kaç sene on üç on dört sene annesiz büyümüşüm ama boşuna büyümüşüm keşke hiç gelmeseydim dicem dünyaya ama işte Allah’ın gücüne gidicek. Hani hep ben demişim niye hep bizi buluyo felan her↑ pislik↑ her↑ kötülük↑ her kötülük beni buluyo niye böyle oluyo ben anlamadım gitti ya İnsan diyo ki bu bi tesadüf mi değil mi bilmiyorum ki: kader yazıla yazıla böyle mi yazıldı”

Deniz, annesiyle yaşadığı yılların, yaşamındaki “en güzel yıllar” olduğunu düşünmekte, annesinin ölümünü ise, kaderinin “kötü” yazılması şeklinde

değerlendirmektedir. Gencin annesine yönelik bu idealizasyonuna rağmen, onun erken dönemde annesine dair “silik” ve oldukça “belirsiz” bir imgesi bulunmaktadır. Genç, annesine kendisini “yabancı” hissetmenin ötesinde, ona dair herhangi bir anı bile hatırlayamamaktadır. Buna rağmen gencin kendi yaşamını, annesinin ölümünden önce “iyi” ve sonra “kötü” şeklinde ayırması, açık bir çelişkiyi ortaya koymaktadır. Gencin annesine yönelik idealizasyonu, onun annesi ile ilişkisi hakkında gerçekçi bir değerlendirme yapmadığını, aslında annesi ile kurduğu ilişkinin oldukça sınırlı bir ilişki olduğunu açıkça ortaya koymaktadır.

3.2.3. Bağ Kuramama: “Kaçış”:

“Evde durmuyordum duramıyodum hep gitmek istiyodum yani dışarılarda durmak istiyodum hep”

Araştırmaya katılan her üç genç de, çocukluk döneminden itibaren anne ve babaları tarafından örseleyici davranışlara maruz kalmışlar, gençler önce yaşadıkları evleri sonra da kaldıkları yurtları terk ederek sokağa kaçmaya başlamışlardır. Ancak onların sokakta yaşadıkları süreler de kesintili olarak devam etmiştir.

Gençler bazen kaldıkları yerlerde yaşadıkları sorunları sebep göstererek, bazen de buralarda herhangi bir sorun yaşamamalarına rağmen sık sık evlerinden ve yurtlarından kaçmışlardır. Örneğin, Ömer’in aşağıdaki ifadeleri, gencin yaşadığı yurttan kalmak istemediğini göstermektedir;

“Ondan sonra Samandıra’ya gittim orda falan sonra aralıklı aralıklı kaçıyodum Bazı sebebim olduğu zaman kaçıyodum”

Bir başka örnek de, Deniz'in Tokat'ta yaşadığı evde kalmak istememesidir;

“Ben beşinci sınıfta işte muavinlik yapmaya başladım tabi kendim evde durmuyordum duramıyodum hep gitmek istiyodum yani dışarlarda durmak istiyodum hep yani babamın yanından uzak durim de nereye gidersem gidim diyodum”

Babası ile olan “kötü” ilişkisi, Deniz'in evini terk ederek sokağa kaçması üzerinde önemli bir faktör olmuştur. Gencin yukarıda bulunan ifadeleri, onun yaşadığı evde durmakta zorlandığını, oradan adeta uzaklaşmak istediğini açıkça ortaya koymaktadır.

Gençlerin özellikle yaşadıkları yurtlardan kısa sürede kaçmaları, insanlarla aralarında gelişecek güvenli bir bağın gelişmesine engel olmuş, gençler adeta bu bağın kurulmasından uzaklaşmak istemişlerdir. Dolayısı ile “kaçma davranışı”, gençlerin yaşamında tekrar eden bir döngü haline gelmiştir. Deniz'in aşağıda yer alan diğer ifadeleri, onun kaldığı yurttan bulunan insanlarla arasında bir bağ oluşmadan, yaşadığı yerlerden sık sık kaçtığını açıkça ortaya koymaktadır;

“Bi gün (iki) kalmıştım ama bi gün kalmıştım o da bişey değil hoca bana dedi ki Özge hoca vardı orda bana dedi kaçma bak kaçıyorsun (genç kendisine tokat atmıştır) bana söz ver kaçma ben şimdi dedim hocam ben söz istemeyin benden yapmayın etmeyin valla kaçmıcam Ama dedi yok söz

vericeksin diyo peki hocam dedim söz veriyorum size iki gün kaçmıcam (gülerek) İki gün kaçmadım üçüncü gün vın (gülerek) kaçtım Yani (gülme) verdiğim sözü tuttum ben kaçıyorum sonra demesinler Deniz'in. arkandan niye kötü bişeyler olsun ki”

Genç, sokakta yaşadığı dönemde polisler tarafından kaldığı yurda getirildikten sonra tekrar sokağa kaçmaya devam etmiştir. Yaşadığı yerlerden “kaçma davranışı”, Deniz için adeta engellenemez bir durum haline gelmiştir.

Bu araştırma sürecinde de Ömer ve Deniz, araştırmaya katıldıktan yaklaşık iki ay sonra, İSMEM'den kaçarak tekrar sokakta yaşamaya başlamışlardır. Bu durum, gençlerin yetişkinlik dönemine yaklaşmalarına rağmen, kendilerini bir yere ait hissedemediklerini ve yaşadıkları yerlerde bulunan insanlarla bağ kurmakta zorlandıklarını açıkça ortaya koymaktadır. Gençler, yaşadıkları bu bağısızlığı adeta içselleştirmişler, bu sebeple “kaçma” davranışı onlar için adeta engel olamadıkları bir durum haline dönüşmüştür.

3.3. Travmalar

Gençlerin yaşamöyküleri travmatik anılar ile başlamıştır ve onlar, çocukluk dönemlerinde birçok örseleyici durumlara maruz kalmışlardır. Her üç katılımcı da, çocukluk dönemlerinde maddi ve duygusal yoksunluklar yaşamışlar, babaları tarafından ağır ihmal ve istismara uğramışlardır. Yine bu dönemde, gençlerin aile üyelerinden en az biri ölmüştür. Bu örseleyici yaşantılar, onların çocukluk dönemlerinden itibaren maruz kaldıkları travmatik yaşantıları açıkça ortaya koymaktadır.

3.3.1. Örseleyici Davranışlar:

Her üç katılımcının da, çocukluk dönemlerinde babaları tarafından oldukça örseleyici yaşantılara maruz kaldıkları ve amcaları tarafından da istismar edildikleri görülmektedir.

3.3.1.1. Babanın Örseleyici Davranışları: “*Bıçağı Resmen Bana Fırlattı*”

Uğur üvey babasından, Deniz ve Ömer ise öz babalarından yoğun olarak fiziksel şiddet görmüş ve ihmal edilmişlerdir. Deniz’in babası ile ilgili aktardığı aşağıdaki anı, gencin babası tarafından maruz kaldığı yoğun istismarı açıkça ortaya koymaktadır;

“Misket oynuyodum o zaman belki (.) misketle yani bilyeyle ondan oynuyoduk bi baktım arkadan bi tekme geldi arkamı bi döndüm babam, ne işin var lan senin eve git felan beni döve döve döve şurdan bi tuttu (.) tekme suratıma şamar ansızın geliyordu arkadan böyle tekme ya babam diye söylemiyorum bana bıçak salladı adam Ne biçim baba dersiniz adam aldı bıçağı resmen bana fırlattı bıçağı Allah’tan şu parmağımın tam ortasına geldi yemin ederim tam iki parmağımın ortası var ya tık ordan sekti gitti”

Deniz’in babası ile ilgili hatırladığı tüm anılar, onun tarafından maruz kaldığı istismar yaşantısı ile ilgili olmuştur. Babasının Deniz’e bıçak fırlatması, gencin yaşamını tehdit eden ciddi bir saldırıdır. Şiddet ve saldırı yaşantıları, gencin ebeveyni tarafından maruz kaldığı travmatik yaşantıları açıkça ortaya koymaktadır. Araştırmanın katılımcılarından Ömer’in aşağıdaki ifadeleri de, onun babası tarafından maruz kaldığı fiziksel ve ekonomik istismar yaşantısı ile ilgilidir;

“Ya fazla şey yapmadım çünkü hani ben çocuktum mesela tam napcamı bilmiyodum mesela birisi oyun oynadığı zaman şaaptığı zaman bende oynardım ama kulağımdan birisi çekip de derdi işte ne işin var bir de arkama bakardım babam yedi yaşındaydım mesela git bunları sat şunu al getir”

Ömer çocukluk döneminde, yaşlıları gibi oyun oynaması gerekirken, babası tarafından sokakta çalıştırılması, onun babası tarafından yaşadığı istismarı ve sömürüyü açıkça göstermektedir. Genç, henüz çocuk iken sokakta çalışarak ailesinin ekonomisine katkıda bulunmaya çalışmıştır. Bu durum, Ömer'in çocukluk döneminde bir yetişkin rolü üstlendiğini ortaya koymaktadır.

Her üç genç de, oldukça savunmasız oldukları çocukluk dönemlerinde, babaları tarafından ağır şiddete maruz kalmış, ekonomik, duygusal ve fiziksel olarak istismar edilmişlerdir. Bu örseleyici yaşantılar, babaların çocuklarına karşı gösterdikleri kısıtlayıcı ve katı tutumları ve gençler ile babalarının arasındaki “kötü” ilişkiyi açıkça ortaya koymaktadır.

3.3.1.2. Amcanın Örseleyici Davranışları: “Tıpkı babam gibi”

Araştırmaya katılan Ömer ve Deniz'in çocukluk döneminde amcaları tarafından da istismara uğradıkları görülmektedir. Her iki gencin amcası da, onlara karşı baskıcı ve kısıtlayıcı bir tutum sergilemişlerdir. Sözgelimi Deniz'in aşağıdaki ifadeleri, gencin amcasının ona karşı olan baskıcı tutumunu ortaya koymaktadır;

*“Yoo onu da sevmiyorum o da babamla aynı Tıpkı babam
ha↑ babam↑ ha↑ amcam↑ ha↑ babam↑ ha↑ amcam↑ Ya
hemen hemen her özellikleri benziyordu (.) ya bana ben dışarı
çıkmana izin vermiyolardı düşün yani ona izin vermiyolardı
düşün yani ya kardeşim ben sizin neyinizim oğlunuz muyum
esiriniz miyim”*

Ömer'in aşağıdaki ifadeleri de, onun amcası ve dayısı tarafından maruz kaldığı katı ve istismar edici davranışları ortaya koymaktadır;

“Çağırıyo işte evde gürültü eksik olmuyo şiddet fazlaydı sıra bana geldi işte hocam çok şiddet görüyodum amcamdan olsun dayımdan olsun çok şiddet gördüm baktığım zaman yarı aç elimde yemek de oldu ama o yemeği yiyemediğim günler de oldun hani ceza yiyip de yiyemediğim günler de oldu hocam”

Ömer, babasının yoğun istismarının yanı sıra amca ve dayısından da istismara uğramıştır. Bu durum gencin, bir yetişkinin koruma ve güven eksikliğinden ne denli yoksun olduğunu açıkça ortaya koymaktadır.

Her iki gencin de çocukluk döneminde babalarının yanı sıra amcaları tarafından da ihmal ve istismara uğramaları, onların maruz kaldıkları travmatik, katı ve kısıtlayıcı yaşantıları göstermektedir.

3.3.2. Kayıplar:

“Kırık bira şişesiyle şapmış yarmış bütün her tarafını”

Deniz’in annesi, genç yedi yaşındayken, Uğur’un babası ise genç beş yaşındayken ölmüştür. Deniz, annesini bir trafik kazası, Uğur ise babasını bir saldırı sonucunda kaybetmiştir. Her iki gencin de ebeveynini ani bir şekilde kaybetmeleri onların yaşamlarında sarsıcı ve travmatik bir olaydır. Uğur’un aşağıda yer alan ifadeleri, gencin babasının ölüm biçiminin onun için oldukça travmatik bir durum olduğunu ortaya koymaktadır;

“Çalıştığı iş yerinin arka tarafındaki mezarlıkta öldürmüşler üç kişi şeylere öldürdüğü adamların ifadesine göre mezarlığın içinden geçiyomuş çalıştığı iş yerinin arkasında mezarlık vardı o mezarlığın içinden geçiyomuş bunların üçü argo kelime kullanarak küfür filan etmişler babamda işte karşılık verince bunlar bira filan içiyomuş mezarlığın içinde üçü karşılık verince birisi bira şişesiyle kafasına vurmuş ikisi üstüne atlamış biri de işte kırık bira şişesiyle şaapmış yani bıçaklar gibi yarmış bütün her tarafını”

Uğur’un babasının bir saldırı sonucu öldürülmesi, oldukça dramatik bir durumdur. Genç, yaşamöyküsünde babasının ölümünü anlatırken oldukça duygulanmıştır. Bu durum, Uğur’un babasının ölümünün ve ölüm biçiminin genç üzerinde devam eden olumsuz etkisini ortaya koymaktadır. Araştırmanın diğer katılımcılarından Deniz’in aşağıda yer alan ifadeleri de, gencin annesinin ölümünün kendisi için oldukça travmatik bir durum olduğunu ortaya koymaktadır;

“Çok iyiydi annem ama işte insan annesiz olmuyo vallahi yani o kaç sene on üç on dört sene annesiz büyümüşüm ama boşuna büyümüşüm keşke hiç gelmeseydim dicem dünyaya ama işte Allah’ın gücüne gidicek. Hani hep ben demişim niye hep bizi buluyo felan her↑ pislük↑ her↑ kötülük↑ her kötülük beni buluyo niye böyle oluyo ben anlamadım gitti hocam ya İnsan diyo ki bu bi tesadüf mi değil mi bilmiyorum ki: kader yazıla yazıla böyle mi yazıldı”

Deniz’in annesi, genç yedi yaşındayken ölmüştür. Bu nedenle genç, bir annenin sevgi ve ilgisinden mahrum şekilde büyümüştür. Deniz, annesinin kaza geçirerek ölmesini, kaderinin “kötü” yazılmasına bağlamaktadır. Bu durum, gencin yaşadığı travmatik olay karşısında hissettiği isyan ve üzüntü duygularını ortaya koymaktadır.

Uğur ve Deniz’in çocukluk döneminde ebeveynlerinden birini ani şekilde kaybetmeleri, gençlerin yaşamlarında büyük değişikliklere sebep olmuştur. Deniz, annesinin ölümünden sonra babasının yanına Tokat’a yerleşmiştir ve annesinin ölümünden sonra hayatının eskisi kadar “iyi” olmadığını düşünmektedir. Bu sebeple gencin annesinin ölümü onun hayatında bir dönüm noktasıdır. Uğur’un babasının ölümünden sonra ise, annesi Uğur’u terk etmiştir. Bu nedenle babasının ölümü, gencin yaşamında bir dönemeç oluşturmuştur. Sözgelimi gencin aşağıdaki ifadeleri, onun babasının ölümü ile hayatında meydana gelen değişiklikleri açıkça ortaya koymaktadır;

“ee ben beş yaşındayken babam öldü ondan sonra bi sene sonra annem başka birisi ile evlendi başka bi adamla Ondan

*sonra annem o adamla gitti bizim yanımızdan gitti bize
ananem bakmaya başladı işte üç kardeşiz biz iki de ablam
var en küçükleri benden bize ananem bakıyordu”*

Uğur’un babasının ölümünün ardından, annesinin yeniden evlenerek çocuklarını terk etmesi, Uğur ile annesinin hem fiziksel hem de duygusal olarak uzaklaşmalarına ve aralarındaki ilişkisinin tamamen kopmasına neden olmuştur.

Her iki gencin ebeveynlerinin ani ölümleri, gençler için oldukça sarsıcı bir olaydır ve onların yaşamlarında büyük değişikliklere neden olmuştur. Ebeveynlerinin ölümüyle gençlerin yaşamında meydana gelen olumsuz değişiklikler, kayıpların onların yaşamları üzerindeki olumsuz ve büyük etkisini açıkça ortaya koymaktadır.

3.3.3. Yoksunluklar:

3.3.3.1. Sevgi ve Güven Yoksunluğu: “Düzgün bi sevgi şefkat görmedim”

Gençlerin çocukluk dönemlerinden itibaren, sevgi ve güven ihtiyaçlarının ebeveynleri tarafından yeterince giderilmediği görülmektedir. Her üç genç de çocukluk döneminden itibaren ebeveynleri tarafından ağır istismarlara maruz kalmışlar, özellikle babaları tarafından istismar edilmişlerdir. Sözelimi Deniz’in aşağıda yer alan ifadeleri, gencin babasından beklediği sevgi ve şefkat ihtiyacının karşılanmadığını açıkça ortaya koymaktadır;

“Zaten hep ayrımcılık kayırmcılık oluyodu hiç sevgi filan görmedim ben on dokuz yaşına geldim hocam hani düzgün bi sevgi şefkat bile görmedim yani ondan sonra işte yurda gitmeye başladım yurttan hayatımı sürdürmeye başladım”

Deniz, babası tarafından kardeş ayrımcılığına maruz kalmış, ilgi ve sevgiden yoksun bırakılmıştır. Genç, yaşadığı sevgisizlik karşısında Tokat'ta yaşadığı eve kendisini ait hissedememiştir. Deniz gibi, Ömer ve Uğur da, çocukluk döneminden itibaren ebeveynleri tarafından duygusal istismara maruz kalmış ve ihmal edilmişlerdir. Örneğin Ömer'in aşağıdaki ifadeleri, gencin çocukluk döneminde ebeveynlerinden ihtiyaç duyduğu ancak göremediği sevgi ihtiyacını açıkça göstermektedir;

“İşte bunları sormaya gidiyodum bu sefer daha da moralim bozuluyodu hani beklediğim sevgiyi ilgiyi alamıyodum”

Ömer, yurttan kaldığı dönemde zaman zaman ailesini ziyarete giderek, ailesinin kendisini ihmal etmelerinin nedenini anlamaya çalışmıştır. Genç, onların kendisi ile ilgilenmemelerine karşı yoğun bir öfke hissetmiş ve onlar tarafından yaşadığı sevgisizliğin adeta hesabını sormaya çalışmıştır.

Her üç genç de huzursuzluk ve gerginliğin yoğun olduğu bir aile ortamında dünyaya gelmiş, ebeveynlerinin örseleyici davranışlarına maruz kalmışlardır. Gençlerin çocukluk döneminden itibaren yaşadıkları sevgi, ilgi ve güven duygusundan yoksun bırakılmaları, onlar için oldukça travmatik ve zor yaşantılar olmuştur.

3.3.3.2. Maddi Yoksunluklar

Gençlerin yaşamöykülerinden, onların sosyo-ekonomik düzeyi düşük ailelerde dünyaya geldikleri görülmektedir. Her üç gencin babası da düşük gelirli işlerde çalışmışlar, Ömer ve Deniz'in aileleri, yaşadıkları maddi sıkıntılar nedeniyle onları sokakta çalıştırmışlardır. Uğur ailesi tarafından sokakta çalıştırılmamış, ancak ailesinin maddi sorunlar yaşadığını ifade etmiştir. Gencin aşağıda yer alan ifadeleri, babasının maddi sıkıntılarla mücadele etmek için verdiği çabayı ortaya koymaktadır;

“Babam zaten şeyde çalışıyordu dondurma fabrikasında geceleri geliyordu eve genellikle yani hatırladığım kadarıyla gece geç saatlerde geliyordu biz göremiyoduk bazen izinli olduğu saatte görüyoduk geceleri geç saatte göremiyoduk ondan sonra çıktı oto yıkama işine girmişti”

Uğur'un babasının sabit bir mesleği bulunmamaktadır. Gencin babası, günün büyük bir kısmını çalışarak geçirmiş ve vasıfsız işçi olması sebebiyle sık sık iş değiştirmiştir. Genç, bu nedenlerden dolayı onunla yeterince zaman geçirememiştir. Bu durum gencin babası tarafından ihtiyaç duyduğu ilgi ve sevgiden de yoksun kalmasına sebep olmuştur.

Katılımcıların babaları, yüksek gelir getirmeyen işlerde çalışmış, Uğur ve Ömer'in annesi ise herhangi bir işte çalışmamıştır. Deniz'in annesi de, bir pastanede işçi olarak çalışmıştır. Gençlerin sosyo-ekonomik düzeyi düşük ailelerden gelmeleri, onların çocukluk döneminden itibaren maddi sıkıntılar yaşamalarına neden olmuştur.

3.4. Sokak Yaşamına Başlama Süreci

3.4.1. Sokakta Çalışmaya Başlama: “Yedi yaşındaydım. Git bunları sat dediler”

Araştırmaya katılan üç gençten ikisinin çocukluk döneminde sokakta yaşamaya başlamadan önce sokakta çalışmaya başladıkları görülmektedir. Ömer yedi yaşında sokakta simit satmaya, Deniz ise on iki yaşında bir süre sokakta çalışmış, sonra bir otobüste muavinlik yapmıştır.

Ömer çocukluk döneminde sokakta çalıştığı dönemle ilgili olarak şunları ifade etmiştir;

“Yedi yaşındaydım mesela git bunları sat Şunu al getir Şu yaşta çalış muhabbetinden () Hadi simit sat falan Kendileri çalışmıyolardı daha doğrusu babam (çalışmıyodu) yedi yaşına geldim yine aynı şey”

Ömer çocukluk döneminde babası tarafından sokakta çalıştırılmış ve onu ekonomik olarak istismar edilmiştir. Gencin yaşadığı bu sömürü, onun küçük yaşlardan itibaren korunmasız ve birçok risk içeren sokağın tehlikeleri arasına itmiştir. Sözgelimi

Deniz'in aşağıdaki ifadeleri, onun ailesi tarafından yaşadığı ekonomik sömürüyü açıkça ortaya koymaktadır;

“İşte ben muavinlik içi buldum (gülme) ufaktım ama bulabiliyodum onlar şehirlerarası dolmuşlar felan vardı yapıyodum muavinliğimi felan yaptım işte alışıyodum işte üç ay kadar çalıştım paramı eve bıraktım paramı iyi güne kötü güne o zaman zaten yaz tatiliydi üç ay sonra okula başlıcaktım en azından ihtiyaçlarımı alim diyodum zaten babam para da vermiyodu ama eve bıraktığımda okullar açıldığında paramı almaya gittiğimde yerinde bulamadım paramı almışlar ailem Ben ona da bişey dememiştim o sıralar evden kaçmaya başladım hocam”

Deniz'in ailesi onun ihtiyaçlarını görmezden gelerek ihmal etmiş, üstelik gencin kendi ihtiyaçlarını karşılamak için kazandığı parayı izinsiz almışlardır. Gencin yaşadığı maddi sıkıntılar karşısında yaşına uygun olmadığı halde hem sokakta çalışması hem de otobüste muavinlik yapması, tıpkı mer gibi kendisini tehlikeye sokan bir durumdur. Her iki genç de sokakta çalışmaya başladıkları dönemden önce gün içerisinde evlerinden uzaklaşarak zamanlarının büyük bir kısmını sokakta geçirmişlerdir. Deniz'in ifadelerinden, gencin sokakta ilk çalışmaya başladığı dönemden itibaren, onun evden sokağa kaçmaya başladığı anlaşılmaktadır. Gençlerin sokakta çalışmaları sebebiyle onların ailelerinden gün içersinde uzak kalmaları, ailelerine karşı olan aidiyet duygusunu azaltarak, evlerinden daha fazla uzaklaşmalarına ve sokak yaşamına bir adım daha yaklaşmalarına yol açmıştır.

Her iki gencin çocukluk döneminde aileleri tarafından sokakta çalıştırılmaları, gençlerin o dönemde oyun oynamak gibi gelişimsel ihtiyaçlarını gidermelerine engel olmuştur. Çocukluk döneminde sokakta çalışmak, onların yetişkin sorumluluğu üstlenmelerine ve yaşlarına uygun olan çocukluk rollerden uzaklaşmalarına yol açmıştır.

3.4.2. Aile Tarafından Sokağa İtilme:

“Evden kaçmaya başlamıştım bu kaçmamın sebebi de hani babamı olsun amcamı olsun oradaki ailemi hiç sevmememi”

Her üç gencin de ebeveynlerin gençlere karşı olan tutumlarının olumsuz olduğu görülmektedir. Gençlerin çocukluk döneminde ebeveynlerinden ihmal ve istismara uğradıkları görülmüştür. Deniz’in aşağıdaki ifadeleri, gencin ailesinin özellikle de babasının gence karşı olan olumsuz davranışlarını ortaya koymaktadır;

“Evden kaçmaya başladım ee bu kaçmamın sebebi de hani babamı olsun amcamı olsun ordaki ailemi hiç sevmememi. Artık bana kin beslemişler ben onlara kin beslemiştim hani ben onlara dayanamıyodum yani şimdi afedersiniz hocam ama benim aileme anneme küfürde bile bulunuyolardı”

Deniz, Tokat’ta sevgisiz bir aile ortamında yaşamıştır. Gencin ailesi tarafından gördüğü sevgisizlik, nefret ve küfür gibi olumsuz tutum ve duygular, genç ile ailesinin ilişkisinin zamanla kötüleşmesine neden olmuştur. Deniz’in aile içerisinde yaşadığı bu mutsuzluklar, onun evden uzaklaşma isteği üzerinde bir etken olmuştur.

Sözelimi Uğur'un aşağıda yer alan ifadeleri, gencin üvey babası tarafından sürekli olarak maruz kaldığı şiddeti ve gencin aile içerisinde yaşadığı mutsuzluğu açıkça göstermektedir;

“Ondan sonra annemin evlendiği adam bizi yanına aldı işte o bakmaya başladı ondan sonra bi sene sonra da o şiddet filan uygulamaya başladı Ben evden kaçtım ondan sonra sokakta kalmaya başladım (.4) sokakta sokakta kalırken yine yakaladı eve götürdü beni tekrar bu sefer tekrar bi kaç hafta geçtikten sonra tekrar şiddet uygulamaya başladı bu sefer ben kaçtım tekrar”

Uğur'un annesi ve üvey babası ile yaşadığı dönemde maruz kaldığı yoğun şiddet, onun evden kaçması üzerinde etkili olmuştur. Ancak gencin sokakta üvey babası tarafından yakalanarak tekrar istismara uğraması, gencin travma üzerine travma yaşadığını göstermektedir. Uğur gibi Ömer ve Deniz de, çocukluk döneminde babaları tarafından ihmal ve özellikle de ağır fiziksel istismara maruz kaldıkları görülmektedir. Gençlerin maruz kaldıkları bu örseleyici yaşantıdan uzaklaşmak için sokağa kaçmaları, onların aile üyeleri dışında da kendilerini koruyacak bir yetişkin desteğinden yoksun olduklarını göstermektedir. Gençlerin istismardan uzaklaşmak için sokağa kaçmaları, yaşadıkları travmaların başka travmalara neden olduğunu açıkça ortaya koymaktadır.

3.4.3. Sokakta Yaşamaya Başlama Süreci Üzerinde Akran Etkisi:

“Hala sokakta olanlar var. Hani gel beraber gezelim yine eskisi gibi olalım dese giderim”

Gençlerin her üçünün de, yurttta yaşamaya başladıkları dönemde arkadaşları ile birlikte sokağa kaçmaya başladıkları görülmektedir. Sokağın her türlü denetimden uzak olması, gençlerin akran etkisiyle uyuşturucu madde kullanmaları üzerinde de etkili olmuştur. Bu durum gençleri sokak yaşamına bir adım daha yaklaştırmıştır. Sözelimi Deniz’in aşağıda yer alan ifadeleri, gencin, bir dönem sokakta yaşamış çocukların bulunduğu bir yurttta kaldığı dönemde, arkadaşlarının kendisi üzerindeki olumsuz etkisini ortaya koymaktadır;

“Sanki bişey beni tekrar İstanbula çekti böyle hocam bi daha geldim istanbula işte bu sefer (.2) işte ayvansaray yurdu vardı karşıda istanbula ayvansaray çocuk koruma istasyonu diye bi kurum vardı o kuruma gittim ordan bi iki arkadaş edindim tabi o arkadaşlarla dışarı çıktık gezmeye felan derken tinere alıştım tabi tiner çekmeye felan alıştım tiner çekiyodum böyle hani ilk başta kötü geliyordu tadı ama sonra biraz insan alıştıyordu alıştığı zaman zaten şapıyordu”

Deniz, sokakta yaşayan çocukların hizmet aldığı ilk adım istasyonlarından birinde kaldığı dönemde edindiği arkadaşların etkisiyle uçucu madde kullanmaya başlamıştır. Genç, tiner kullanmaya ilk başladığında, bundan hoşlanmamıştır. Buna rağmen gencin tiner kullanmaya devam etmesi, onun sokakta ebeveyn denetiminde

yoksun olmasından, sokağın zorluklarıyla başa çıkmak ve sokaktaki akran grubundan dışlanmama isteğinden kaynaklanmaktadır. Ömer aşağıdaki ifadeleri, gencin tıpkı Deniz gibi yaşadığı akran etkisinin kendisi için önemini açıkça ortaya koymaktadır;

“Şimdi sokaktaydı işte hala sokakta olanlar var işte ne bilim benden uzaktalar (birisi Hatay’da) Bilecik’te kendini kurtaranlar kaldı kurtaramayanlar İstanbul’da mesela Eminönüne fazla takılamıyorum arkadaşım sonuçta benim kardeşim biraz etkiler yani () O yüzden fazla dolaşmıyorum fazla öyle yerlerde Aklımda kalmasın işte (geçmişini çok da unutmadım) Onu kıramam mesela beraber yemişiz beraber içmişiz mesela ben hastalandım işte yatıyodum onlar gidiyordu ekmek buluyodu getiriyodu Kıramam ben onu hani gel beraber gezelim yine eskisi gibi olalım dese giderim”

Genç, sokakta yaşadığı dönemde, arkadaşları ile sokağın zorluklarını paylaşmıştır. Ömer, araştırmanın yapıldığı dönemde yaklaşık bir yıldır sokak yaşamından uzak kalmıştır. Ancak genç, arkadaşlarının kendisini sokağa geri çağırma durumunda sokağa geri dönebileceğini ifade etmesi ve arkadaşlarından “kardeşim” diye bahsetmesi, arkadaşlarının gencin yaşamı üzerindeki büyük etkisini açıkça ortaya koymaktadır.

Gençlerin sokakta yaşamaya başlama sürecinde, arkadaşlarının etkisiyle madde kullanma, adli olaylara karışma gibi kendileri için tehlike oluşturacak davranışlarının bulunduğu görülmektedir. Ergenlik dönemi, akran etkisinin kişi üzerinde en önemli

olduğu dönemdir. Her üç gencin de sokakta yaşamaya başlamadan önce ergenlik sürecine girmeleri, arkadaşlarının kendileri üzerindeki etkisinin artmasına neden olmuştur. Bu etki, gençleri sokak yaşamına bir adım daha yaklaştırmıştır.

3.5. Devam Eden Travmalar: Sokakta Yaşam

“Ne olacak ki sokakta hibişey yok, anca tiner bali, tiner bali”

Gençlerin yaşamyklerinde, her üç gencin ortalama  dört yıl sokakta yaşadığı görülmüştür. Uğur ve mer on yaş, Deniz ise yaklaşık on dört yaş civarında sokakta yaşamaya başlamıştır. Gençler, sokak yaşamında travmatik ve sarsıcı olaylar yaşamış ve yemek içmek barınmak gibi temel fizyolojik ihtiyaçlarını karşılamada zorluk çekmişlerdir. Her üç genç de sokakta yaşadıkları dönemde ihmal ve istismara uğramış, zaman zaman kavga ve hırsızlık gibi adli olaylara karışmışlardır.

3.5.1. Yeme, İçme, Barınma Sorunu: “alılıkta kalıyodum”

Sokak yaşamı, gençlerin yemek, içmek, barınmak gibi temel ve yaşamsal ihtiyaçlarını karşılamakta zorluk yaşadıkları bir süreç olmuştur. Uğur sokakta yaşadığı dönemde yaşadığı zorlukları şöyle dile getirmiştir;

“İşte sokakta kalırken tinerciler tarafından (.6) ondan sonra arabalarda filan arabaların bagajlarında filan yatıyodum otoparklarda Camide filan yatıyodum şey yemek ihtiyacımı arkadaşımın evinden mesela bakkalci bizim eski mahallede yatıyodum eski mahallede orda kalıyodum çalılıkta bizim

*komşulardan eski komşulardan yemek ihtiyacımı onlardan
banyo ihtiyacımı filan onlardan gideriyodum bi kaç defa işe
girdim sokakta kalırken Sucuda çalıştım marangozcuda
çalıştım bi kaç farklı işte çalıştım hani hırsızlık yapmamak
için yani doğru düzgün çalışıp para kazanabilmek için
karnımı doyurabilmek için bi kaç tane işe girdim onlar da
sokakta kaldığımı öğrenince onlar da çıkardılar işten”*

Uğur, sokakta yaşarken barınmak, yemek içmek gibi ihtiyaçlarını tanıdıkları kişilerden ve sokağın kendisinden karşılamaya çalışmıştır. Gencin temel ihtiyaçlarını karşılamak için girdiği işlerden sokakta yaşıyor olması nedeniyle çıkarılmış olması, gencin yaşadığı “etiketlenme” yi göstermektedir. Uğur’un sokakta yaşadığı dönemde verdiği mücadele, açık bir yaşam savaşıdır. Ömer’in aşağıdaki ifadeleri de, gencin sokakta yaşadığı dönemde tıpkı Uğur gibi verdiği mücadeleyi açıkça ortaya koymaktadır;

*“Sonra moralim bozuluyodu sonra daha çok moralim
bozuluyodu (.) mesela çok olaylara filan giriyoduk işte ne
bilim yeri geldi mi kavga filan ediyoduk sokak hayatı işte
geçimini çalarak ya da sinyal çekerek işte onlarla yaşıyoduk”*

Ömer’in dile getirdiği ve sokakta yaşayan çocuklar arasında kullanılan “sinyal çekmek” deyimini, sokakta insanlardan para istemek yani dilenmek anlamındadır. Ömer, sokakta yaşadığı dönemde beslenme ihtiyacı için hırsızlık, kendini korumak için kavga gibi adli olaylara karışması, sokağın tehlikeleri ve zorluklarına karşı

verdiği savaşı göstermektedir. Ömer, sokakta yaşadığı travmatik deneyimler, onun duygusal yapısı üzerinde de olumsuz etkiler oluşturmuştur.

Gençler, yaşamsal ihtiyaçlarını zaman zaman kendisi gibi sokakta kalan arkadaşlarının desteği ile gidermeye çalışmışlardır. Gençlerin barınmak için çalılıkları, otogarları kullanmaları, yemek ihtiyacını gidermek için hırsızlık yapmaları ve sokaktaki insanlardan para istemeleri, onların temel ihtiyaçlarını zaman zaman da sokağın kendisinden gidermeye çalıştıklarını göstermektedir. Gençlerin sokakta yaşarken temel ihtiyaçlarını giderebilmek yani hayatta kalabilmek için verdikleri mücadele, sokakta yaşamının tehlikelerini ve sokakta yaşamının travmatik bir yaşantı olduğunu açıkça ortaya koymaktadır.

3.5.2. Madde kullanma: “Ne olacak ki hiç bişey yok sokakta ancak tiner bali”

Araştırmanın katılımcılarından Deniz ve Ömer’in sokakta yaşadıkları dönemde madde kullandıkları görülmektedir. Sözelimi Deniz’in aşağıdaki ifadeleri, gencin sokakta yaşadığı dönemde kullandığı maddeleri açıkça göstermektedir;

*“Ne olacak ki hiç bişey yok sokakta ancak tiner bali (gülerek)
tiner bali baliyi biliyor musun
esrar Allah’a şükür kokainimiz filan yok ecstazy, kobar işte
bunları hep kullanmışım (.) yani dediğim gibi on dört
on:dört yaşında filandım on üç buçuk on dört yaşında
filandım zaten başladım sokağa oh dedim geldim sokağa
keşke gelmeseydim (gülerek)”*

Deniz sokakta kaldığı dönemde birçok uyuşturucu madde kullanmıştır. Gence sokak yaşamı ile ilgili anılarının neredeyse tamamında kullandığı uyuşturucu maddelerden bahsetmesi, sokağın çocuklar için tehlikelerini ortaya koymaktadır. Deniz, sokağa kaçıp ve orada yaşadığı için bir pişmanlık hissetmektedir. Gencin yaşadığı bu pişmanlık, yine sokak yaşamının onun üzerindeki travmatik etkisinden kaynaklanmaktadır.

Sokakta uyuşturucu maddelere ulaşımın kolay olması, sokakta yaşayan çocukların içinde buldukları riskleri açıkça göstermektedir. Gençlerin çocukluk döneminden itibaren uzun yıllar madde kullanmış olmaları, sokak yaşamının onlar üzerindeki olumsuz etkisini ortaya koymaktadır.

3.5.3. Şiddet, Saldırı ve “Etiketlenme”:

“Sokakta Kalırken Tinerciler Tarafından Bıçaklandım”

Her üç genç de sokakta yaşadıkları dönemde zaman zaman fiziksel ve duygusal istismara uğramışlardır. Sözgelimi Ömer, sokakta yaşadığı dönemde kendisine karşı olan örseleyici tutum ve davranışları şöyle ifade etmiştir;

“mesela o dönemle ilgili anılarım var bildiğin işte böyle milletin korktuğu işte ne bilim böyle tiksindiği Para istiyosun direk cebindeki paraları boşaltıyo sana al abi Polisten mesela şiddet ne işiniz var lan sizin burda milleti rahatsız ediyosunuz”

Ömer, sokakta yaşadığı dönemde insanların kendisi ile ilgili olumsuz düşünce ve tutumlarından oldukça rahatsızlık duymaktadır. Bu dönemde insanlar tarafından korkulan, tiksiniilen kişi olarak görülmesi, onun yaşadığı “etiketlenme”yi açıkça göstermektedir.

Gençler, sokakta yaşadıkları dönemde, sokağı suça eğilimli başka insanlarla paylaşmak zorunda kalmışlar ve onlar tarafından saldırıya uğramışlardır. Sözgelimi Uğur’un aşağıdaki ifadesi, gencin sokakta yaşadığı dönemde yaşadığı saldırıyı ve travmayı ortaya koymaktadır;

“İşte sokakta kalırken tinerciler tarafından bıçaklandım”

Uğur’un sokakta yaşadığı dönemde uyuşturucu madde kullanan kişiler tarafından uğradığı bu saldırı, sokak yaşamının çocuklar için ne denli korumasız olduğunu açıkça göstermektedir. Gençlerin aileleri tarafından maruz kaldıkları travmalardan uzaklaşmak için sokağa kaçmaları, onların yaşadıkları örselenmeleri daha çok artmasına neden olmuştur. Gençlerin bir yandan beslenme, barınma gibi temel ihtiyaçlarını karşılamak bir yandan da saldırı, şiddet, bıçaklanma gibi yaşamı tehdit eden davranışlardan kendilerini korumak için verdikleri mücadele, sokak yaşamının acımasız ve hayatı tehdit eden yönlerini açıkça ortaya koymaktadır.

3.6. Gençlerin Diğer Sistemlerle Olan İlişkileri:

Gençlerin sokakta yaşadıkları dönemde emniyet birimi çalışanları ve SHÇEK çalışanları ile ilişkide oldukları, gençlerin zaman zaman bu sistemlerde çalışan personel tarafından örseleyici yaşantılara maruz kaldıkları görülmüştür. Ayrıca

gençlerin eğitim ve öğretim yaşamlarının çocukluk döneminde kesintiye uğradıkları ve okul sistemi ile olan ilişkilerinin aralıklarla devam ettikleri anlaşılmıştır.

3.6.1. Gençlerin Kolluk Kuvvetleri İle Olan İlişkileri:

“Biz çalmadık dedik “Sizin gibiler hep böyle söyler” dediler”

Gençlerin yaşamöykülerinden, gençlerin sokakta yaşadıkları dönemde, polislerin gençlere yönelik tutum ve davranışlarının olumsuz ve suçlayıcı olduğu görülmektedir. Sözelimi Deniz’in aşağıdaki ifadeleri, gencin sokakta yaşadığı dönemde polislerin gence ve onun gibi sokakta kalan arkadaşlarına karşı olan bu olumsuz tutumu açıkça ortaya koymaktadır;

“ordan (gülme) caddebostanda kalıyodum hocam ee caddebostanda kaldığım zaman (.) sabah yatıyoduk biz akşam sabah yanımıza arkadaşlar geliyo arkadaşlar geldiği zaman arkadaşların ellerinde cep telefonu laptop filan vardı neyse akşam oluyo o gün akşam oluyo işte hocam polisler filan geliyolar bizi alıyolar götürüyolar işte böyle böyle suç var bunları siz almışsınız filan oysa ki bizim haberimiz filan yok ben sonra hocam polis filan bize kağıt imzalatmaya çalıştı biz tabi imzalamadık hani böyle yazıyodu ben şunları aldım aldım aldım kabul ediyorum diye biz imzalamadık git sen bunun kendin imzala bakim dedim hadi kendi üzerine at bakim felan senin için rahat edecek mi felan dedik biz suçlusuz

diye mi böyle şapıyosun ee sizin gibiler hep böyle söyler dediler”

Polislerin Deniz’e karşı söyledikleri “sizin gibiler hep böyle söyler” cümlesi, onların gence ve onun gibi sokakta yaşayan gençlere karşı olan suçlayıcı tutumunu göstermektedir. Polislerin bu tutumu, sokakta yaşayan tüm gençlere karşı olan bir genellemedir. Ancak araştırmaya katılan gençler, polislerin suçlayıcı ve genelleyici davranışlarından oldukça rahatsız olmaktadır. Ayrıca gençler, yaşadıkları sıkıntılar karşısında emniyet biriminden destek beklemiş ancak bu desteği görememişlerdir. Sözelimi Uğur’un aşağıdaki ifadeleri, gencin yaşadığı korumasızlığı açıkça ortaya koymaktadır;

“Bi de evde anlaşmazlık oluyoduk ayrımcılık oluyodu işte o öz oğluyla beni ayırıyodu kendi kızıyla benim ablamı ayırıyodu böyle farklı farklı davranıyodu işte bi de şiddet filan uyguluyodu ben kaçtım evden ondan sonra gittim polise filan şikayet ettim polisi getirdim kapıya ona rağmen hiçbirşey yapamadılar aile içi işte aile içi sorun karışamayız filan dediler Polisler geri gittiler ben bi daha gittim polise bu sefer işte konuştular tekrar eve soktular beni yine aynı şekilde şiddet uygulamaya başladı en sonunda kaçtım sokakta yatıyodum eski mahallemizde”

Uğur kardeşleri ile birlikte üvey babası tarafından uğradığı ağır fiziksel istismar karşısında çaresiz kalmış, ancak polislerden beklediği desteği görememiştir. Uğur’un

on yaşıdayken emniyete gidip üvey babası tarafından yaşadığı istismar sebebiyle onu emniyet birimine şikayet etmesi, gencin o dönemde yaşadığı çaresizliği açıkça ortaya koymaktadır. Tüm bunların yanında genç, emniyet biriminden beklediği ve hakkı olan desteği göremediğini ifade etmiştir. Gençler sokakta yaşadıkları dönemde zaman zaman polisler tarafından şiddete uğradıklarını ifade etmişlerdir. Zaten ebeveyn destek ve korumasından yoksun olan ve zor koşullarda sokakta yaşayan gençlerin, polisler tarafından da istismar edilmesi, gençlerin yaşamının ne denli korumasız olduğunu açıkça ortaya göstermektedir.

3.6.2. Okul Sistemi: “Okutmadılar beni okula yollamadılar”

Gençlerin aileleriyle yaşadıkları dönemde, eğitim yaşamlarının yaklaşık ortaokula kadar devam ettikleri görülmüştür. Sözelimi Uğur, ilkokulu bitirdikten sonra eğitimine devam edememesini şöyle dile getirmiştir;

“Hayır okuyodum ondan önce okula gidiyodum altıncı sınıfa geldiğimde okuldan da çektiler beni ondan sonra üç sene okutmadılar beni okula yollamadılar”

Gencin annesi ve üvey babası, onun eğitimine devam etmesine izin vermeyerek, gencin kendisi için önemli olan eğitim sürecinden mahrum etmiş ve onu bir anlamda ihmal etmişlerdir. Uğur, Ömer ve Deniz gibi devlet yurdunda kalmaya başladıktan sonra yeniden eğitimine devam edebilmiş, ancak gençlerin eğitim süreçleri sokakta yaşadıkları dönemde kesintiye uğramıştır. Gençlerin aileleriyle ve sokakta

yaşadıkları dönemlerde eğitimlerinin aksaması, onların okul sistemi ile olan ilişkilerinin kesintili olarak devam ettiğini ortaya koymaktadır.

3.6.3. Gençlerin Aldığı Hizmet Modeli:

“onlar maddeyi çekip çekip yurda geliyolardı işte kafaları gitmiş gelip durup dururken sataşyolardı itip kakmaya çalışıyolardı ondan sonra yolladılar beni A yurduna”

Gençler, çocukluk döneminde itibaren yuva ve yurtlarda kalmaya başlamışlardır. Her üç genç de yurtlarda kaldıkları dönemlerde yaşadıkları sıkıntılar sebebiyle, kurum çalışanları tarafından sık sık başka yurtlara gönderilmişlerdir. Bu sebeple her gencin yaşamında en az dört farklı yurttaki kaldığı görülmektedir. Sözelimi Uğur, çocukluk döneminde kaldığı yurttaki yaşadığı sıkıntılar nedeniyle sık sık başka yurtlarda kaldığını şöyle ifade etmiştir;

“Korkuyodum ilk A yurduna götürdüklerinde kaçtım ondan sonra yakaladıklar B’ye götürdüler B’de baktım işte öle dedikleri gibi şiddet yok falan orda kalmaya başladım orda da genelde sokaktan topladıkları madde bağımlısı çocuklar filan kalıyordu ben de sokakta sigaradan başka hiçbir şey kullanmadığım için hani madde filan ağızıma hiç süredim bağımlısı filan değilim bi tek sigara kullanıyodum onların arasında olduğum için biraz sorun oluyodu işte madde bağımlısı oldukları için aramızda sorun oluyodu onlar

*maddeyi çekip çekip yurda geliyolardı işte kafaları gitmiş
gelif durup dururken sataşiyolardı itip kakmaya çalışıyolardı
ondan sonra yolladılar beni C'ye gönderdiler düzeldim böyle
kendime geldim C'den D'ye geldim D'deyken de tamamen
hayat benim için yeni başladı D sonra yeni başladı yani D
hayatımın dönüm noktası gibi bi yer yani”*

Uğur'un bu ifadeleri, gencin SHÇEK'e bağlı birçok yurttan kaldığını, gencin bu yurtlarda yaşadığı sıkıntılar nedeniyle sürekli ve düzenli olarak bir yurttan kalamadığını ortaya koymaktadır. Bu durum, hem gencin kendi yapısına uygun, kalabileceği bir devlet yurdu olmamasından, hem de gencin yurtlarda yaşadığı sıkıntılar karşısında çözümün, SHÇEK çalışanları tarafından, onu bir başka yurda gönderilmesine inanılmasından kaynaklanmaktadır.

Gençler, SHÇEK yurtlarında kaldıkları dönemde, burada çalışan personelin kendilerine zaman zaman olumsuz tutumlarının bulduklarını ifade etmişlerdir. Ayrıca her üç genç de, sık sık kaldıkları yurtlarda sorun yaşamaları nedeniyle SHÇEK'e bağlı başka yurtlara gönderilmişlerdir. Bu sebeple gençler, kaldıkları yurtlara uyum sağlayıp ve oraya karşı aidiyet duygusu oluşturamadan bir başka kurumda kalmaya ve aynı sorunları bu yurtlarda yaşamaya devam etmişlerdir. Gençlerin kaldıkları yurtlardaki uzmanların, onları kendi yapılarına uygun bir yurda yerleştirmekte zorlandığı görülmektedir. Bu durum, hem Türkiye'de SHÇEK'e bağlı yurtların benzer özelliklere sahip olmayan çocuklara bir arada hizmet vermeye çalışmalarından, hem yurtlarda çalışan personelin, devlet korumasındaki çocukların kendi yapılarına uygun yurtlara yerleştirme konusunda profesyonel

davranamamalarından kaynaklanmaktadır. Bu kurumlarda çalışan uzmanların, gençlerin yurtlarda yaşadıkları uyum sorunlarını, onları başka bir yurda göndererek çözmeye çalıştıkları görülmektedir. Bu durum, devlet yurtlarında çalışan personelin, yurtlarda kalan çocukların yaşadıkları problemleri çözmede yetersiz kaldıklarını ve devlet sistemindeki aksaklıkları ortaya koymaktadır.

BÖLÜM 4

TARTIŞMA

4.1. Gençlerin Aile İşlevlerinin Tartışılması:

Aile toplumun en küçük yapı birimidir (Karivki, 2005). Aileler, işlevlerine göre sağlıklı ve sağlıksız olarak ikiye ayrılmaktadır (aktaran Callen ve Noller, 1987). Epstein ve arkadaşları sağlıklı ve sağlıksız yapıya sahip olan aileleri anlayabilmek ve bunları birbirinden ayırt edebilmek için, 1982 yılında McMaster Modelini geliştirmişlerdir. Bu modele göre, her ailenin bir işlevi bulunmaktadır ve aile işlevi karmaşık bir yapıya sahiptir. Bir ailenin sağlıklı işleyebilmesi için o ailenin üyelerinin problem çözme, roller, duygusal tepki verme, gereken ilgiyi gösterme, davranış denetim becerilerini uygun şekilde yerine getirip getirmediğine bakmak gerekmektedir (Epstein ve ark., 1983). Bu bölümde, araştırmaya katılan Ömer, Deniz ve Uğur'un aile işlevleri, McMaster Modeli ile ilgili literatür çerçevesinde değerlendirilecektir.

Yaşam öykülerinde gençler, aile üyelerinin birbirlerine karşı gerçek bir yakınlık duymadıklarını ve olumsuz duygular beslediklerini ifade etmişlerdir. Çiftler, yaşadıkları sorunlar karşısında sürekli olarak birbirlerini suçlamışlardır. Anne ve babalar, kendi ilişkilerindeki mutsuzlukları ve doyumsuzlukları çocuklarına yansıtıklarında bu durum, çocukların birbirini anlamayan, iyi iletişim ve etkileşim kuramayan ve genellikle birbirlerini suçlayan aile üyelerinden oluşan sağlıksız aile yapılarında büyümelerine sebep olmaktadır (aktaran Işıloğlu, 2006). Sözelimi Uğur'un annesinin, gencin babasına karşı hissettiği öfke nedeniyle, onların görüşmesine engel olması, bu duruma açık bir örnektir.

İşlevsel olan ailelerin üyeleri, birbirlerinin duygularını anlar, ona göre davranır ve yaşadıkları problemleri birlikte çözmeye çalışır. Bu ailelerin iletişimleri doğrudan ve açıktır (aktaran Callen ve Noller, 1987). Araştırmada incelenen aile yapılarına bakıldığında, anne ve babaların birbirlerini yeterince anlamadıkları ve iletişim yollarının birbirleriyle uyumlu olmadığı görülmektedir. Örneğin Ömer'in ablasının ölümü nedeniyle aile üyelerinin birbirlerini suçlamaları, ebeveynlerin birbirlerinin duygularını yeterince anlamadıklarını göstermektedir. Üç baba figürünün de sert davranış denetimleri ve sağlıksız davranış örüntüleri sergilediği görülmektedir. Babasının Deniz'in arkadaşları ile oynamasına izin vermemesi ve ona sıklıkla fiziksel şiddet uygulaması, gencin babasının katı davranış denetimini açıkça ortaya koymaktadır.

Ebeveynler, çocuklarına gereken ilgi ve şefkati gösterememiş, onları yıllarca ihmal ederek aramamışlardır. Bu nedenle gençler, sevgi ve şefkat yoksunluğu yaşayarak büyümüşlerdir. McMaster Modeli'ne göre yeterince iyi işleyemeyen aileler, birbirlerine karşı sevgi, şefkat, şaşkınlık, hayal kırıklığı gibi tepkilerini doğru yer ve zamanda verememektedir (aktaran Callen ve Noller, 1987). Ailelerin gençlerin duygusal ihtiyaçlarını yeterince karşılamamış olmaları, gençlerin sağlıksız aile koşulları içinde yetiştiklerini göstermektedir. Ayrıca, gençlerin erken yaşlarda sokakta çalışarak, bir yetişkin rolünü üstlendikleri ve aile bütçesine katkıda bulunmaya çalıştıkları görülmüştür. Bu durum, aile üyelerine ait rollerin, bireyler arasında uygun biçimde paylaşılmadığını açıkça ortaya koymaktadır.

Eğer bir ailenin yapısı sağlıklı değilse, ebeveynler çoğunlukla boşanır ya da ayrı yaşarlar (Dowd, 1997). Bu araştırmadaki üç gencin ebeveynlerinin şiddetli

geçimsizlik, sevgisizlik, ihmal, iletişim kopukluğu, aldatma, olumsuz tutum ve davranışlar gibi birçok nedenden dolayı ayrılmış olmaları, gençlerin işlevsel olmayan aile yapılarına sahip olduğunu bir kez daha göstermektedir.

Gençlerin ebeveynlerinin birbirlerine karşı olan olumsuz tutum, davranışları ve çocuklarının duygusal ihtiyaçlarını karşılamamaları, çocuklar üzerinde oldukça olumsuz etkilere neden olmuştur. Sözelimi Ömer'in anne ve babasının birbirlerine karşı olan suçlamaları ve şiddetli geçimsizlikleri nedeniyle ayrılmaları, gencin devlet bünyesindeki bir yuvaya verilmesine neden olmuştur. Gencin anne ve babası tarafından yuvaya terk edilmesi, onun sokakta yaşamaya başlama süreci üzerinde önemli bir etkiye yol açmıştır. Çünkü anne babalarının ayrılmaları (Kombarakan, 2004) ve onların çocuklarını terk etmeleri, çocukların sokakta yaşamaya başlamaları üzerinde etkilidir (Wargan ve Dershem, 2009). Ayrıca, çocukların ailelerinde var olan aile içi güvensizlik ve çatışmalar, ebeveynler arasındaki kötü ilişkiler ve çocuklarına karşı olan olumsuz tutumları, çocukların evlerinden ayrılmaları üzerinde büyük bir etkisi bulunmaktadır (Kombarakan, 2004; Şimşek ve ark., 2008; UNICEF, 2006). Bu araştırmaya katılan gençlerin de sağlıklı aile yapıları ve onların aile içerisinde yaşadıkları olumsuzluklar, gençlerin evlerinden uzaklaşarak, sokakta yaşamaya başlama süreçleri üzerinde etkili olan faktörlerden biri olduğunu göstermektedir.

4.2. Erken Dönem Anne Çocuk İlişkisinin Gençlerin Sokakta Yaşamaya Başlama Süreçleri Üzerindeki Etkisinin Tartışılması:

Sokakta yaşayan çocuklar, ağır travmalara maruz kalmış çocuklardır (Aptekar, 2000). Bir kişinin maruz kaldığı travmaları ve bu travmaların kişi üzerinde oluşturduğu etkiyi anlayabilmek için, onun yaşamının ilk yıllarında yani erken çocukluk döneminde, özellikle kendisine birincil dereceden bakım veren kişi (bu kişi genellikle annedir) ile kurduğu ilişkisinin niteliğine bakılması gerekmektedir çünkü erken çocukluk döneminde anneye kurulan ilişkinin niteliği, kişinin tüm yaşamındaki duygusal yapısı ve davranışları üzerinde etkilidir (Bowlby, 1982; Garland, 2002; Klein, 2008).

Bu bölümde, bir dönem sokakta yaşamış ve çocukluk döneminden itibaren ağır travmalara maruz kalmış Ömer, Deniz ve Uğur'un erken çocukluk döneminde anneleriyle kurdukları ilişkilerin, gençlerin sokakta yaşamaya başlama süreçleri üzerindeki etkisi, Nesne İlişkileri ve Bağlanma Kuramı çerçevesinde tartışılacaktır.

Gençlerin yaşam öykülerinden, onların çocukluk döneminde anneleri ile ilgili anılarının oldukça sınırlı ve olumsuz olduğu görülmektedir. Gençlerin ifadelerinden zihinlerinde annelerine ilişkin fazla anılarının bulunmadığı anlaşılmaktadır. Ömer ve Uğur çocukluk döneminde, anneleriyle ilgili sadece örseleyici bir anı hatırlayabilmişlerdir. Deniz ise annesinin yalnızca simasını hatırlayabilmiş, annesi ile ilişkisine dair herhangi bir anı hatırlayamamıştır. Bu bilgiler, gençlerin annelerine dair ya "silik" ya da "örseleyici" bir imge oluşturduklarını göstermektedir.

Deniz, çocukluk döneminde annesinin simasının dışında herhangi bir anı hatırlayamamıştır. Buna rağmen Deniz, yaşamını annesiyle yaşadığı “güzel” ve yaşayamadığı “kötü” yıllar olarak ikiye ayırmıştır. Gencin annesiyle yaşadığı yılların yaşamındaki en güzel yıllar olduğunu belirtmesi, gencin annesine yönelik idealizasyonunu (ülküleştirme, yüceltme) ortaya koymaktadır. Çünkü Klein’a (1946) göre kişinin yaşadığı derin idealizasyon, bölme mekanizmasından kaynaklanmaktadır. Deniz’in yaşamına dair kullandığı bölme mekanizması, gerçek bir değerlendirmeden uzaktır. Çünkü bölme mekanizması her zaman bir çarpıtmayı içerir ve bu da mekanizmanın tehlikeli yönünü ortaya koymaktadır (McWilliams, 2010).

Klein (2008), hoşlanmama ya da nefret yüzünden annelerinden uzak duran ya da onlardan kaçınmak için başka mekanizmalar kullanan yetişkinlerin zihinlerinde, yine de annesinin erken döneme ait güzel bir imgesinin bulunduğunu ifade etmiştir. Fakat bu imgenin gerçeği yansıtmadığını belirtir. Klein’a (2008) göre, anneye dair algılanan güzel imge gerçek nesneden ayrılmıştır, ancak gerçek nesne hep kişinin zihninde var olmaya devam etmiştir. İmge ise kişilerin “yüceltme” adlı savunma mekanizmasından kaynaklanmaktadır. Ancak gerçek nesne aslında, bu kişiler için cazibesiz, gerçekten yaralı, iyileştirilemez ve bu sebeple korkulan bir kişidir.

Annesiyle iyi bir bağ kuramayan, onlara güvensiz bağlanan çocuklar, anneleri tarafından istismara uğrayan çocuklardır. Bu çocuklar, zihinlerinde annelerinden bir gün ihtiyaç duydukları sevgi ve ilgiyi alabilmek umuduyla onları idealize etmektedirler. Bu sebeple erken dönemde istismar edilen çocukların çoğu, ya bölme

(split) ya da disosiyasyon mekanizmaları geliştirirler ve annelerine travmatik şekilde bağlanırlar (De Zulueta, 2002; Yalom, 2008).

Deniz'in annesine dair "silik" imgesi, Nesne İlişkileri Kuramı çerçevesinde değerlendirildiğinde, gerçek bir imgeden yani değerlendirmeden uzaktır. Gencin annesi ile ilişkisine dair herhangi bir anı hatırlayamaması, gencin erken çocukluk döneminde annesi ile olan sınırlı ilişkisinden veya annesi tarafından maruz kaldığı örseleyici yaşantılardan kaynaklandığı düşünülmektedir. Deniz'in annesini korkulan kişi olarak hatırlamamak için onu idealize etmesi, gencin erken dönemde annesiyle yeterince güvenli bir bağ kuramadığını, bu nedenle annesine travmatik şekilde bağlandığını ve anneden vazgeçilemediği için ona karşı olan olumsuz algısının, idealizasyon şeklinde kendini gösterdiğini ortaya koymaktadır.

Ömer ve Uğur'un yaşam öykülerinde, annelerine ilişkin travmatik anılar hatırladıkları gözlenmiştir. Her iki genç de, çocukluk döneminde anneleri tarafından travmatik yaşantılara maruz kalmışlar ve terk edilmişlerdir. Hem Ömer'in hem de Uğur'un erken dönemde annelerine dair "örseleyici" imgelerinin olduğu görülmektedir. Bir kişinin annesine dair "örseleyici" bir imgesinin bulunması, annenin bebeğe verdiği düşük kaliteli bakımdan (Crittenden ve Ainsworth, 1989) ve annenin çocuğu ihmal veya istismar ettiği örseleyici davranışlarından kaynaklanmaktadır (aktaran Toth, Cicchetti ve Kim, 2002).

De Zulueta'ya (2006) göre, güvenli bağlanmaya sahip bebeklerin zihinlerinde anneleri ile ilgili, kendisine "güven veren ve destekleyici bir anne" temsili vardır. Bu çocuklar kendilerini güvende hisseden ve empati becerisi yüksek olan çocuklardır.

Güvenli bir şekilde bağlanma geliştiren bebekler için “yeterince iyi anne”, ona ihtiyacı olduğunda ulaşılabilen annedir. Bu anneler, çocuklarının olumlu ve olumsuz duyguları karşısında, onun duygularına uygun bir şekilde anlamaya ve yanıt vermeye eğilimlidir. Annenin çocuğuna gösterdiği bu yanıtlar, çocuğun duygusal kapasitesinin gelişmesine izin vermektedir. Ancak eğer anne çocuğun sevgi, güven ihtiyaçlarına cevap veremiyorsa ve bunları karşılayamıyorsa, çocuğun annesine dair “güven” verici bir anne temsili oluşmaz. De Zulueta’nın bu görüşleri, bu araştırmanın katılımcılarından Ömer ve Uğur’un annelerine dair “örseleyici” imgelerinin, gençlerin erken dönemde anneleriyle iyi bir ilişki kuramamalarından ve gençlerin annelerini güven veren bir üs olarak algılayamamalarından kaynaklandığını destekler niteliktedir.

Kişi, iç dünyasını oluşturan anne ve babasını, “seven” ve “koruyan” anne-baba olarak algılar. Eğer bireyin hislerinde ve bilinçdışında korunan anne-baba figürleri ağırlıklı olarak sertse ve onlar tarafından travmatik yaşantılar deneyimlenirse, kişinin bu algısı değişir ve bu nedenle kendisiyle barışık olamaz. Bu durum, kişinin ileriki yaşamında mutsuz olmasına ve diğer insanlarla iyi bir bağ kuramamasına neden olur (Klein, 2008). Çünkü özellikle anneleri tarafından ruhsal ve bedensel bütünlüğünü tehdit eden istismar gibi davranışlara maruz kalan çocukların, bağlanma figürleri ile ilişkileri de oldukça sağlıksızdır (Yalom, 2008). Örselenme ne kadar erken ve şiddetli yaşıyorsa kişinin onu zihninde işlemesi o kadar güçleşmekte ve bu yaşantıların ruhsal gelişime olumsuz etkileri o kadar fazla olmaktadır. Sokakta yaşayan çocukların yaşadığı örselenmeler, en şiddetli örselenmelerdendir ve bu travmatik yaşantılar erken çocukluk döneminde başlamaktadır (Odağ, 2005). Ömer, Uğur ve Deniz’in de, çocukluk döneminden itibaren ebeveynleri tarafından ihmal ve

istismar edildikleri, erken yaşlarda yaşadıkları evden ve yurtlardan kaçarak sokakta yaşamaya başladıkları görülmektedir. Her üç genç için de, yaşadığı yerlerden “kaçma davranışı”, gençlerin bir yerlerde duramama, sürekli gitme arzusunu ortaya koymaktadır. Özellikle Deniz ve Ömer’in hissettikleri bu dürtü oldukça kuvvetlidir ve yaşamlarında tekrar eden bir döngü haline gelmiştir. Gençlerin insanlarla sürekli olarak bağ kurmaktan kaçınmaları, onların evlerinden, kaldıkları yuva ve yurtlardan kaçarak sokakta yaşamaları üzerinde etkili olmuştur.

İnsanların erken dönemde anneleri ile kurdukları ilişki, yaşamın ilerleyen dönemlerinde diğer insanlara olan tutumlarında ve onlarla olan ilişkilerinde ortaya çıkmaktadır (Klein, 2008). Bowlby’ye (1982) göre, kişinin erken dönemde annesine olan bağlanma biçimi, onun ileriki yaşamında diğer insanlarla kurduğu ilişkilerde kendisini gösterir. Çocuk, yaşamının ilk yıllarında annesi tarafından yeterince mutlu edilmezse- ki bu çok önemlidir- ileriki dönemlerde, çocuğun insanlara sevgi ve güven duygusu besleme, onlara karşı umut dolu bir tutum geliştirme yetisi zarar görecektir (Klein, 1998). Bu bağlamda, eğer anne çocuğun tepkilerine karşı yüksek bir duyarlılık gösteremiyorsa ve çocuğunu istismar ediyorsa; bu örselenmeler çocuğun travma yaşamasına ve annesiyle güvensiz bağlanma biçimlerinden birini geliştirmesine neden olabilmektedir (Bee ve Boyd, 2009). Araştırmada yer alan gençlerin annelerine ilişkin anıları ve aktarımları anneleriyle aralarında güven temeline dayalı bir bağın oluşmadığının bir göstergesidir. Anneleriyle aralarında güvenli bir bağın oluşmaması, gençlerin yaşamlarının ilerleyen safhalarında da etkili olduğu, onların hayatlarında rol oynayan diğer yetişkinlere de güvenmedikleri ve onlarla sürekli bir ilişkiye girmekten kaçınarak kaçma davranışını yineledikleri görülmektedir.

Uslu'ya (2004) göre, çocukların sokakta yaşamaya başlama süreçleri üzerinde, ebeveynlerinden birini kaybetme, özellikle de annenin koruma ve sevgisinden mahrum olma ve anne tarafından ihmal edilme oldukça etkilidir. Araştırmaya katılan gençler, erken dönemde anneleri tarafından örseleyici yaşantılara maruz kalmış, onlardan bekledikleri ilgi ve sevgiyi görememiş ve onlar tarafından terk edilmişlerdir. Gençlerin bu olumsuz olayların sonucunda anneleriyle güvensiz ilişkiler geliştirdikleri anlaşılmıştır. Gençlerin anneleri ile kurdukları ilişkilerin onların sokakta yaşama başlamaları üzerinde etkili olduğu görülmektedir. Uslu'nun (2004) araştırma bulguları tarafından da desteklenen bu sonuç, erken dönem anne-çocuk ilişkisinin, çocuğun sokakta yaşamaya başlama süreci ve bununla birlikte gelen travmalar nedeniyle aslında gençlerin tüm yaşamı üzerindeki etkisini açıkça ortaya koymaktadır.

Bu bulgu ve tartışmalar ışığında, erken çocukluk döneminde anneye kurulan ilişkinin niteliği, bireyin tüm yaşamı boyunca diğer insanlarla kurduğu ilişkiler ve davranış paternleri üzerinde etkilidir. Eğer kişi erken dönemde annesi tarafından örseleyici davranışlara maruz kaldıysa ve onunla iyi bir ilişki kuramadıysa, bu durum kişinin yaşamının ilerleyen dönemlerinde, diğer insanlarla güvenli bir bağ kurmasına engel olmaktadır. Bir dönem sokakta yaşamış olan her üç gencin de, erken çocukluk döneminde anneleri ile iyi bir ilişki kuramadıkları görülmektedir. Gençlerin erken dönemde anneleriyle aralarında güvenli bir bağ oluşmaması, yaşamlarının ilerleyen dönemlerinde aile üyeleriyle ve çevrelerinde iletişime geçtikleri insanlarla ilişki kurmaktan kaçınmalarına sebep olmaktadır. Gençlerin insanlarla aralarında güvenli bir bağ kuramamaları, gençlerin yaşadıkları yerlerden sürekli olarak uzaklaşma

arzusuna sebep olmuştur. Bu arzunun, gençlerin yaşadıkları yerleri terk ederek sokakta yaşamaya başlamaları üzerinde etkili olduğu görülmektedir.

İstismar, kuşaklararası aktarılan bir travma çeşitidir (De Zulueta, 2002). Bu nedenle, bu araştırmaya katılan her üç gencin annelerinin de, erken çocukluk dönemlerinde kendi anneleri tarafından örseleyici ve travmatik yaşantılara maruz kaldıkları düşünülmektedir. Travmatik yaşantılara maruz kalan her bireyin, kendi çocuklarını istismar etmemeleri ve yeni davranış paternleri geliştirmemeleri için, yaşadıkları örseleyici yaşantıların onarılması için teröpotik destek almaları gerekmektedir.

Bartholet (1999), çocuklarını ihmal ve istismar eden ebeveynlerin ihtiyaç duydukları desteği alabilecekleri bir merkezin olması gerektiğini savunur. Bunun için özellikle hamilelik döneminden itibaren istismar açısından çocuğu risk altında olan annelerin tespit edilmesi, daha sonra hem anne hem çocuğun bu hassas dönemde izlenmesi gerekmektedir. Eğer ailenin izlenmesi ve ihtiyaç halinde desteklenmesi şeklindeki tüm müdahalelere rağmen çocuğun istismarına yönelik risk azalmıyorsa, çocuğun koruyucu ailelere verilmesi gerektiğini düşünür.

Annelerin çocukları ile iyi bir bağ kurmaları ve çocuklarına yeterince iyi bir bakım vermeleri için, onlara hamilelik döneminden itibaren hem maddi hem de psikolojik destek sağlanması büyük bir önem teşkil etmektedir. Ancak bu şekilde, bebeklerin sevgi, ilgi, beslenme, bakım gibi temel ihtiyaçlarının en iyi şekilde karşılandığı ailelerde dünyaya gelmelerinin sağlanabileceği düşünölmektedir. Çocukların ihtiyaç duydukları bakımın, sevgi ve güven duygusunun anneleri tarafından sağlıklı bir şekilde karşılanmamasının onun yaşamı üzerindeki büyük etkisini ortaya koyan bu çalışma; devletin aile birliğinin korunmasına yönelik politikalarında annelere yönelik destek mekanizmalarını geliştirmesiyle, çocukların sokak yaşamı gibi travmatik yaşantılarının da önüne geçilebileceğini açıkça gözler önüne sermektedir.

4.3. Gençlerin Çocukluk Döneminde Maruz Kaldıkları Travmaların Onlar Üzerindeki Olumsuz Etkisinin Tartışılması

Gençler çocukluk döneminde ağır travmalara maruz kalmışlardır. Çocukluk döneminde babaları ve amcaları tarafından istismar edilmişler; sevgi, ilgi, güven ve maddi yoksunluklarla büyümüşlerdir. Ayrıca, gençler yakın aile üyelerinden birini kaybetmiş; Ömer ablasını, Uğur babasını, Deniz ise annesini yitirerek erken yaşta “yas” yaşantısını deneyimlemişlerdir.

4.3.1. Gençlerin Maruz Kaldıkları Örseleyici Davranışlar

Bu araştırmaya katılan her üç gencin de çocukluk döneminden itibaren babaları tarafından ekonomik, fiziksel ve duygusal istismara uğradıkları görülmüştür. Bu örseleyici davranışlar, gençlerin babalarının kısıtlayıcı ve katı tutumlara sahip olduklarını ve çocuklarıyla iyi ilişkiler kuramadıklarını göstermektedir. Sözgelimi araştırmanın katılımcılarından Ömer, babası tarafından fiziksel ve duygusal istismara uğramış; sokakta çalıştırılarak ekonomik olarak sömürülmüştür. Gençlerin savunmasız oldukları çocukluk döneminde babaları tarafından maruz bırakıldıkları şiddet gibi örseleyici yaşantılar, katı ve kısıtlayıcı tutumlar, gençlerin yaşadıkları evlere karşı aidiyetlerini kaybetmelerine yol açmıştır. Örneğin; Deniz, evinden ayrılmasında babasının davranışlarının büyük bir etki oluşturduğunu aktarmıştır çünkü bir çocuğun sevgi, saygı ve ilgi ihtiyacının karşılanmaması ve yaşadığı ihmal ve istismar, onun evini terk etmesi üzerinde oldukça büyük bir önem taşımaktadırlar (Sayita, 2008).

Dünya Sağlık Örgütü'ne göre (2000), aile tarafından yaralanmak ve istismar edilmek, çocukların sokağa kaçma nedenlerinden biridir. Birçok çocuk için sokağın korunmasız, sağlıksız, incitici ortamında yaşamak, anne ve babası tarafından istismar edilmesinden daha kabul edilebilirdir. Yoksulluk içinde büyüyen, ancak ebeveynlerinden sıcaklık ya da destekleyici bir tutum gören çocuklarda, saldırgan ve suça yönelimli davranışların, aynı maddi koşullarda büyüyen ancak duygusal açıdan daha az destekleyici ailelerde yetişen çocuklara oranla daha az gözlendiği ortaya konmuştur (aktaran Bee ve Boyd). Bu durum, ebeveynlik tutumunun çocukların davranış biçimleri üzerindeki önemini açıkça ortaya koymaktadır.

Araştırmaya katılan gençlerden ikisi, yaşamöykülerinde amcalarının kendilerine yönelik davranış paternlerinin babalarınınkini ile benzer olduğunu; gençlerin amcalarının tutum ve davranışlarının tıpkı babalarınınkini gibi katı ve kısıtlayıcı olduğunu ifade etmişlerdir. Öztürk'e (2007) göre, çocuğa yönelik olan ihmal ve istismar davranışları, aile üyelerinden olabileceği gibi amca, dayı gibi yakın çevreden ya da yabancı kişilerden de olabilmektedir. Ailenin dışında eğitim kurumları, çalışma ortamı ve sokaklar gibi sahipsiz mekanlar da istismarın en çok yaşanabileceği yerlerdir.

4.3.2. Gençlerin Aile Üyelerinden Birinin Ölümü:

Aile üyelerinden birinin ölümü, çocuklar için üzüntü ve acı veren travmatik bir durumdur. İster doğal bir ölüm olsun isterse kaza, afet, cinayet, intihar gibi daha travmatik deneyimlerden kaynaklansın, çocuklar, ölümün nedenlerini bir yetişkin gibi algılayamasalar da, “ölüm”ün ne anlama geldiğini anlamakta ve buna bağlı olarak yas yaşayabilmektedirler (Goodman ve ark., 2004)

Bu araştırmaya katılan her üç gencin de, aile üyelerinden birinin onların çocukluk döneminde öldüğü görülmüştür. Deniz ve Uğur, küçük yaşlarda ebeveynlerinden birini yitirmişlerdir. Deniz’in annesi, yaşadığı bir trafik kazası nedeniyle genç yedi yaşındayken; Uğur’un babası ise uğradığı bir saldırı sonucunda genç beş yaşındayken ölmüştür. Her iki gencin de ebeveynini ani ve dramatik bir şekilde kaybetmeleri, onların duygusal yapıları üzerinde olumsuz bir etkiye neden oluşturmuştur. Ebeveyn kaybı, gençlerin yaşamlarında bir dizi olumsuz değişikliklere yol açmıştır. Deniz, annesinin ölümünden sonra babası tarafından Tokat’a götürülmüş ve buradaki ailesi tarafından ihmal ve istismara uğramıştır. Uğur ise, babasının ölümünün ardından annesi tarafından anneannesine terk edilmiş, ilerleyen zamanlarda üvey babası tarafından ağır istismara uğramıştır. Yaşanan bu olaylar, gençler tarafından yaşantılanan ve zaten incitici bir durum olan ebeveyn ölümünü, daha travmatik bir duruma dönüştürmüştür.

Gençlerin özellikle ebeveynlerinin ölümlerinin ardından yaşadıkları olumsuz olayların, onların sokakta yaşamaya başlamaları üzerinde etkili olan faktörlerden biri olduğu görülmektedir. Çünkü çocuğun ebeveynlerinden birinin ölümünün ardından, yaşayan diğer ebeveyninin, genellikle çocuğun sevgi, ilgi gibi duygusal ihtiyaçlarını gidermede yetersiz kaldığı, çocuğun üvey anne veya babası tarafından istismar edildiği görülmektedir. Bu örseleyici yaşantıların da, çocukların sokakta yaşamaya başlamaları üzerinde önemli bir etkisinin olduğu bilinmektedir. (Wargan ve Dershem, 2009; aktaran Polat, 2007).

Ömer diğer gençlerden farklı olarak çocukluk döneminde ablasını kaybetmiştir. Ebeveyn kaybı kadar örseleyici görünmese de bu durum, gencin aile içi dinamiklerini olumsuz etkileyerek, anne ve babası arasında suçlamalar yaşanmasına, aile içi huzursuzluk, gerginlik ve şiddete neden olmuştur.

4.3.3. Gençlerin Yaşadıkları Yoksunluklar:

Araştırmaya katılan her üç gencin çocukluk döneminden itibaren sevgi ve güven ihtiyaçlarının ebeveynleri tarafından yeterince karşılanmadığı görülmektedir. Gençler, huzursuzluk ve gerginliğin yoğun olduğu bir aile ortamında dünyaya gelmiş, ayrıca ebeveynleri tarafından ilgi ve sevgi görmedikleri gibi şiddete ya da duygusal incinmelere maruz bırakılmışlar, hatta dışlanmışlardır. Sözelimi Ömer, annesi ve babası tarafından bir devlet yuvasına bırakılmış; Uğur ise babasının ölümünün ardından en yakını olan annesi tarafından anneannesinin yanına terk edilmiştir. Gençler ebeveynleri ile yaşadıkları örselenmelerin yanı sıra, onlar tarafından terk edilerek ağır ihmale de uğramışlardır. Her üç gencin de, çocukluk

döneminden itibaren sevgi, ilgi ve güven duygusundan yoksun olmaları, onların en yakınları tarafından hırpalanmalarına ve zor deneyimler yaşamalarına sebep olmuştur. Yapılan araştırmalar, sokakta yaşayan çocukların sevgi ve güven ihtiyaçlarının ebeveynleri tarafından yeterince karşılanmadığını göstermekte (Wargan ve Dershem, 2009; Uslu, 2004) ve bu araştırmanın bulgularını desteklemektedir.

Anne ve babası tarafından yeterli bakım göremeyen ve sevgi yoksunluğu yaşayan çocuklar, bu durumdan olumsuz olarak etkilenmekte; bu yaşantılar onların bilişsel, duygusal ve fiziksel gelişimlerine zarar vermektedir (Pektaş, 2003). Sokakta yaşayan ve aileleri tarafından çocukluk döneminden itibaren ihmal ve istismara uğrayan çocukların yaşadıkları sevgi ve güven yoksunlukları, onların her alandaki gelişimleri üzerinde olumsuz etki oluşturmaktadır.

Araştırmaya katılan gençlerin sosyo-ekonomik düzeyi düşük ailelerden geldikleri, çocukluk döneminden itibaren maddi sıkıntılar yaşadıkları görülmüştür. Aile içinde yaşanan maddi sıkıntılar ise en çok çocuklara zarar vermektedir (Işık, 2007). Sözgelimi bu araştırmanın katılımcılarından Ömer ve Deniz'in çocukluk döneminde ailelerinin yaşadığı maddi sıkıntılar nedeniyle sokakta çalıştırılmaları, gençleri okul yaşamından uzaklaştırarak sokak yaşamına daha fazla yaklaştırmıştır. Bu nedenle aile içinde yaşanan maddi sıkıntıların; eğitim hayatından kopmaları, aile koruması ve gözetiminden uzaklaşmaları ve sokağın riskli ortamına yakınlaşmaları gibi; gençlerin yaşamları üzerinde olumsuz sonuçlara neden olduğu açıkça görülmektedir.

4.4. Sokak Yaşamına Başlama Süreci Üzerinde Etkili Olan Faktörlerin Tartışılması

Araştırmanın katılımcılarından Ömer ve Deniz'in, sokakta yaşamaya başlamadan önce bir süre sokakta çalıştığı görülmüştür. Gençlerin sokakta çalışmaları, onların sokak yaşamı ile tanışmaları ve sokağın iyi ve kötü yüzlerine uyum sağlamaları üzerinde etkili olmuştur. Sokakta çalışma, sokak yaşamına geçişi kolaylaştıran faktörlerden biridir. Ebeveynlerinin örseleyici tutum ve davranışları ve akran etkisi de tıpkı sokakta çalışma gibi çocukları sokakta yaşamaya iten sebeplerdendir.

4.4.1. Gençlerin Sokakta Çalışmaya Başlaması

Çocukların sokakta çalıştırılmaları önemli bir toplumsal sorundur (Kızmaz ve Bilgin, 2010). Çocuklar genellikle, sokakta yaşamaya başlamadan önce, maddi sıkıntılardan dolayı sokakta çalışmaya başlamaktadırlar (Lugalla ve Mbwambo, 1999). Aktarılan yaşamöyküleri daha önce bu alanda yapılan çalışmaları desteklemektedir. Bu araştırmaya katılan Deniz ve Ömer, sokakta çalışmaya başladıkları dönemde önce evlerinden uzaklaşmış; zamanla gün içerisindeki vakitlerinin büyük çoğunluğunu sokakta geçirmeye başlamışlardır. Sokakta çalışmak, çocukların sokak yaşamına alışmaları üzerinde etkili bir süreçtir (UNICEF, 1998). Çocuklar sokakta çalıştıkları için gün içerisinde ailelerinden uzak kalmışlar ve sokağa ait alışkanlıkları benimsemeye başlamışlardır. Ömer ve Deniz'in, ebeveynleri tarafından ekonomik olarak istismar edilmeleri, onların çocukluk döneminde yetişkin sorumluluğu üstlenmelerine ve çocukluk rollerinden uzaklaşmalarına yol açmıştır. Yaşanan tüm bu örselenmeler çocukların sorunlarıyla ilgili başa çıkma mekanizmaları

geliştirmelerine, sonuç olarak sokağın tehlikeleri ile daha fazla baş etmelerine ve sokak yaşamına daha fazla alışmalarına yol açmıştır.

Çocuk emeğinin kullanılmasının nedenleri arasında göç, yoksulluk, ebeveyn işsizliği ve çocukların çalışmasına dair kültürel değerler bulunmaktadır (Kızmaz ve Bilgin, 2010). Bu araştırmaya katılan üç gencin de, sosyo-ekonomik düzeyi düşük ailelerde dünyaya gelmeleri ve Türkiye’de çocuğun çalıştırılmasının yadırganmayan bir durum olması, araştırma bulgusunun literatür tarafından desteklendiğini göstermektedir.

4.4.2. Gençlerin Aile Tarafından Sokağa İtilmeleri

Sokak yaşayan çocukların çok azı ebeveynleri tarafından terk edildiği, aslında bu çocukların ailelerini yavaş yavaş terk ettikleri ve onlardan koştuklarını görülmektedir. Bu durumun nedenlerinden bazıları arasında, ailelerin çocuklarına karşı aşırı sömürücü davranışları, çocukların üvey anne veya baba ile olan kötü ilişkiler ve yoksulluk gibi nedenler bulunmaktadır. Yoksulluk, sokakta yaşayan çocukların büyük bir kısmının ortak özelliğidir. Ancak yaşadıkları yoksulluğa rağmen, birbirine iyice bağlanan pek çok aşırı yoksul aile bulunduğu da bilinmektedir (UNICEF, 1998). Bu nedenle aile içi yaşadıkları ihmal ve istismar, çocukların sokakta yaşamaya başlama nedenleri arasında oldukça önemli bir faktördür (Kombarakan, 2004; Şimşek, Erol, Öztop ve Özcan, 2008). Bu araştırmaya katılan üç gencin de çocukluk döneminde ebeveynleri özellikle de babaları tarafından ihmal ve özellikle de ağır fiziksel istismara maruz kaldıkları ve gençlerin çocukluk döneminde sokakta çalıştırılarak ekonomik olarak sömürüldüğü görülmektedir. Gençlerin maruz kaldıkları bu örseleyici yaşantılardan uzaklaşmak için sokağa

kaçmaları, onların aile üyeleri dışında da kendilerini koruyacak bir yetişkin desteğinden yoksun olduklarını açıkça göstermektedir. Gençlerin istismardan uzaklaşmak için sokağa kaçmaları, aile içinde yaşadıkları bu travmaların sokak yaşamı gibi ağır travmalara neden olduğunu da ortaya koymaktadır. Anne ve babaları tarafından örseleyici davranışlara maruz kalan çocukların, aile içinde yaşanan bu travmatik durumlardan etkilendikleri, bu nedenle ebeveynleri ile olan ilişkilerinin bozulduğu ve evlerini terk ettikleri görülmektedir (Boakye-Boaten, 2006). Sözelimi Deniz'in öz ve Uğur'un üvey babası tarafından ağır fiziksel ve duygusal istismara maruz kalmaları, onların evden uzaklaşması üzerinde oldukça etkili olmuştur. Araştırmanın bu bulguları, sokakta yaşayan çocukların "normal" bir aile yaşantısı bilmediklerini, sevgisiz bir aile ortamında büyüyerek ağır istismarlara maruz kaldıkları için evlerini terk ettiklerini (aktaran Sayita, 2008) destekler niteliktedir.

4.4.3. Akran Etkisi

Ergenlik dönemi, akran etkisinin kişi üzerinde en etkili olduğu dönemdir (Simons-Morton, 2007). Bu araştırmadaki gençler sokakta yaşamaya başlamadan önce ergenlik dönemine girmişlerdir ve böylelikle gençlerin arkadaş çevrelerinin onlar üzerindeki etkisi çoğalmıştır. Sokak alışkanlıklarını benimsemiş olan arkadaşlarının madde kullanma, adli olaylara karışma gibi riskli davranışları gençlere olumsuz örnek teşkil etmiş ve bu durum ilerde gençlerin sokakta yaşamaya başlamaları üzerinde etkili olmuştur. Uyuşturucu madde kullanma alışkanlığı olan arkadaşlar edinen çocukların, uyuşturucu madde kullanma oranının daha yüksek olduğu, bu durumun da çocukları sokak yaşamına daha çok yaklaştırdığı bilinmektedir (Kızmaz ve Bilgin, 2010). Nitekim akran etkisinin Deniz'in ve Ömer'in uyuşturucu kullanmaları üzerinde oldukça etkili olduğu görülmektedir. Araştırmanın bulguları

çerçevesinde, ergenlik döneminde olma nedeniyle akran grubunun her üç genç üzerinde de büyük öneminin olduğu, gençlerin bu nedenle sokak yaşamına daha fazla yaklaştıkları literatür tarafından da desteklenmektedir.

4.5. Gençlerin Diğer Sistemlerle Olan İlişkilerinin Onlar Üzerindeki Etkisinin Tartışılması

Gençlerin sokakta yaşadıkları dönemde kolluk kuvvetleri ve eski adıyla SHÇEK çalışanları ile ilişkide oldukları, gençlerin zaman zaman bu sistemlerde çalışan personel tarafından olumsuz tutum ve davranışlara maruz kaldıkları ve bu yaşantıların gençler üzerinde olumsuz etki oluşturduğu görülmektedir.

4.5.1. Kolluk Kuvvetlerinin Gençlere Karşı Olan Olumsuz Tutumlarının Tartışılması

Lugalla ve Mbwambo'ya (1999) göre, kolluk kuvvetlerinin zaman zaman sokakta yaşayan çocuklara yönelik olumsuz bir algısı ve örseleyici davranışları bulunmaktadır. Bu araştırmanın her üç katılımcısı da, sokakta yaşadıkları dönemde zaman zaman kolluk kuvvetleri tarafından fiziksel ve duygusal şiddete uğramışlar ve gençler, yaşadıkları zor durumlarda, onlardan bekledikleri desteği görememişlerdir. Ebeveyn destek ve korumasından yoksun olan ve zor koşullarda sokakta yaşayan gençler, zaman zaman polisler tarafından olumsuz tutum ve davranışlarına maruz kalmışlardır. Bu durum, gençlerin yaşamlarının ne denli korumasız olduğunu ve onların içinde buldukları sistem tarafından tekrar tekrar yaşadıkları travmaları açıkça ortaya koymaktadır.

İngilizcesi “Human Rights Watch” olan ve 1996 yılından beri Amerika’da çalışmalarını sürdüren kurulda çalışan uzmanlara göre, çocukların sokakta yaşadıkları zor koşullara rağmen polisler tarafından şiddet görmelerinin birçok nedeni bulunmaktadır. Bu nedenlerden bazıları, polislerin şiddetini önleyecek yasal düzenlemelerin yetersiz olması ya da polislerin çocuklara yönelik olumsuz algılarıdır. Hırsızlık, uyuşturucu kaçakçılığı gibi suçlarda polislerin genellikle sokakta yaşayan çocukları suçlama eğilimi içinde oldukları ve çocukları bu nedenlerle sık sık gözaltına aldıkları görülmektedir. Araştırmada da bunu destekler ifadeler rastlanmaktadır. Sözelimi Deniz, sokakta yaşadığı dönemde zaman zaman arkadaşlarının işlediği bir suçla itham edilmiştir. Genç karşılaştığı bu zor durum ile mücadele etmek zorunda kalmıştır. Gençlerin işlediğinden emin olunmamasına rağmen, bazı suçların onlar tarafından işlendiğinin düşünülmesi, polislerin sokakta yaşayan çocuklara yönelik olumsuz algılarını ortaya sermektedir.

4.5.2. Gençlerin Aldıkları Hizmet Modelinin Tartışılması

SHÇEK sokakta çalışan ve yaşayan çocuklara iki yönlü hizmet vermektedir. Bunlardan biri, çocukların yatılı olarak kaldığı kurumlar, diğeri ise içerisinde sokak çalışması yaparak çocuklara gündüz hizmet veren Çocuk ve Gençlik Merkezleridir.

Bademci (2011), İstanbul ilinde sokakta çalışan ve yaşayan çocuklara yönelik hizmet veren SHÇEK kurumu personelinin, çocuklara yönelik hizmet verirken, bir takım zorluklar yaşandığını ortaya koymuştur. Araştırmanın sonucu, SHÇEK kurumlarının sistemlerinde bir takım sorunların var olduğu, bu sorunların ise Türkiye’nin yaşadığı makroekonomik ve sosyal politikadaki yetersizliğin bir yansıması olduğunu ortaya koymaktadır. SHÇEK kurumlarında çalışan personel için, zaman zaman profesyonel

ve açık bir iş tanımı bulunmamaktadır. Bu kurumlarda çalışan personelin, yapısı uygun olmadığı halde bir göreve verildiği ve bu durumun çocuklar için sıkıntılara yol açtığı anlaşılmaktadır. Bu araştırmada, gençlerin SHÇEK'e bağlı yurtlarda kaldıkları dönemde bu kurumlarda çalışan personelin, gençleri kendi yapılarına uygun yurtlara yerleştirmekte zorlandıkları görülmektedir. Bu durum, hem Türkiye'de devlet bünyesinde bulunan yurtların benzer özelliklere sahip olmayan çocuklara bir arada hizmet vermeye çalışmalarından; hem de yurtlarda çalışan personelin, devlet korumasındaki çocukları kendi yapılarına uygun yurtlara yerleştirme konusunda profesyonel davranamamalarından kaynaklanmaktadır. Yurtlarda çalışan uzmanların, gençlerin yurtlarda yaşadıkları uyum sorunlarını, onları başka bir yurda göndermekle çözmeye çalıştıkları görülmektedir. Sözelimi Ömer ve Uğur, kaldığı kurumlarda arkadaşları ile yaşadıkları sorunlar nedeniyle zaman zaman başka kurumlara gönderilmiştir. Bu durum, devlet yurtlarında çalışan personelin, bu yurtlarda kalan çocukların yaşadıkları sorunları çözmekte yetersiz kaldıklarını ve devlet sisteminde bulunan aksaklıkları ortaya koymaktadır. Bademci'nin 2011 yılında yaptığı çalışmanın sonuçları, bu araştırmanın bulgularını destekler niteliktedir.

BÖLÜM 5

SONUÇ

Riskli ve korunmasız ortamı, güç koşulları ve tüm belirsizlikleriyle sokak, yetişkinlerin gözetimine ve korumasına ihtiyaç duyan bir çocuk için yaşanması oldukça zor ve travmatik bir yerdir. Çocuklar yaşadıkları tüm zorluklara rağmen sokaklarda barınmayı, evlerinde kalmaya tercih edebilmektedir; çünkü, yaşamlarının çocukluk dönemlerinden itibaren özellikle ebeveynleri tarafından örseleyici yaşantılara maruz kalmaları, onların evlerini terk ederek, sokağın bilinmez tehlikelerine adeta kendilerini atmalarına neden olmaktadır.

Anne figürü, çocuğun yaşamının ilk yıllarında ilişki kurduğu en önemli kişidir. Yaşamının ileriki dönemlerinde diğer kişilerle kurduğu ilişkiler, çocuğun annesi ile kurduğu ilk ilişkinin niteliğine göre şekil almaktadır. Araştırmada bir dönem sokakta yaşayan üç gencin, erken dönemde anneleri ile kurdukları ilişkileri anlaşılmaya çalışılmıştır. Gençlerin yaşamöykülerinden, anneleri tarafından örseleyici yaşantılara maruz bırakıldıkları; onlarla geliştirdikleri güven temeline dayanmayan ilişkilerin hayatlarının ilerleyen dönemlerinde diğer insanlarla ilişki kurmaktan kaçınmalarına neden olduğu anlaşılmıştır. Bu örseleyici tecrübeler, gençlerin insanlarla bağ kurmalarını engellemiş, gençler adeta kendilerini uzaklaşmak zorunda hissederek tıpkı evlerinden olduğu gibi, kaldıkları yurtlardan da kolaylıkla ayrılabilmişlerdir.

Yapılan araştırmada, çocuğun sokakta yaşamaya başlamasında erken dönemde anne tarafından örseleyici yaşantılara maruz kalmanın yanı sıra baba tarafından ağır istismara uğrama; sokakta çalıştırılma; sağlıksız aile işlevine sahip olma; kayıplar, sevgi, güven ve maddi yoksunluklar yaşama; akranlarının etkisi altında kalma gibi, çeşitli faktörlerin de etkili olduğu görülmüştür. Ancak, ileri yaşamında diğer insanlarla bağ kurmakta zorlanmasına ve bu nedenle ilişki kurmaktan kaçınarak “kaçma davranışını” sürekli olarak yinelemesine yol açabildiği için, erken dönemde annesi tarafından örseleyici yaşantılara maruz kalmasının, çocuğun sokakta yaşamaya başlama süreci üzerinde en etkili faktör olduğu dşnlmektedir.

BÖLÜM 6

KAYNAKLAR

Akçay, Ş. (2008). İstanbul Üniversitesi'ne Bağlı Tıp Fakültelerinde Çocuk Sağlığı ve Hastalıkları Anabilim Dalları ile Travma ve Acil Cerrahi Biriminde Görev Yapan Son Dönem Tıpta Uzmanlık Öğrencilerinin Çocuk İhmal ve İstismarı Konusunda Bilgi, Deneyim ve Davranışlarını Belirleme Araştırması. Uzmanlık Tezi. İstanbul Üniversitesi Tıp Fakültesi.

Akşit, S. & Koç, F. (2008). Çocuk İstismarı ve İhmali. *Ege Psikiyatri Bülteni*, 15(2), 123- 133.

Ali, M., Shahab, S., Ushijima, H., & Muynck, A. (2004). Street Children in Pakistan: A situational Analysis of Social Conditions and Nutritional Status. *Social Science & Medicine*, 59, 1707-1717.

Amerikan Psikiyatri Birliği (2007): *Ruhsal Bozuklukların Tanısal ve Sayımsal Elkitabı, Dördüncü Baskı Yeniden Gözden Geçirilmiş Tam Metin (DSM-IV-TR)*, Amerikan Psikiyatri Birliği, Washington DC, 2000, Köroğlu E.(çeviri ed.), Ankara: Hekimler Yayın Birliği.

Apitzsch, U., & Siouti, I. (2007). *Biographical Analysis As An Interdisciplinary Research Perspective In The Field of Migration Studies*. 1- 30. Mart 2011'de www.york.ac.uk adresinden indirildi.

Aptekar, L. (1994). Street Children in The Developing World: A Review of Their Condition. *Cross-Cultural Research*, 28(3), 195-224.

Aptekar, L. (2000). The Changing Developmental Dynamics of Children In The Particularly Difficult Circumstance: Some Example Street and War Traumatized Children. A paper Presented At The Newyork Academy Of Sciences Workshop On Childhood and Adolecence In Cross-Cultural Perspective. Şubat 2012'de <http://www.sjsu.edu/faculty/laptekar/download/NYPRESENTATIONCP.pdf> adresinden indirildi.

Aptekar, L., & Paola, H. (2003). Methodological Implications of Contextual Diversity in Research on Street Children. *International Gender Studies Center University of Oxford*, 13(1),1546-2250.

Arnas, Y. (2004). Sokakta Çalışan Çocukların Öz Kavram Düzeylerinin İncelenmesi. *Çocuk ve Gençlik Ruh Sağlığı Dergisi*, 11(1), 2-11.

Arkonac, S. A. (1999). *Psikolojide İnsan Modelleri ve Ontoloji Sorunu*. İstanbul: Alfa Yayınları.

Ataman, N. (1999). Erken Cumhuriyet Döneminde Kadın Kimliğinin Oluşumu, Bir Kadın Doktorun Yaşamöyküsü Üzerinden, Meslek Sahibi Kadın Kimliğinin Oluşumu. Yüksek Lisans Tezi. Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Kadın Çalışmaları Anabilim Dalı.

Atılgan, A. & Atılgan, E. Ü. (2009). Çocuk Hakları Paradigması ve Çocuk Ceza Uygulamasına Hakim Olan Uygulamalar Açısından Türkiye'de Düzenleme ve Uygulamaların Değerlendirilmesi. Çocuk Hakları Paradigması ve Çocuk Ceza Yargılamasına Hakim Olan İlkeler Açısından Türkiye'de Düzenleme ve Uygulamaların Değerlendirilmesi. Ankara. Şubat 2012 tarihinde www.ihop.org.tr adresinden indirildi.

Atkinson, R. (1998). The Life Story Interview. The U.S.A: A Sage University Paper.

Avcı, M. (2006). Tutuklu Çocuklar Üzerine Bir Araştırma: Çocukların Suça Yönelmesinde Etkili Olan Toplumsal Nedenler ve Çözüm Önerileri, 51-73. Nisan 2011'de <http://e-dergi.atauni.edu.tr/index.php/SBED/article/viewFile/472/465> adresinden indirildi.

Avşar, A. (2006). Sanayileşmenin Türkiye'deki Kültürel Değişimlerle İlişkisi. Yüksek Lisans Tezi. Sakarya Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Sosyoloji Anabilim Dalı.

Bademci, H. Ö. (2012). Working with Vulnerable Children': Listening to the views of the service providers working with street children in İstanbul. *Children and Youth Services Review*.

Bahar, G., Bahar, A. & Savaş, G. (2009). Çocuk istismarı ve İhmal: Bir Gözden Geçirme. *Fırat Sağlık Hizmetleri Dergisi*, 4 (12), 51-65.

Bartholet, E. (1999). *Nobody's Children Abuse and Neglect, Foster Drift, and the Adoption Alternative*. London: Beacon Press.

Başpınar, Ö. (2008). Sokak Çocukları ve Türkiye'de Uygulanan Hizmet Modeli. Yüksek Lisans Tezi. İstanbul Üniversitesi Sosyoloji Anabilim Dalı.

Bayer, M. (2006). Sokak Çocuklarının Eğitiminde Drama ve Tiyatronun Kullanılması ve Bir Uygulama. Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Tiyatro Anabilim Dalı. Yüksek Lisans Tezi.

Bayraktar, G. (2007). Sokak Çocuklarının Sosyokültürel ve Ekonomik Açından İncelenmesi. Yüksek Lisans Tezi. Pamukkale Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Sosyoloji Anabilim Dalı.

Bee, H., Boyd, D., & Çiftçi, S. D. (Ed.). (2009). Çocuk Gelişim Psikolojisi. Kaknüs Yayınları. İstanbul.

Bekçi, B. (2006). İlköğretim İkinci Kademe Öğrencilerinde Aile İçi Çocuk İstismarı ve Öfke Tetikleyicileri Arasındaki İlişkinin İncelenmesi. Yüksek Lisans Tezi. İstanbul Üniversitesi Eğitim Bilimleri Anabilim Dalı.

Behura, N.K. & Mohanty, R.P. (2005). Urbanisation street children and Their Problems. India: Discovery Publishing House.

Beritan, S. C. (2006). Sokağın Yoksun Çocukları Üzerine Sosyolojik Bir Analiz (Ankara Örneği). Yüksek Lisans Tezi. Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Kamu Yönetimi Anabilim Dalı Sosyoloji Bilim Dalı.

Bensel, R. W., Rheinberger, M. M., Radbill, S., Helfer, M. E., Kepme, R. S., & Krugman, R.D. (Ed.), (1984). *The Battered Child*. London: The University of Chicago Press.

Boakye-Boaten, A. (2008). *Street Children: Experiences from the Streets of Accra*. Journal of International Studies - Issue 8.

Bretherton, I. (1992). The Origins of Attachment Theory: John Bowlby and Mary Ainsworth. *Developmental Psychology*, 28, 759-775.

Bowlby, J. (1982). *Attachment*. The U.S.A.: Basic Books.

Bowlby, J. (1988). *A Secure Base*. New York: Madison Ave.

Boyacıoğlu, Ş.,İ. (2006). Relationships Among Attachment Anxiety, Avoidance, Accepting The Past, And Autobiographical Memory. Yüksek lisans tezi. Ortadoğu Teknik Üniversitesi.

Callen, V.,J. & Nollen, P., (1987). *Marriage and The Family*. Ausralia: National Library of Australia.

Crowder Tisdale, K. (Ed). (2005). Being Vulnerable and Being Ethical with/in Research. The University of Georgia. Forthcoming in: Foundations of Research: Methods of Inquiry in Education and the Social Sciences Lawrence Erlbaum Associates

Crasson-Tower, C. (2005). *Understanding Child Abuse and Neglect*. Boston: Allyn & Bacon Press.

Dansuk, E. (1997). Türkiye’de Yoksulluğun Ölçülmesi ve Sosyo-Ekonomik Yapılarla Ölçülmesi. T.C. Başbakanlık Devlet Planlama Teşkilatı. Uzmanlık Tezi.

De Zulueta, F. (2006). The treatment of psychological trauma from the perspective of attachment research. *Journal of Family Therapy*. 28: 334–351.

De Zulueta, F. (2007). Mass Violence and Mental Healty: Attachment and Trauma. *International Review of Psychiatry*, 19(3): 221-233.

- Deniz, E. (2006). Ergenlerde Bağlanma Stilleri ile Çocukluk İstismarları ve Suçluluk-Utanç Arasındaki İlişki. *Eurasian Journal of Educational Research*, 22, 89-99.
- Doğru, Ö., Celkan, T. & Demir, T. (2007). Hemotological and Biochemical Changes in Volatile Substance Abusing Street Children İn İstanbul. *Turk J. Hematol.* 24(2): 52-56.
- Denzin, N. K. (1989). *Interpretive Biography. Qualitative Research Methods Series.* United Kingdom: Sage Publications.
- Dowd, N. E. (1997). *In Defence Of Single-Parent Families.* America: New York University Press.
- Ennew, J. (1993). Parentless Friends: A Cross-Cultural Examination of Networks Among Street Children and Street Youth. *Social Network and Social Support in Childhood and Adolescence*, 409-426.
- Epstein, N. B., Baldwin, L. M., & Bishop, D.S. (1983). The McMaster Family Assessment Device. *Journal of Marital and Family Therapy*, 9(2) 171-180.
- Erben, M. (1998). *Biography and Education (A Reader).* U.K: Farmer Press.
- Erdoğan, Z. (2008). 1950-1960 Dönemi'nde Türkiye'de İzlenen İktisat Politikalarının Analizi. Yüksek Lisans Tezi. Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Erten, Y., Mitrani, N. & Tanık, M., (Ed.) (2004). *Psikanalizin 'Öteki' Yüzü: Heinz Kohut.* İstanbul: İthaki Yayınları.
- Fındıkçioğlu, Z. (2006). İlköğretim Öğrencilerinin Sokak Çocuklarına Yönelik Algılarının Belirlenmesi ve Bu Algılara Dayalı Bir Yetişkin Eğitimi Programının Uygulanması. Yüksek Lisans Tezi. Marmara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü Halk Eğitimi Bölümü.
- Filho, G.,C. & Neder, G. (2001). *Regarding Street Children in Rio De Janeiro (Brazil) in The Context of The Transition of Democracy.* London: Sage Publications.
- Fleming, M. (2008). On Mental Pain: From Freud to Bion. *International Forum of Psychoanalysis*, 17: 27-36.
- Gander, M. J. & Gardiner, H.W. & Onur, B. (Ed.) (2010). *Çocuk ve Ergen Gelişimi.* Ankara: İmge Kitapevi.
- Garip, E. (2007). Sokak Çocuklarının Korunması ve Rehabilitasyonu. Yüksek Lisans Tezi. Beykent Üniversitesi Sosyal Bilimler Üniversitesi İşletme Yönetimi Anabilim Dalı.

Garland, C., (Ed.) (2002). *Understanding Trauma: A Psychoanalytical Approach*. London:Karnac Books.

Glaser, B., & Strauss A. L., (1967). *Discovery of Grounded Theory: Strategies For Qualitative Research*. Chicago: Adline.

Goddman, R.,F, Cohen, J., Epstein, C., Kliethermes, M., Layne, C., Marcy, R., Ward-Wimmer, D. (2004). Childhood Traumatic Grief Edicational Materials For Parents. Ocak 2011'de www.NCTSNet.org adresinden indirildi.

Gölbaşı, S. (2008). *Kentleşme ve Suç*. İstanbul: On İki Levha Yayıncılık.

Güler, N., Uzun, S., Boztaş, Z., & Aydoğan, S. (2002). Anneleri Tarafından Çocuklara Uygulanan Duygusal ve Fiziksel İstismar/İhmal Davranışı ve Bunu Etkileyen Faktörler. *Cumhuriyet Üniversitesi Tıp Fakültesi Dergisi*, 24 (3),128 – 134.

Gülan, A., Şirin, M. & Şirin M. (2011). Türkiye Çocuk Hakları Kongresi Yetişkin Bildirileri Kitabı. İstanbul: Çocuk Vakfı Yayınları.

Güngör, M. (2009). *Mersin'de Sokakta Yaşayan ve Çalışan Çocuklar; Sorunlar-Çözümler*. Mersin: Mersin Valiliği Yayınları Sosyal Araştırmalar Dizisi.

Gürses, D. (2007). Türkiye'de Yoksulluk ve Yoksullukla Mücadele Politikaları. *Balıkesir Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 17(1), 59-71.

Hawley, T. (2000). *How Early Experiences Affect Brain Development*. New York: Zer oto Three.

Hill, S. C., Stein, J., Kenan, K., Wakschlag, S. L. (2010). Mother's Childrearing History and Current Parenting: Patterns of Association and the Moderating Role of Current Life. *Journal of Clinical Child & Adolescent Psychology*.

Huang, C. & Lee, I. (2008). The First-Three Years of Parenting: Evidence From The Fragile Families and Child Well-Being Study. *Children and Youth Services Review*, 30, 1447–1457.

Holley, D. & Oliver, M. (2010). Student Engagement and Blended Learning: Portraits of Risk. *Computers & Education*, 54, 693–700.

Işık, S. (2007). Kent Yoksulluğu, Sokak Çocukları ve Suç. Yüksek Lisans Tezi. Dumlupınar Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Sosyoloji Anabilim Dalı.

Işıoğlu, B. (2006). Anksiyete ve Depresyon Tanısı ile İzlenen Kadınlarda Aile İçi Şiddetin Sosyo-Demografik Faktörler, Çift Uyumu ve Hastalıklarla İlişkisi. Uzmanlık Tezi. TC. Sağlık Bakanlığı Bakırköy Prof. Dr. Mazhar Osman Ruh Sağlığı ve Sinir Hastalıkları Eğitim ve Araştırma Hastanesi 12. Psikiyatri Birimi.

Jordan, B., & Sketchley, R. (2009). A Stitch In Time Saves Nine: Preventing and Responding To The Abuse and Neglect of Infants. *Child Abuse Prevention Issues*, 30.

Karadeniz, S., (2008). Çocukluk Çağı Örselenme Yaşantıları ile Psikolojik Doğum Sırası Arasındaki İlişki. Yüksek Lisans Tezi. Ondokuz Mayıs Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Eğitim Bilimleri Anabilim Dalı.

Karal, B., Biçer, Ü., & Gökalp, A. (2004). Çocuk İstismarı. *Çocuk Sağlığı ve Hastalıkları Dergisi*, 47, 140-15.

Karen, R. (1990). Becoming Attached. *This article appeared in The Atlantic Monthly*.

Karen, R. (1994). Becoming attached: First relationships and how they shape our capacity to love. New York: Oxford University Press.

Karivki, L. (2005). *The Reflexions: A Journey To Freedom*. America: The United States.

Kernberg, O. & Mehmedoğlu, A. U. (Ed.) (1998). Dini Tecrübeler Üzerine Psikanalitik Perspektifler. *AÜYFD XLVI*, I,177-20.

Kesebir, S., Kavzoğlu, S.,Ö. & Üstündağ, M. F., (2011). Bağlanma ve Psikopatoloji. *Psikiyatride Güncel Yaklaşımlar*, 3(2): 321-342.

Kızmaz, Z. & Bilgin, R. (2010). Sokakta Çalışan/Yaşayan Çocuklar ve Suç: Diyarbakır Örneği. *Elektronik Sosyal Bilimler Dergisi*. 9(12): 269-311.

Kim, J. & Cicchetti, D. (2010). Longitudinal Pathways Linking Child Maltreatment, Emotion Regulation, Peer Relations and Psychopathology. *Journal of Child Psychology and Psychiatry*, 51(6), 706–716.

Kimal, H., Pearsb, K., Fisherb, P., Connellyd, C., & Landsverkd, J. (2010). Trajectories Of Maternal Harsh Parenting İn The First 3 Years Of Life. *Child Abuse & Neglect*, 34, 897–906.

Klein, M. & Yavuz, E. (Çev. Ed.) (2004). Bazı Şizoid Mekanizmalar Üzerine Notlar. *Yansıtma Psikopatoloji ve Projektif Testler Dergisi*, 1(2).

Klein, M. & Koçak, O. (Ed.), & Erten, Y. (Çev. Ed.), (1998). Haset ve Şükran. İstanbul: Metis Yayınları.

Klein, M. & Habip, B (Çev. Ed.) (2008). *Sevgi, Suçluluk ve Onarım*. İstanbul: Kanat Yayınevi.

Krason, S. (2005). Child Abuse and Neglect: Failed Policy and Assault On Innocent Parents. *The Catholic Social Science Review*, 10, 215-231.

Krug, E., Dahlberg, L., Mercy, J., Zwi, A., & Lozano, R. (2002). Word Report On

Violence And Healty. Child Abuse and Neglect By Parents and Other Caregivers. Mart 2011'de http://whqlibdoc.who.int/publications/2002/9241545615_eng.pdf adresinden indirildi.

Kocaer, Ü., (2006). Hekim ve Hemşirelerin Çocuk İhmal ve İstismarına Yönelik Farkındalık Düzeyleri. Yüksek Lisans Tezi. Marmara Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü.

Kombarakan, F. A, (2004). Street Children of Bombay: Their Stresses and Strategies of Coping. *Children and Youth Services Review* 26, 853– 871.

Kuş, E. (2007). Sosyal Bilim Metodolojisinde Paradigma Dönüşümü ve Psikolojide Nitel Araştırma. *Türk Psikoloji Yazıları*, 10 (20), 19-41,

Kuşgözoğlu, T., Maeth, H. & Şahin, B. (2010). *Çocuk İhmal ve İstismarını Tanıma/Tanımlama*. Ankara: İGEP,

Kutlu, L., Batmaz, M., Bozkurt, G., Gençtürk, N. & Gül, A. (2008). Annelere Çocuklarında Uygulanan Ceza Yöntemleri İle Çocuklarına Uyguladıkları Ceza Yöntemleri Arasındaki İlişki. *Anatolian Journal of Psychiatry*, 8, 22-29.

Kümbetoğlu, B. (2005). Sosyolojide ve Antropolojide Niteliksel Yöntem ve Araştırma. İstanbul: Bağlam Yayıncılık.

Langone, K. G. & Glickman, R. M. (2003). Child Abuse and Neglect. Definitions, Consequences and Treatment. *Child Study Center*,7,4.

Lugalla, J. L. & Mbwambo, J. K. (1999). *Street Children and Street Life in Urban Tanzania: The Culture of Surviving of Its Implications For Children Healty*. USA: Joint Editors and Blacwell Publishers.

Merriam, S. (2002). *Qualitative Research in Practice*. Example for Discussion and Analysis. San Francisco: Published by Jossey- Bassn.

Mcwilliams, N. (2010). *Psikanalitik Tanı*. İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları. İstanbul.

Morsünbül, Ü. (2005). Ergenlikte Kimlik Statülerinin Bağlanma Stilleri, Cinsiyet ve Eğitim Düzeyleri Açısından İncelenmesi. Yüksek lisans Tezi.

Muller,R.,T., Kraftcheck,E., McLewin, L.A., & Catherall, D. R., (Ed.). (2004). Handbook of Stress, Trauma, and The Family. Brunner- Routledge. Sy 139-203. The USA.

Odağ, C. (2005). Ergenler. Halime Odağ Psikanaliz ve Psikoterapi Vakfı Yayınları No:7. Meta Basım. İzmir.

Ovayolu, N., Uçan, N. & Serindağ, S. (2007). Çocuklarda Cinsel İstismar ve Etkileri. *Fırat Sağlık Hizmetleri Dergisi*, 2,4.

Okumuş, E. (2007). *6. Sokakta Çalışan ve Yaşayan Çocuklar Sempozyumu Bildirisi*. İstanbul: T.C. Diyarbakır Valiliği.

Orb, A., Eisenhauer, L. & Wynaden, D. (2000). Ethics in Qualitative Research. *Journal of Nursing Scholarship*, 33(1), 93-96.

Orhan, S. (2003). Sokak Çocuklarının Sosyal Rehabilitasyonu. Yüksek Lisans Tezi. Sakarya Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.

Orhan, S., (2007). Sokak Çocuklarının Sosyal Rehabilitasyonu. Sakarya Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü. Çalışma Ekonomisi ve Endüstri İlişkileri Anabilim Dalı. Yüksek Lisans Tezi.

Owoaje, Adebisi, A., & Asuzu, M. (2009). Socio-Demographic Characteristics of Street Children in Rural Communities Undergoing Urbanization. *Annals of Ibadan Postgraduate Medicine*.7(1):10-15.

Öztürk, N. & Göktolga, Z. G. (2010). Yoksulluk ve Gelir Bölüşümünü Belirlemede Kullanılan Ölçütler. *Bütçe Dünyası Dergisi*, 34(2).

Özdemir, N., Sefer, N., & Türkdogan, D. (2008). Bir Sosyal Sorumluluk Projesi Örneği: “Korunmaya Muhtaç Çocuklar”. *C.Ü. Sosyal Bilimler Dergisi*, 32,(2), 283–305.

Öztürk, S. (2007). Çocuklarda Duygusal İstismar. Yüksek Lisans Tezi. Fırat Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Eğitim Bilimleri Anabilim Dalı.

Öztürk, M., & Altuntepe, N. (2008). Türkiye’de Kentsel Alanlara Göç Edenlerin Kent ve Çalışma Hayatına Uyum Durumları: Bir Alan Araştırması. *Journal of Yasar University*, 3 (11), 1587-1625.

Polat, O. (2001). *Çocuk ve Şiddet*. İstanbul: Der Yayınevi.

Poyraz, M. (2007). Babaların Babalık Rolünü Algılamalarıyla Kendi Ebeveylelerinin Tutumları Arasındaki İlişkinin İncelenmesi. Yüksek Lisans Tezi. Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü Çocuk Gelişimi ve Eğitimi Anabilim Dalı.

Ray, P., Davey, C. & Nolan, P. (2011). Stil On Street- Stil Short of Rights. Analysis of Policy and Programmes Related To Street Involved Children. *Global Child Protection Services*.

Roer, C. D. (2009). Biography Work: Reflections an Recanstructive Social Work . *Journal of Social Work Practice*, 23(2),185–199.

Rogers, K.L., Leydesdorff, S. & Dawson, G. (1999). *Trauma and Life Stories : International Perspectives*. London: GBR: Routledge.

Polat, O. (2001). *Çocuk ve Şiddet*. İstanbul: Der Yayınevi.

Polat, O. (Ed.) (2007). *Teorik Bilgilerle Zenginleştirilmiş Sempozyum Kitabı: İstanbul Sokak Çocukları Rehabilitasyon Modeli*. İstanbul: Punto Basım.

Salter, D., Ainsworth, M., Blehar, C., Waters, E., & Wall, S. (1978). *Patterns of Attachment: A Psychological Study of The Strange Situation*. New Jersey: Lawrence Erlbaum Associates.

Sayıta, S. (2008). Türkiye’de Çocukların Evlerini Terk Ederek Sokakta Yaşamalarında Sorumlular ve Sorumlulukları. *İstanbul Üniversitesi Hukuk Fakültesi Mecmuası*, LXVI, (1), 109-178.

Seale, C., Gobo, G., Gubrium, J., & Silverman, D. (2004). *Qualitative Research Practice*. London: Sage Publications.

Siyez, D. M. (2003). Duygusal İstismara Maruz Kalan ve Kalmayan Ergenlerin Benlik Algıları İle Depresyon ve Kaygı Düzeylerinin Karşılaştırılması. Yüksek Lisans Tezi. Dokuz Eylül Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü.

Simons-Morton, B., (2007). Social Influences on Adolescent Substance Use. *Am J Healty Behavior*. 31(6): 672-684.

Soysal, A., Bodur, Ş., İşeri, E., & Şenol, S. (2005). Bebeklik Dönemindeki Bağlanma Sürecine Genel Bir Bakış. *Klinik Psikiyatri*, 8, 88-99.

Şenol, S., Ergin, D., Bolsoy, N., (2006). 0-3 Aylık Bebeği Olan Annelerin Bebek Bakımı Becerilerini Etkileyen Faktörler. *Ege Pediatri Bülteni*. 13(2): 97-104.

Şimşek, Z., Erol, N., Öztop, D., & Özcan, Ö. (2008). Kurum Bakımındaki Çocuk ve Ergenlerde Davranış ve Duygusal Sorunların Epidemiyolojisi; Ulusal Örneklemde Karşılaştırmalı Bir Araştırma. *Türk Psikiyatri Dizin*, 19(3), 235-246.

Tavris, C. & Wade, C. (2001). *Psychology In Perspective*. U.S.A.: Prentice Hall.

Toth, S.,L., Cicchetti, D. & Kim, J. (2002). Relations Among Children’s Perceptions of Maternal Behavior, Attributional Styles, and Behavioral Symptomatology in Maltreated Children. *Journal of Abnormal Child Psychology*, 30 (5): 487–500.

Tuna, S., (2010). Aile İçi Çocuk İstismarı: Annelerin Bazı Risk Faktörleri Açısından İncelenmesi. Yüksek Lisans Tezi. İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Eğitim Bilimleri Anabilim Dalı.

Tuncel, K. M. (2003). Türkiye’de ve Almanya’da Sokak Çocuklarına Uygulanan Eğitim Programlarının Karşılaştırılması ve Bir Model Önerisi. Doktora Tezi. Abant İzzet Baysal Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.

Tıraşçı, Y. & Gören, S. (2007). Çocuk İstismarı ve İhmalı. *Dicle Tıp Dergisi*, 34, (1), 70-74.

Uçak, Ö. N. (2000). Sosyal Bilimler ve Kütüphanecilik Alanında Nitel Araştırma Yöntemlerinin Kullanımı. *Bilgi Dünyası*, 1(2); 255-279.

UNICEF, (1998). Ennew, J. (Ed.). Sokak Çocukları ve Çalışan Çocuklar. Save The Children.

UNICEF, Türkiye (2006). *Sokakta yaşayan ve/veya Çalışan Çocuklar. Kentsel Yoksulluk ve Dışlanma Halkasının Kırılması*. Şubat 2011’ de www.unicef.com adresinden indirildi.

UNICEF, (2009). Street Children - What Are Street Children. Definition of A Street Child. Street Children Statistics in Mexico. 12 Mayıs 2011 tarihinde <http://www.mexico-child-link.org/street-children-definition-statistics.htm> adresinden indirildi.

UNICEF, (2010). Türkiye’de Çocuk İstismarı ve Aile İçi Şiddet Araştırması. Özet Rapor. Ocak 2012’de <http://panel.unicef.org.tr/vera/app/var/files/c/o/cocuk-istismari-raporu-tr.pdf> adresinden indirildi.

Uslu, Ö. (2005). Experience of Street Children in Istanbul: An Exploration Of Street Life and The Meaning Of Home. Yüksek Lisans Tezi. Yeditepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.

Vajda, J. (2007). Two Survivor Cases: Therapeutic Effect As Side Product of The Biographical Narrative Interview. *Journal of Social Work Practice*, 21(1).

Wang, C. & Holton, J. (2007). Total Estimated Cost of Child Abuse and Neglect In The United States. *Economic Impact Study*. Chicago: Prevent Child Abuse America.

Wargan K. & Dershem L. (2009). *Dont Call Me A Street Child Estimation and Characteristics of Urban Street Childeren in Georgia*. Georgia: Save The Children Act Research.

Wengraf, T. (2001). *Qualitative Research Interviewing*. London: Sage.

Windham, A., Rosenberg, L, Fuddy, L., McFarlane, E., Sia, C., & Duggan, A., (2004). Risk Of Mother-Reported Child Abuse In The First 3 Years Of Life. *Child Abuse & Neglect*, 28, 645–667.

World Health Organization, (2006). Switzerland: WHO Press.

Wolak, J., Finkelhor, D., Mitchell, K. J., Ybarra & M. L. (2008). Online “Predators” and Their Victims. *American Psychologist Association*, 63(2); 111-128.

Yalom, I. & Steiner, H., (Ed.) (2008). *Ergen Terapisi*. İstanbul: Prestij Yayınevi.

Yaşar, R. (2007). Yalnızlık. *Fırat Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 17(1): 237-260.

Yavuzer, H., (2003). *Ana Baba ve Çocuk*. İstanbul: Remzi Kitapevi.

Yılmaz, G., İşiten, N., Ertan, Ü., & Öner, A. (2003). Bir Çocuk İstismarı Vakası. *Çocuk Sağlığı ve Hastalıkları Dergisi*, 46, 295-298.

BÖLÜM 7

EKLER

Ek A

Bilgilendirme Onam Formu

Bu araştırmada, bir dönem sokakta yaşamış gençlerin hikayelerini inceliyorum. Bu amaçla da sizinle görüşmeler yaparak size bazı sorular soracağım. Bu sorular sizin yaşamınızla, ailenizle vs. ilgili olacaktır.

Araştırmada kimlik bilgileriniz kesinlikle gizli kalacaktır. Görüşmeler esnasında konuşmalar ses kaydına çekilecektir. Ancak bu kayıtlar görüşmelerde konuşulan konuların araştırmada rahatça çalışılması için kullanılacak, kayıtlar araştıma sonunda silinecek ve herhangi biri ile paylaşılmayacaktır. Araştırmaya katılmakla yasal açıdan hiçbir sorumluluk altına girmeyeceksiniz.

Bu araştırma, yaşamlarında sizlerde olduğu gibi, güçlüklerle karşılaşan gençleri daha iyi biçimde anlamaya yönelik olarak planlandı. Ancak bu araştırmanın kısa zamanda size herhangi bir faydası olmayacaktır.

Araştırmayla ilgili olarak bana her zaman merak ettiğiniz soruları sorabilirsiniz. Ayrıca arzu ettiğiniz her an araştırmaya katılmaktan vazgeçebilirsiniz. Bu araştırmaya katılımınız için şimdiden teşekkürler.

Psikolog Burcu KILIÇ

Yukarıda yazılan bilgileri okudum. Bu araştırmaya kendi isteğimle katılıyorum.

Ad-Soyad

İmza

Ek B

Sosyo-Demografik Bilgi Formu

Aşağıda yer alan her bir soruyu dikkatlice okuduktan sonra, sana en uygun olan cevabı işaretlemeni ve/veya doldurmanı istiyorum. Ayırdığın zaman için şimdiden teşekkür ederim.

1. Yaşın:()
2. Nerede doğdun?
3. Eğitim Durumun : İlköğretim (.....' inci sınıf) öğrencisi
İlköğretim mezunu ()
İlköğretim terk ()
Lise (.....'inci sınıf) öğrencisi
Lise mezunu ()
Lise terk ()
4. Kaç yıldır İstanbul'da yaşıyorsun?.....
5. Kaç kardeşin?.....
6. Annenin Mesleği:
7. Babanın Mesleği:
8. Anne ve baban birlikte mi yaşıyor? () Evet () Hayır
9. Annen sağ mı? () Evet () Hayır
10. Baban sağ mı? () Evet () Hayır
11. Kaç yıldır İSMEM'de kalıyorsun?.....

12. Daha önce başka kurumda kaldın mı? () Hayır () Evet ise

.....

ÖZGEÇMİŞ:

KİŞİSEL BİLGİLER:

Doğum Tarihi: 04.09.1985

Doğum Yeri: İstanbul

Uyruk: TC

Ünvan: Psikolog

EĞİTİM:

2009-

Maltepe Üniversitesi

Klinik Psikoloji Yüksek Lisans

2003-2008

İstanbul Üniversitesi, Psikoloji Bölümü

Lisans